

FORSKØNNELSEN

ILLUSTRERET TIDSSKRIFT
UDGIVET AF FORENINGEN TIL
HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

Ⓜ IV. AARGANG Ⓜ

KJØBENHAVN · MDCDXIV

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side		Side
CARL JACOBSEN. To Taler holdt ved Mindefesten paa Københavns Raadhus den 4. Februar 1914. Af Direktør <i>Harald Bing</i> (Bryggeren) og af Prof. Dr. <i>Vilh. Andersen</i> (Æresborgeren).....	1	Frederiksberg Slots Omgivelser. Af Havearkitekt <i>Johan Lassen</i>	38
Naar Storbyen omdannes og udvider sig. Af Docent <i>P. Johansen</i>	7	Fra Grændsen mellem Land og By. Af <i>J. I. Kronstrøm</i>	39
Om dekorative Brønde. Nogle Betragtninger i Anledning af den paatænkte Udvidelse af Sct. Hans Torv.....	17	Købmagergade.....	41
Generalforsamlingen den 28. Februar 1914	29	Besøg paa Christiansborg for Foreningens Medlemmer.....	44
Udstillingen af Billeder fra det gamle København. Af <i>V. L.</i>	30	Byprydelser.....	45
Til vore Medlemmer.....	31	Renligheden i vore Gader.....	48
Fællesudvalget af 1914.....	32	Et Gravmæle.....	48
Litteratur. (Deutsche Burgen u. feste Schlösser aus allen Ländern deutscher Zunge).....	32	Udstilling af Architektur og dekorativ Kunst. Af <i>J. E. Hohlenberg</i>	49
Dyrehaven. Af Overretssagfører <i>J. Werner</i>	33	Blegdamsmøllens nye Bygning.....	61
		Glasmaleri.....	62
		Architektur-Udstillingen paa Charlottenborg	64
		Gaver til Foreningen.....	64
		Porte og Døre.....	65
		Kjøbenhavn som den er og som den burde være. Af <i>Bering Liisberg</i>	83
		Bogen om Kjøbenhavn.....	84

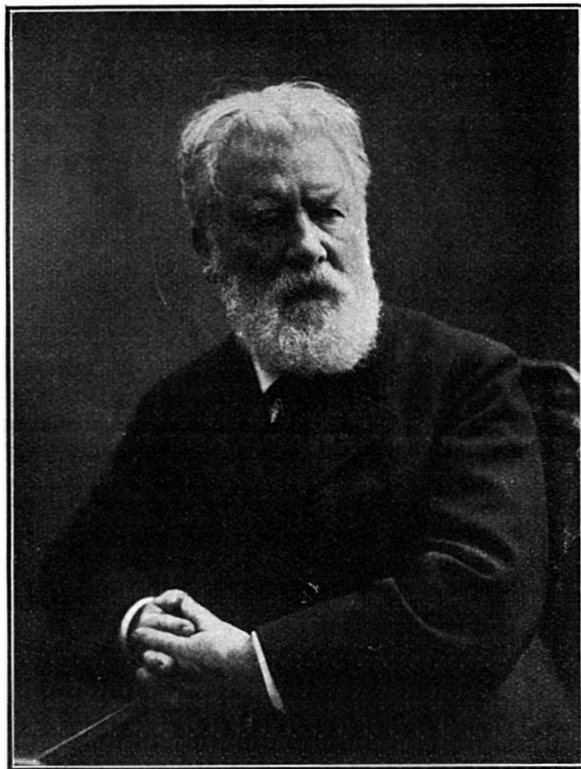
FORTEGNELSE OVER AFBILDNINGERNE

Side	Side		
Portræt af Carl Jacobsen	1	A. Oppenheim: Skilt for Smedemester Seifert	51
Grundtvigs Klokketaarn (P. V. J. Klint)	6	Prof. Rosens Lurblæserøjle. Model	52
Præmierede Nybygninger:		Prof. Nyrops Lurblæserøjle. Model	53
Beboelseshuse i Brøndsteds Allé	15	H. Wright: Skole i Lyngbygade. Model	54
FrederiksbergBorgerforenings Alderdomshjem	15	Det Fischer-Nobel-Rasmussenske Projekt:	
Hotel Bristol	15	Frihedsstøtten set fra den nye Hovedbane-	
Schioldans Stiftelse	16	gaard	55
Beboelseshuse paa Sct. Marcus Plads	16	Bygningen nord for Frihedsstøtten	55
Brønden ved Klampenborgbanestationen	17	Prof. M. Nyrop: Portalen til Bispebjerg Hospital	56
Modellen til Niels Skovgaards Havhestebrønd	17	do. En af Sygepavillonerne paa Bispe-	
Springvandet paa Amagertorv	18	bjerg Hospital	57
Drage-Springvandet	19	Fr. L. Levy: Ejendom paa Blegdamsvej	58
Brønden paa Vandkunsten	19	Carl Brummer: Villa	59
Brønd fra Rothenburg o. T.	20	C. F. Hansen: Lygte. Tegning	60
do.	20	Blegdamsmøllens nye Bygning	61
do.	21	Axel Hou: Glasmaleri til Brorsonskirken	62
Brønd fra Dinkelsbühl	22	do.	63
Brønd fra Nürnberg (Schöner Brunnen)	23	Gammel Dør i Walkendorfgade. Tegning af	
Brønd fra Bern	24	Alfr. Larsen	65
Brønd fra Nürnberg (Dudelsach-Pfeifer)	24	Borsgavlen med Hovedportalen	65
Brønd fra Viterbo	24	Postgaarden paa Kjøbmagergade	66
do.	25	Det Moltke'ske Palæ i Dronningens Tværgade	67
do.	25	Dør til Ejendommen Dronningensgade Nr. 64	
Brønd fra Taormina. Tegning fra Thorv. Jør-		Tegning af Kr. Kongstad	68
gensen	25	Dør til Ejendommen Gammelstrand Nr. 48	
Brønd fra Verona. Tegning af Carl Brummer	26	Tegning af Alfr. Larsen	69
Udkast til en Brønd paa Graabrødretorv (V. I.		Kirurgisk Akademi i Bredgade	70
Mørk-Hansen)	26	Den Soldin'ske Stiftelse i Skindergade	71
Forskellige Udkast til dekorative Brønde	27	Assistenshuset i Nybrogade	72
P. V. J. Klints Udkast til et Springvand paa		Dørparti fra Nybrogade Nr. 12. Tegning af	
Højbroplads	28	Alfr. Larsen	73
Kommunal Dekoration paa Melchior's Plads	28	Gadedør fra Sct. Pederstræde Nr. 7. Tegning	
Skovløberhuset ved Raadvad	33	af Alfr. Larsen	74
Det nye Vildthus i Dyrehaven	35	Helligaandskirkens Portal	74
Gammel Eg i Raadvad Hegn	37	Kjøbenhavns Brandforsikrings Bygning i Storm-	
Postvæsenets Ejendom paa Hjørnet af Køb-		gade	75
magergade og Lovstræde (Tegning af Kong-		Dør fra »De 6 Søstre«. Tegning af Alfr. Larsen	75
stad)	41	Del af det gamle Raadhhus paa Nytorv. Teg-	
Parti fra Købmagergade c. 1865	42	ning af Kr. Kongstad	76
Postvæsenets Ejendom, som den kunde komme		Dørparti til Ejendommen Stormgade Nr. 6	76
til at se ud	43	Dørparti til Ejendommen Gothersgade Nr. 21	
Christiansborg. Vignet	44	Før Restaureringen	77
Nogle dekorative Hus-Nummertavler	44	Efter Restaureringen	77
Dekorativ Lygtepæl	45	Indgangen til Ejendommen St. Kongensgade	
Dekorativ Brønd	45	Nr. 108	77
Præmierede Nybygninger:		Ejendommen Bredgade Nr. 63	78
I. H. Rubens Stiftelse	46	Indgangen til Handelsbanken i Holmens Kanal	78
H. C. Ørstedsvvej 50 A	46	Indgang til Otto Monsted's Bygning i Rysen-	
Typografernes Stiftelse	46	stengade	79
Strandvej 2—4	47	»Nordisk Livsforsikring« i St. Kongensgade	79
Villa paa Kong Georgsvej	47	Indgang til det kgl. oktroyerede Brandassurance	
Et Gravmæle	48	Kompagnis Bygning paa Højbroplads	80
Model af Christiansborg	49	Indgang til den Pelt'ske Stiftelse i Larslei-	
Rolf Schroeder: Hus i Snekkersten	50	stræde	81
Samme Hus. Før Forandringen	50	Rigsdagsbygningen i Stockholm	82

CARL JACOBSEN

TO TALER HOLDT VED MINDEFESTEN PAA KJØBENHAVNS RAADHUS
DEN 4. FEBRUAR 1914.

BRYGGEREN

Af Direktør HARALD BING.

MUSIKKEN toner alvorfuld og gribende gennem dette skønne Rum og stemmer Sindet til Vemod ved den Højtid, som finder Sted herinde, en Mindehøjtid for en Mand, der nylig er kaldt bort fra en Livsgerning, som var af den Art, at den har fremkaldt Trangen hos os til at samles for i Fællesskab at dvæle ved, hvad Carl Jacobsen betød for sin Fødeby og for sit Land.

En Forsamling af Mænd og Kvinder rummer denne Sal i Aften fra alle Lag i Befolkningen: Stadens højeste Myndigheder; Kunsten, den, han viede en saa fyrig Tilbedelse; Videnskaben, hvis ydmyge Søn han var; Industrien, som med Stolthed nævner ham som en af sine egne og bedste; den store, brede Borgerstand, som saa op til hans Værk i Fjernhed, men med Beundring.

Sidst i Skaren en Kreds af Mænd, som havde staaet ham nær i Livet, og med hvem han havde plejet trofast Venskab.

Det er som en af disse, jeg nu skal forsøge paa at give et Billede af min afdøde Ven.

Enhver, som uden de rette Forudsætninger mødte Carl Jacobsen paa sin Vej, maatte faa Indtryk af en self made Mand: Hans ydre, robuste Fremtræden, som passede saa godt sammen med hans Stemmes ejendommelige, dybe Klang. Den haandfaste Ubøjelighed, hvormed han søgte at gennemføre sine Meninger, om hvis Rigtighed han nærrede en uforstyrrelig Overbevisning — alt dette er Egenskaber hos en Mand, som gennem aarelang Modgang har maattet kæmpe sig frem til en Plads paa Livets Solskinside. I hvis travle Fortid der ikke havde været Rum for ængsteligt Hensyn til vedtagne Former og Regler. Men nu ved vi jo alle, at Jacobsens Udvikling er foregaaet under ganske andre Vilkaar; i hans Lod er det ikke faldet at skulle smedde sin egen Lykke. Eneste Søn i et Patricierhjem, hvor han færdedes med en Kreds af Mennesker, som bar Danmarks første Navne; fra Ungdommen af bestemt for og uddannet til den Gerning, han siden røgtede — i de Forhold, han opvoxede under, er der intet, der forklarer hans indre og ydre Ejendommeligheder. Disse beroede da sagtens paa en

expansiv Urkraft i hans Sind, der er os vege Øboer fremmed, men som hos ham forklares derved, at hans Slægts Vugge stod hinsides Bælt og Kattegat. Med sin kraftfulde Karakter forbændt han en sund Forstand og en Jernflid, som hos ham erstattede et hurtigt Nemme, en Lyst til at lære, der fulgte ham op over Støvets Aar. Udrustet med disse Egenskaber traadte han frem paa Livets Arena.

Først i Erhvervslivet. Der er maaske dem, der har dannet sig den Mening, at Carl Jacobsen trak paa Skuldrene af sin daglige Dont og kun gav sig i Lag med den for at skaffe sig Midler til at dyrke sine Interesser og Passioner. Det forholder sig anderledes: han var hele sit Liv igennem en optaget og energisk Industri-drivende med indgaaende Kendskab til sit Fag. Det Bryggeri, han som ung Mand anlagde, var indrettet efter moderne Mønster, som han havde lært at kende ved Studieophold i England, han holdt det altid teknisk set paa Højde med Tidens Krav og forstod saa godt som nogen, hvor stor en Betydning Naturvidenskaben havde for en Virksomhed som hans. Ganske vist — den skabende Evne, der havde kendetegnet Faderen, og som havde gjort J. C. Ja-

cobsen berømt i Bryggerverdenen, besad han næppe, fik i hvert Fald ikke Lejlighed til at lægge den for Dagen; dog, han var i Besiddelse af andre Fortrin, som bidrog til at befæste »Ny Carlsberg«s Stilling. Der boede i ham et Købmandsinstinkt, som han ikke selv ret vilde være ved; til Tider kunde han vove Formuer for at erobre et Marked for sit Fabrikat eller med virkelig kommerciel Overlegenhed anbringe Kapitaler uden Udsigt til øjeblikkelig Gevinst, i Forventning om, at Udbyttet vilde komme i det lange Løb, en Forventning, som forbavsende hyppigt slog til. Sligt er ikke Held, ikke Spil; det er et Bevis paa, at Vedkommen- de er en af de Udvalgte, Forretningsmand af Guds Naade. Thi tro blot ikke, at det er den kløgtige Beregning, Overlæget, Arithmetikken eller Statistikken, som vinder de store Slag i Erhvervslivet; der gives paa dette Omraade som paa andre, Aladdinsnaturer, i hvis Turban de gyldne Frugter daler ned som Følge af Intuitionens Lov.

Den stærke Udvikling af Carl Jacobsens Virksomhed gav ham Lejlighed til at tilfreds- stille en Lidenskab, han havde tilfælles med mange praktisk dygtige Naturer: den at bygge. Han nøjedes ikke med at drøfte Planerne med sin Arkitekt, men var med ved sine Bygnin- gers Opførelse fra det første Spadestik i Grun- den, færdedes paa Stilladset, medens Murene voxede og indtil Taget var rejst. De, som over- værede Rejsegildet paa Kunstindustrimuseet her ligeoverfor, vil huske, hvorledes Jacobsen — den Gang en Mand paa over et halvhun- drede Aar — overraskede de Tilstedeværende ved med en Ynglings Bevægelighed at entre op til de højeste Spær i Taarnets Tømmerværk, hvor Kransen var hejst. En Bygmester Solness, som ikke blev svimmel. Denne lille Oplevelse er som et Sindbillede paa hans egen Bygge- virksomhed: det, der stræbte i Vejret, som beherskede Omgivelserne, havde hans Sympati; det ganske Land skulde se, hvor Ny Carlsberg laa.

Selv vidste han kun altfor godt, hvor Gl. Carlsberg var beliggende. Gennem et langt Liv arbejdede han paa at godtgøre, at hans Produktion stod paa Højde med den fædrene, følte det som en Skæbne over sig, hvor stærkt et Tag den gamle Fabrik havde i Folks Be- vidsthed, hvor overlegen Dygtighed der ud- forredes, for at han kunde vinde frem i den ulige Væddekamp. Og inderst inde delte han maaske selv de andres Beundring for den gamle Virksomhed, dens mønsterværdige Ar- beidsmaade og fornemme Holdning. I hvert Fald blev det hans lykkeligste Øjeblik som Brygger, da han omsider stod som Leder af begge de store industrielle Foretagender, den

Dag, da han blev Direktør for Carlsbergbryg- gerierne. For retat understrege den Forandring, der var sket, blev det hans Vane i de senere Aar at stævne sine Venner og Bekendte til Gæstebud i Forældrenes Hjem paa Gl. Carls- berg i Stedet for i sin egen, langt hyggeligere Bolig. Det var, som om han først der — i de familiehistoriske Omgivelser — følte sig som Brygger Jacobsen paa Carlsberg.

At være Bryggeren paa Carlsberg var en Stilling, som forpligtede; med denne Erken- delse var han opvokset og glemte den ikke senere, da han stillede saa meget af sin Tid og Frugten af sin Flid til Raadighed for sit Land. Hver har sin Maade at aftjene sin Vær- nepligt i det offentlige Liv paa. Carl Jacobsen havde ingen Betingelser for at blive Fører i Politik, den, der véd at udtale de Ord, der sam- ler Meningsfæller og frygtes af Modstandere. End mindre kunde man forestille sig Jacobsen som Menig i en parlamentarisk Hær; han havde ikke i sit Naturel Forudsætningen for Partidisciplin, forstod ikke at holde Trit og Ret- ning. Efter hans Mening var det ikke de Mange, som ved at slaa Flok og Følge førte Udviklin- gen fremad, men at dette skete ved enkelte be- tydelige Personligheder. Hans Indsats i det offentlige Arb

hans Arbejde paa at sprede Kendskab til For- tidens og Nutidens Kunst ud mellem den store Befolkning, for derved at gøre den Tilværelsen lysere og skønnere. Han troede paa Kunstens Evne til at forædle Sindet og mildne Sorger og vilde ydesit Bidrag til, at det, som var en Livs- magt for ham selv, blev tilgængeligt for alle. Carl Jacobsen begyndte med Antiken, stude- rede græsk og romersk Kunst med en Alvor og Grundighed, som maa forbavse hos en Læg- mand, og tilvejebragte i Aarenes Løb den Sam- ling af Billedhuggerarbejder, som nu er vor Bys Stolthed.

Han fortsatte med at erhverve Arbejder af fremmed Malerkunst og Skulptur fra nyere Tid, uanfægtet af den Bebrejdelse, at han der- ved viste Mangel paa Kærlighed til sit eget Lands Kunst. Han hævdede, at man støttede og udviklede den bedst ved at holde den for Øje til Efterfølgelse det ypperste af det, man andetsteds havde frembragt. Fra Ungdommen af havde han forberedt sig — ved at øve sit Øje, ved Selvstudium, ved Samraad med vore Kunstforstandige — til det Kald, han følte i sig: at være en Opdrager i Kunst for sit Folk. Det var andet og mere end en Rigmands Luner, det var en skønhedsdyrkende Sjæl, som gav sig Udslag i hans Gerning.

Og Alderen svækkede ikke hans Kraft, sluk- kede ikke hans brændende Iver. Han døde, kæmpende i sin Rustning.

Underligt nok: Carl Jacobsen, som i Live havde Sans for ydre Pomp og ikke unddrog sig fortjent Hyldest, har villet det saa, at hans Medborgere ikke maatte følge ham til hans sidste Hvilested. Hvis dette ikke var blevet os forment, hvilket mægtigt Folketog havde der da ikke fylket sig om hans Baare. Lad det da forme sig for vort indre Øje med Udgangspunkt derude fra Sundet, hvor Søjlen, han var med til at støbe af Malmet fra Dannebrog's Kanoner, minder om at: »Flyver Du til Himlen — I stolte Luers Favn — Da nævn fra Stjernevrmlen — Din høje Hvitfeldts Navn«.

Og langsomt bevæger Skaren sig ind gennem den travle By, hvor han paa saa mange Steder har rejst Mindesmærker for sig, som gør hvert Monument, vi kundesætte paa hans Grav, overflødig. Forbi Statens Museum for Kunst, hvor han øvede en Mands Gerning, ned langs Boulevarden og Ørstedsparken; med ødsel Haandstrøede han om sig med rige Gaver. Hen til det danske Kunstindustrimuseum, som i ham har mistet den ene af sine Stiftere. Stands saa ved Glyptoteket, det der rummer Jacobsens Højsang til Oldtidens Kunst og Kultur, Juvelen i hans Borgerkrone. Og medens Raadhusets Klokker ringer det sidste Farvel til Byens gode Søn, medens vi lige skimter Omridsene af Vilh. Bissens prægtige Yngling, der rider højt tilhest dernede ved Langebro, medens Guldet paa St. Nicolaj Spir glimter gennem Vinterdagens Taager, slaar Toget ind paa den sidste Vej. Ud mod Carlsbergs mægtige Bygningsmasse, hvor den Virksomhed udfoldes, der bar det Jacobsen'ske Navn viden om Lande og afgav det materielle Grundlag for, hvad Slægten har øvet af stort og godt. Lad os saa sagtne vore Fjed og blotte vore Hoveder: Der ligger den Bolig, som rummede hans huslige Lykke gennem saa mange Aar; her mistede han sit Livs gode Engel, sin elskelige Hustru, Fru Otilia. Og nu er vi ved vor Vej-Ende: højt paa Valby Bakke rejser sig Jesuskirken, fra hvis Indre Orglets Toner forkynder mod Himlen, at Kirkens Byggherre ikke er mere.

Carl Jacobsens Valgsprog var paa Latin: *Laboremus pro patria*. En dansk Digter har udtrykt den samme Tanke i de skønne Verslinier: Lad mig vie min Kraft Dig som Mand, — Lad mig haabe i Tiden at flette — Blot et Blad som man ej vil forgætte — I Din Krans, o mit Fædreland.

I Sandhed, det Blad, Carl Jacobsen har flettet i sit Fædrelands Krans, vil ikke blive glemmt. I kommende Tider — ligesom nu iaften — vil hans Navn blive mindet og æret!

ÆRESBORGEREN

Af Professor, Dr. VILHELM ANDERSEN.

Vi, Borgere i Kjøbenhavn, er i Aften samlede i det fælles Ønske at vise Carl Jacobsen den sidste Ære. Den Sag, d. v. s. den Mand og det Værk, vi samles om, det Sted, hvorpaa vi samles, giver det gængse Udtryk en ny Betydning.

Det er ikke først og fremmest en Sørgefest, vi holder. Den Fred, som den Afdøde i Livet aldrig har attraaet, har nu atter forladt hans Navn. Ved hans Død staar Hovedstadens Befolkning delt i to kæmpende Hære om hans sidste Villie. Der holdes Mandtal over Tilhængere og især Modstandere af Spiret paa Frue Kirke; der er endogsaa indrettet en Art Ambulance til at overføre slagne Folk af de førstes Hær til de sidstes.

Midt under Kampen om denne Plan, der syntes ham selv ligesom Spidsen af hans Livsværk, holder vi, Venner og Fjender af denne ikke blot kunstneriske, men nationale og historiske Idé, en Æresfest til Carl Jacobsens Minde.

Det var for nogle Aar siden paa Tale at faa Carl Jacobsen gjort til Æresborger i Kjøbenhavn. Han selv attraaede ikke denne Hæder. Han holdt nok af Statuer, men han vilde ikke selv være en saadan. Han kunde ikke staa stille.

Nu, da han ikke mere kan sige imod, udtaler jeg højt, hvad alle tænker: Han var en Æresborger for vor By.

Han opfyldte det første Vilkaar derfor: han var en Borger, Borger med Gud og Æren. Maaske der ogsaa til en Borger, for at han kan have den rette Art, skal tre Slægtled som til andre Dannemænd. Han var i alt Fald den tredie kjøbenhavnske Borger i sin Slægt. Og er der ikke netop en jævnt fortsat Stigning fra Bedstefaderen Christen Jacobsen i Brolæggestrøede gennem Faderen J. C. Jacobsen paa Gl. Carlsberg, i hvem mange (Sønnen med) vilde se Slægtens Højde, til Sønnen Carl Jacobsen paa Ny Carlsberg, saa er der dog Udvikling deri. For Udvikling er ikke altid Stigning, men netop som Ordet lyder: Udvikling, altsaa Indlevelse i og derpaa Frigørelse fra Traditionen, Indsmeltning af nyt Indhold i den medfødte og arvede Form.

Et af de stolteste Træk i Slægten Jacobsens Historie er just Kampen mellem Far og Søn. Enhver kan se, at Carl Jacobsen som Brygger, som Byggherre, som Kunstelsker fulgte i J. C. Jacobsens Spor, men i sin egen og sin Tids Retning: fra Tyskland til England, fra Meldahl til Kampmann, fra Thorvaldsen til Græ-

kerne og Franskmændene. Der var baade i den Gamles og den Unges Karakter det, der gjorde det ganske umuligt for Carl Jacobsen at overtage Stillingen som sin Fars Søn. De to lige gode Hoveder sad paa to lige haarde Halse. Af det Carlsberg, som J. C. Jacobsen i en lykkelig Faderfølelse havde opkaldt efter sin Arving, dannede sig, ikke uden Jordskælv, to: det gamle og det ny. Da blev der bygget paa Valby Bakke:

Det var sig Hr. Asger Ryg,
Saa listelig da han lo:
Der han kom paa den grønne Brink,
Han skued de Taarne to.

Den for Samtiden, i alt Fald for Familien, uhyggelige Konkurrence mellem Far og Søn er for Eftertiden et styrkende Billed paa Kappelstriden mellem to jævnbyrdige Generationer. Det populæreste af Carl Jacobsens mange Valgsprog: Hjælp dig selv, saa hjælper Vorherre dig! har den underforstaaede Mening: for din Fader hjælper dig ikke. Under det Løsen gaar enhver kraftig Alder i Kamp mod den Fortid, som den arver.

Og da saa det skilte atter føjedes sammen, og Arvingen sad som Herre paa det dobbelte Carlsberg, da dannede Slægtens Historie den lige opstigende Linie, der maaler for Øjet Udviklingen af det danske Næringsliv i det nitende Aarhundred: Kappelstriden med og Friførelsen fra det udenlandske Marked.

Det lyder som et Sagn, en Myte, naar man hører om det første Ophav til Bajerskøl-Industrien i Danmark: hvorledes J. C. Jacobsen hjemførte en Klat Gær fra München i et Hattefutteral, ligesom Prometheus ranede Ilden fra Himlen i en Stængel og Munkene bragte Silkeorme fra Kina i deres Stave. Men Maalet er naaet uden Trolddom, ja ved det modsatte af Trolddom, nemlig Videnskab. Allerede den ældste Jacobsen lærte af Ørsted, ligesom de senere af Pasteur og Emil Hansen. Naar Carlsbergfondets Øl har en for alle danske Videnskabsmænd særdeles behagelig Smag, kan derfor gives gode Grunde. Det skyldes ikke blot Ølindustriens Overskud, men dens Fremgangsmaade. Madvig skal en Gang i en Hyldest til den gamle Jacobsen have udtalt, at han ellers ikke var nogen Ven af bajersk Øl, men naar det destilleredes til en saadan Næring for Kunst og Videnskab, kunde han ikke forholde det sin Anerkendelse. Han havde ikke behøvet saaledes at fremhæve Carlsberg-Øllets Resultater, han kunde meget vel have vedkendt sig dets Methode. Det var paa den selv samme Maade, at den danske Videnskab i Madvigs Aand og den danske Industri i Slægten Jacobsens Hænder hævdede sig imod det førende Tyskland: ved Undersøgelsen, den fuldkomne

Belysning af alle Tilblivelsens Led, det kontrollerende Arbejde, der med egne Hænder sætter Tingen sammen af alle dens Dele, eller med et Ord: ved Laboratoriet.

For ved Glyptotheket staar en Gruppe, Rodins »Borgerne fra Calais«, et Billede af Nederlagets Skam og Overgivelsens Elendighed, som ikke vilde savnet Forstaaelse i det Danmark efter 64, der mødte Carl Jacobsen i hans Ungdom. Men saaledes var hans og hans Slægts Borgersind ikke. Ingen af dem har kapituleret.

Bag ved Glyptotheket sidder den samme Kunstners »Grubler« i en mægtig, men pinefuld Eftertanke. Ogsaa dette Billede er i Slægt med stærke Kræfter i vor Tid og vor Aand. Men med denne uproduktive Energi regnede Carl Jacobsen praktisk talt ikke.

Imellem disse to Mindesmærker ved Glyptothekets ene Langside staar Meuniers Arbejdere. Dem forstod han. Imellem de to Typer paa Storstads-Arbejdere, som Sliddet selv har formet, skrider Sædemanden med gavmilde Hænder hen over den gode Jord. Saaledes vilde han arbejde.

Og saaledes vilde han give. En Borger kendes ikke blot paa sit Arbejde og dets Frugter, men paa det Formaal, han har med Arbejdet, og den Brug, han gør af dets Udbytte.

Det første Æresminde om den første Borger i Kjøbenhavn, altsaa Saxos Skildring af Absalon i hans Danmarkshistorie, indeholder i stadig nye Vendinger den Idé, som Klerken har udtaget af sin Herres Liv: at for en god Borger gælder det at sætte det offentlige over det private, *publica privatis antepone*. Der som Carl Jacobsen havde kendt den Sentens, der betyder det samme som hans tit gentagne *Laboremus pro patria* havde han nok fundet en Port eller Væg at slaa den op paa. Den er Loven for hans Arbejde.

Den, der ikke formaar at sætte Kravet fra det offentlige over Hensynet til sit private Velvære, kaldes med et gammeldags Navn en Spidsborger. Grækerne kaldte ham en »Idiot« (d. v. s. Privatist).

Der er sagt mange skarpe Ord om de danske Spidsborgere. Jacobsen vilde kalde dem Slaver; Tietgen spottede over, at naar en Dansk var om ved de 25 Aar, tænkte han kun paa, hvorledes han en Gang skulde kunne faa det lunt inden Døre med sin Kone og sin lille Hassan med de skæve Ben o. s. v., o. s. v. Men — jeg nødes til i Aften at lægge et godt Ord ind for de danske Spidsborgere og Idioter; jeg hører paa en Maade selv med til Lavet.

Jeg tænker da ikke paa de hyggelige Spidsborgere, som ved deres idéløse, men instinktsikre Madstræb tætter, ja taarner vor Tue.

Derimod paa de Kunstens og Videnskabens Privatister, som i Carl Jacobsen med Rette saa en Fjende af deres Fags, deres Kærligheds inderste Væsen: at være forde Indviede, uden Publikum. Disse Folk vilde mene, at det havde været godt, om Carl Jacobsen havde været noget mere Spidsborger, noget mindre Publikum.

Men han var Publikummet selv. Naar Thorvaldsen om ethvert Kunstværk, der tiltalte ham, aldrig fandt andet Udtryk, end at det var »pænt«, var det Fagmanden, der skønnede. Naar Carl Jacobsen paa samme Maade sagde: Det er skønt! var det dog ikke det samme. Det var Publikum, der jublede. Sit Publikums-Syn paa Kunsten har han en Gang udtrykt i nogle Ord, der fortjener at indsættes i hans Eftermæle. Glyptotheket, sagde han, skulde være »en Sal, wo Marmorbilder stehen und sehen Dir (!) an, hvor Statuerne viste sig i Festlighed og Harmoni for at forskønne Livet for de Levende«. En Goethe-Filolog vilde vride sig over det gale Citat, men et Publikum maa det fryde at blive saaledes forstaaet.

Det er denne Smag, der ved Carl Jacobsens fyrstelige Gavmildhed har indtaget Kjøbenhavn og gjort Nordens Athen til dens Byzants — altsaa søgt at forvandle det gamle Hjem for en organisk og national Kunst og Kultur til et broget Bed af Verdenskunsten. Men selv Kunst-Videnskabens mest forhærdede Privatmænd bør ikke klage over, at Carl Jacobsen, der i meget havde den Lærdes Indsigt og Kenderens Instinkt, dog især havde Publikumets Hjerte. For at der kan komme det rette Forhold mellem et Folk og dets Kunst og Videnskab, maa der dannes et Publikum, ikke af daarlige Kritikere, men af oplyste og varm-hjertede Modtagere, et Publikum, som det er en Lyst at lære paa og lære af. Et saadant Publikum har Carl Jacobsen villet give sin Fødeby.

Men var Bryggeren paa Carlsberg saaledes ingen Spidsborger, men det modsatte, saa var han dog ikke den sociale Modsætning dertil, som man med en nedsættende Betoning kalder Storborgeren.

Tilsyneladende var han en Storborgere. Hans Udseende og Optræden, hans (og hans Faders) Hjem med det slotslignende Udsyn fra brede Vinduer til marmorsmykkede Haver, hans Selvfølelse og Handlekraft, hvormed han standse Ræsonnementet eller »Vrøvlet«, som han sagde, med et *fait accompli* — alt tydede paa den fødte og myndige Borgerfyrste. Han har ved sine Lader og sine Gerninger ikke blot udfordret sit Folks tarveligste Instinkt, Grinet, men dets stærkeste: Trodsen. Ogsaa ved at trodse ham har vi fortjent ham. Lad Cæsar blive stor, men lad Rom vedblive at være frit!

Men paa det fyrstelige Carlsberg førte han et meget borgerligt Hus. Hans daglige Liv var arbejdsomt, hans Vaner tarvelige. Han var aldrig Slave af sin Rigdom, men følte sig heller ikke som dens Herre; han var dens Forvalter. Han elskede Kunstens festlige Skønhed, men indlod sig ikke med dens Surrogater. Han forstod ikke Smaaborgerens troskyldige Sans for Skønhed i det daglige Liv, Hyggen, og han foragtede den slappe Form for Fest, Luxus'en, hvormed Storborgeren ofte tager til Takke. Festmaaltidet paa hans 70-Aars Fødselsdag bestod i en Ret Macaroni og nogle Sardiner. Han indtog det i Rom imellem et 6-Timers Besøg i Vatikanet og en Aften i Operaen (til »Huguenotterne«). Og saa var han endda kommet til Byen sent den foregaaende Aften efter at være kørt lige igennem fra Berlin og i den tidlige Formiddag vandret den lange Vej fra Via Nazionale til San Pietro som en anden Pilgrim. Kunsten skulde ikke tjene ham og hans Hus, men han og hans Hus vilde tjene Kunsten. Nej, den Mand var ingen Luxusborger.

Lad mig da endnu en Gang kalde ham en Æresborger i vor By. Ved at ære Kunsten vilde han give sit Fædreland og sin Fødeby Ære. Han vilde ære Kjøbenhavn.

Deraf hans — som hans Faders — Lyst til at bygge og hans ikke bare kunstneriske Forkærlighed for Taarne, Spir og Kupler. Fra Valby Bakke havde han i sin Ungdom Synet af en By uden Ære, hvis kullede Taarne talte om vor Ydmygelse. Han vilde gøre sit til, at det kunde blive anderledes. Det Kjøbenhavn, han forlod, er en anden By end den, der modtog ham. De var voxet op sammen, ja de lignede hinanden. Der var i begges Modenhed Spor af Overgangsalderes Grønhed.

Men den Ære, han vilde vise sin By og sit Folk, var ikke blot den tabte Glorie, han vilde give den altfor borgerlige By tilbage — den Krone, han vilde paasætte Vor Frue i Stedet for den ærbare Hansen'ske Hætte. Syntes Kjøbenhavn ham i hans Ungdom en By uden Ære, saa maatte den Tid, han levede i som gammel, i mangt og meget forekomme ham som en Tid uden det rette Begreb om Ære. Der er liden Fest i Kjøbenhavn for Tiden, der er mindre Hygge end før, men meget mere Luxus. Vi skal alle tjene Penge, Kunstnerne med. Danske Kunstnere, især Billedhuggerne med deres fattige Marked, kan klage over, at denne Mæcenat dog ikke har givet dem mere at fortjene. Men Carl Jacobsen var slet ingen Mæcenat i almindelig Forstand. I en Tid, da de enkelte tænkte mest paa at se sig og sine til Gode, da Publikummet behandlede og lærte Kunstnerne, især sine Favoriter iblandt dem, Skuespillerne, at be-

handle Kunst som en Forretning, var han, som jeg har sagt, det ideale Publikum — et Publikum, som Kunsten ikke er Forretning for, men Kultur, og ikke blot Kultur, men Kultus. Lad saa Børnene hellere savne lidt Macaroni end Madonna sine Voxlys!

Naar en stor Mand er død, lever noget efter: Kraften af hans Liv, Aanden i hans Arbejde. Carl Jacobsen er død, men hans Ære lever. De Ædles Æt dør aldrig ud.

Vi hilser ham efter Døden som det, han var os i Livet:

en utrættelig Arbejder, en Handlingens Mand i et Samfund af reflekterende Privatmænd og diskuterende Generalforsamlinger; en stor Naiv i et Folk af Kritikere;

en Elsker af den hele Skønhed i et Publikum, der nærer sig af dens Levninger;

en Ærens Ridder, der førte Skjold i en vaabenløs Tid.

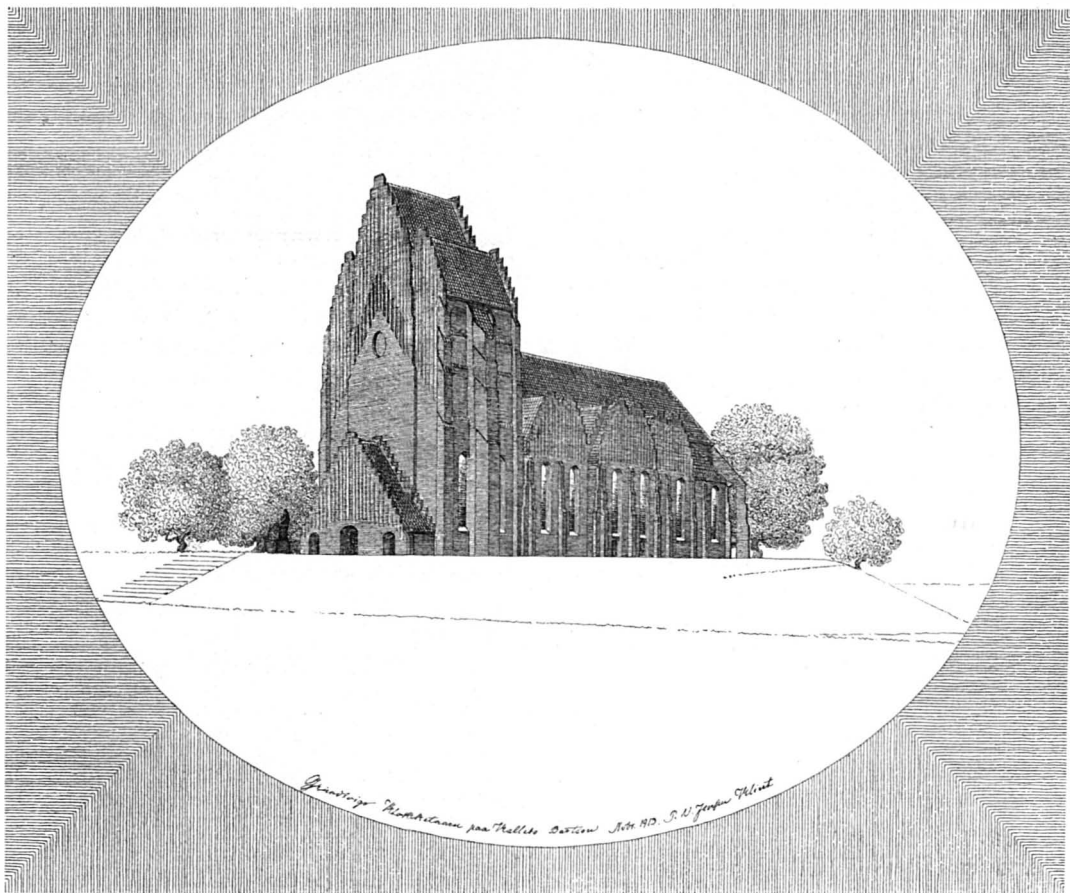
Lad os løfte det over hans Grav! Der staar blandt de mange Deviser et Mærke og et Billede deri.

Mærket er Hagekorset, hans Fabriks, hans Arbejdes Bomærke. Hvor han saa havde det fra — fra Indien eller fra Norden — det var i alt Fald intet Tegn for den ørkesløse Betragtning, men for den driftige Handling. Det var hans Thors-Mærke. Der var Thors-Kraft i ham. Han var som Thor en folkelig Kæmpe for Kulturen. Han baxedes med »Vrøvlet« som Thor med Midgaardsormen.

Billedet er Rosen, den mørkerøde Rose, som han altid bar hos sig. Ethvert Barn paa Gaden kendte »Bryggeren med Rosen«. Den blev hver Dag lagt paa hans Bord, men kun den ene. Han vilde skaane sin Have, som han ønskede at skaane vore Parker. Han bar Respekt for Naturen som for Kunsten og saa dem helst sammen. I den ene Blomst havde han dem alle. I denne røde Rose var al hans Skønhedsglæde, hans Kunst-Kultus.

Gid Kjøbenhavn længe vil mindes sin Velgører, sin u-kaarne Æresborger i disse Tegn, Tegnene for Arbejdet og Skønheden, Industri og Kunst — Borgerlivets Rod og dets Blomst.

Ære være Carl Jacobsens Minde!

Grundtegn af Kjøbenhavn paa Helligs. Omslag. Side 110. S. H. Jørgensen Skulpt.

NAAR STORBYEN OMDANNES OG UDVIDER SIG

Af Docent P. JOHANSEN

AT Byen udvider sig, det kalder man Fremskridt. Det er i alle Fald Udvikling, og det betyder i første Række flere Mennesker, stærkere Produktion og Omsætning, flere Penge og mere Fattigdom. I de smaa, forhen saa hyggelige og ofte smukke Provinsbyer kan det betyde en Tilstand, i det mindste en Overgangstilstand, som hænger de gamle Skønheder og sætter nyt af tvivlsomt Værd i Stedet. I de store Byer er Følgerne mere mangfoldige. Det kan være et Spørgsmaal, om altfor store Byer, med den talrige Fattigbefolkning og de vanskelige Arbejderforhold, overhovedet er af det gode. Det er i altfald antageligt, at Kjøbenhavn alt nu er mere end stor nok i Forhold til hele Landet. Men ikke desto mindre er det sandsynligst, at den endnu længe vil vedblive at vokse, og kommer man over til de saa meget omtalte Havebyer, vil dens Areal endda vokse i stærkere Proportion.

Byen udvider sig altsaa. Det betyder flere Huse og nye Gader. Der lægger sig nye Lag uden om de gamle Bydele. Nye Lag med nyt Præg — selvfølgelig. Og til den ydre Forandring svarer en indre. I sin Tid bestod Byen væsentlig af Familiehuse; selv de Mennesker, som boede til Leje, blev længe i samme Hus, maaske gennem flere Slægtled. Byen var en Samling af »Hjem« og havde Præg af Menneskenes faste Forhold til deres Hus og deres Gade. Dette Forhold er blevet et helt andet. Nu flytter Lejerne hyppigt; Ejerens Forhold til Huset er kun Forretningsmandens; Vært og Lejer er paa deres Post mod hinanden; Værten vil slippe saa billigt og tjene saa meget som muligt; Lejeren giver Pokker i Huset i og for sig, Skade paa dette »bliver virkelig Værtens Sag«. Af saadant kommer intet godt. Huse, Gader og Mennesker er komne i et fremmed og køligt Forhold til hverandre; Hyggen forsvinder med Samfundsfølelsen. Det kan ikke nægtes, at der som Regel staar en stram Duft af Penge over de nye Kvarterer og efterhaanden ogsaa over de gamle. Selv Husenes Stads og Pragt er kun som en Garderobe til at leje ud. Og saadan er

det næsten overalt i Europas moderne Storbyer; selv i det »romantiske« Spaniens og det »hellige« Ruslands Hovedstæder mærkes det.

De praktiske Krav er Udvidelsens Aarsag og maa danne Skelettet i dens Form. Men man glemmer at gøre Skel mellem Samfundets egne Krav — som ogsaa bestaar i andet end de i snæverest Forstand »praktiske« (økonomiske) og bl. a. omfatter baade fysisk og aandelig Hygieine — og paa den anden Side de private økonomiske Interesser, som kan være i Modstrid med Samfundets, men ofte faar Lov at snylte derpaa, endog i den Grad, at man i Talen om de praktiske Krav væsentlig tænker paa de private Interesser. Det for Samfundet praktiske er ikke alene det, som hurtigt betaler sig i Penge, og det upraktiske ikke alene det, som foreløbig kun koster Penge. Der gives imidlertid Mennesker, som under det praktiskes Fane vil tilrane sig mere, end der moralsk kan tilkomme dem; naar de er særlig slemme, kalder man dem Svindlere, Spekulanter o. a. De vanskeliggør en virkelig praktisk og i alle Henseender hensigtsmæssig Udvidelse af Byen, ved at skrue Grundpriserne op over Grundenes virkelige Værdi (det lider vi for Tiden haardt under) og derved tvinge Huslejen tilvejs; ved at bygge »slet og billigt« med usolide Prioritetsforhold; kort sagt ved at fare hensynsløst frem mod deres Medborgeres Pengespung og Velvære. »Det kan man ikke sige noget til, det er jo Forretning« er det Svar, hvormed de fleste slaar sig til Ro. Vi er saa doktrinært indarbejdede i Individualismen, at man udelukkende ser paa den enkeltes Ret og glemmer den Ret og de Krav, vi alle har i Fællesskab.

Nutildags ved enhver, hvor urigtigt Herremændene i gamle Dage bar sig ad, naar de sugede Bønderne ud og tog, hvad de kunde faa. Der var Tider, da Haandværkere og Købmænd kendte en moralsk Grænse for, hvad de kunde være bekendt at tage. Under Nutidens Storstadsudvikling, med dens Børsliv, Storhandel, Aktieselskaber (hvor den enkelte skyder

alt moralsk Ansvar fra sig) er man kommen tilbage til den gamle Herremandsmoral: nu kan man være bekendt at tage alt, hvad man kan faa. Den enkelte pukker hensynsløst paa sit eget overfor Samfundet. Der var en Mand, som mente at maatte forlange $\frac{1}{5}$ mere for sit Hus end det, han selv nylig havde faaet det for, da det viste sig, at Samfundet havde en Interesse i det. I modsat Fald truede han med at tilføje Samfundet en Krænkelser ved en Hæsliggørelse af Byen. Mange fandt det rimeligt, at Manden vilde »benytte Chancen«. De fleste finder det ialtfald kun rimeligt, at Samfundet affinder sig rundeligt med den private Mand, og de, som skal varetage Samfundets Interesser, er ofte hildede i Enkeltmands-Synet paa »Forretning«. Sligt volder Vanskelighed.

Det synes overhovedet at være meget svært at have tilstrækkeligt Fremsyn og Omsyn; det synes ogsaa til Tider svært at fastholde Villien til at have det.

Kjøbenhavn har lidt uhyre meget under disse Vanskeligheder, og Lidelseshistorien er ialtfald endnu ikke afsluttet. Skylden ligger ikke hos enkelte Partier, alle har været lige gode. Men Historien om Kjøbenhavns Udvidelse i de sidste to Menneskealdre er i stort Omfang til at græde over.

I hine Dage, da man laa paa Landet paa Frederiksberg, var Kjøbenhavn en hyggelig gammeldags By, lunt gemt indenfor sine Volde. Men Tiden gik; der dannede sig Forstæder; Voldene laa imellem, og man begyndte at snakke om, at de laa i Vejen. Man blev greben af den Feber, som ved Midten af det 19. Aarhundrede gik over Europa, efter at skaffe det gamle væk og modernisere Byerne »rationelt« efter Storstadsidealet, og saa fandt man det ganske nødvendigt at skaffe nye Færdselsforbindelser ved at sløjfe Voldene. Dette var næppe saa ubetinget nødvendigt — en By som Nürnberg, der forstod at bevare det gamle, har tjent store Penge derpaa og har endda tilfredsstillende Forbindelse med sine nye Kvarterer. Kjøbenhavn, der i 1801 havde c. 100,000 Indbyggere, var i 1860 ikke naaet til mere end 155,000, og i 1870 kun til 181,000 (foruden Frederiksbergs 17000).

Man kunde godt have bebygget Glacieren og brudt flere Forbindelser gennem Voldene uden at sløjfe disse; og Projekter dertil var nok ogsaa fremme. Man kunde eventuelt have benyttet nogle af Bastionerne til Byggeplads for monumentale Nybygninger, som man for en Gangs Skyld gjorde det med Observatoriet. Kunde ikke det nye Raadhus have knejset fortrinligt oppe paa den gamle Vold og helt anderledes have behersket Pladsen? Men Volden var ganske vist forsvunden, inden Raadhuset blev paabegyndt.

Imidlertid, Voldene skulde væk, og de kom væk, endda det kostede mange Penge. Nørrevoldgade blev en mager Erstatning og en Skuffelse; den blev hverken noget Bycentrum eller nogen Ringpromenade (en saadan kunde være lagt langs Søerne). Vi maatte endda være glade, at vi trods megen Modstand fra »praktiske« Folk fik Parkerne. Nu har vi gjort Kaal paa den sidste Rest af Volden om den gamle By.

Endnu ligger Christianshavns Vold saa temmelig uberørt, om end forfalden og slidt af Gadedrenge og Bøller, men dog med alle sine rige Muligheder i Behold. Dens Skæbne begynder at komme paa Dagsordenen. Og naturligvis har de »praktiske« Krav meldt sig: Volden maa væltes ned i Stadsgraven, for at der kan skaffes Byggegrunde og Færdselsveje paa den almindelige fortræffelige Maade. Spekulanterne vejrer Bytte. Imidlertid synes det dog, som den Tanke, jeg for adskillige Aar siden fremsatte, ganske stille er begyndt at slaa Rod, nemlig: at Christianshavns Vold bør bevares og indrettes til Folkepark. Vilkaarene er enestaaende, Trangen til en saadan Park i sig selv uafviselig; Bekostningen ved Tildannelsen vil være forholdsvis ringe. Hvad Værd en saadan Park i det kuperede Terrain, med den maleriske Voldgrav, vilde have baade for Christianshavns Skønhed og Sundhed, det behøver kun at antydes. Men det maa stærkt understreges, at det ikke er nok at faa en Del af Volden bevaret som Park, medens en anden Del deraf gøres til Byggegrund, som man fra visse Sider synes at haabe paa. Volden maa be-

vares i hele sin Udstrækning, fra Langebro til Quintus. De nødvendige Færdselsforbindelser kan skaffes ved brooverbyggede Gennemskæringer af Volden; lette Jernhængebroer over Graven vil næppe skæmme den eller bryde Billedet for meget. Den gamle morsomme Accisebod ved Amagerport og Brovogterhuset kan bevares og gøres nyttige i Forbindelse med Parken. Terrainet udenfor Voldgraven, hinsides de nødvendige Spadsereveje, vil blive saa meget værdifuldere, naar Vold og Grav bevares, fordi de vil komme til at ligge smukt, navnlig naar man iagttager, at de fleste Gader kommer til at munde ud mod Graven istedetfor at løbe parallelt med den.

Passer man ikke paa, kan man her faa en Bebyggelse af lignende Værd som Sundbyerne, helt ind over de nedrevne Volde. Enhver maa kunne se, at dette vilde være forfærdeligt i alle Henseender, ødelæggende for baade Skønhed, Velvære og Sundhed i denne Bydel. Det vilde ikke blot stride mod de æstetiske men mindst lige saa meget mod de virkelig praktiske Krav. I hvilken Grad disse sidste Krav benyttes som uægte Frase, det fremgaar bedst af, i hvilke Folks Mund man hyppigst møder dem. De trompetedes vældigt ud, da man for nogle Aar siden vilde lægge en »absolut nødvendig« Færdselsvej midt gennem Frederiksberg Have for derefter at kunne spekulere i dens ene Halvdel som Villagrunde. Eller da man, omtrent ved samme Tid, nærrede lignende »praktiske« Planer overfor Kongens Have. Dengang lykkedes det at vise Spekulanterne tilbage, men derfor gaar det ikke an at lægge sig til at sove. Stormløbene paa Kastellet kommer ogsaa nok.

Ved Siden af den brutale og meningsløse Fremfærd mod det gamle har Hovedfejlen været den følelige Mangel paa klog og fremskuende Ledelse af det nyes Opvækst. Man maa vel korse sig over den Ligegyldighed for Hovedstadens Livs-Interesser, som har været hos dens Borgerskab og som Følge deraf ogsaa hos dettes styrende Repræsentanter.

Det nye bestaar dels i den gradvise Omdannelse af den indre By, dels af

Opførelsen af nye ydre Kvarterer. I den ældste By har Husene naturligvis ligget »strøede som en Haandfuld Ærter« i deres Haver, og deraf har i Tidernes Løb dannet sig Gader og Pladser som en levende Organisme. Men saadan gaar det ikke i de nye Kvarterer, hvor Love og Forskrifter hindrer en fuldstændig fri Udvikling; Byen er ogsaa nu for stor, for meget Myretue til at undvære en Ledelse af Bebyggelsen; og det er af største Vigtighed, hvorledes, og i hvilken Grad Forskrifterne binder den. Ligesaa vil Omdannelsen af den gamle By behøve en ledende og fremsynet Omtanke.

Der er visse Steder i den gamle By, som har ligget relativ aabne, men kan blive udsatte for Bebyggelse; der er tætbyggede Kvarterer, som kan blive Genstand for Ombygning og derved faa en »Udluftning«. Et ikke uheldigt Eksempel i sidstnævnte Henseende er Christen Bernikovgade-Christian IX's Gade med den forstandige Hensyntagen til Kongens Have. Et højest uheldigt Eksempel er Gammelholmskvarteret, hvor endogsaa de praktiske Hensyn til Havnelivet er tilsidesatte. Nyboder eller det gamle Kvarter omkring Nicolaj Plads kan snart komme til at staa for Tur.

En anden Art af Omdannelse er det, at Beboelseshusene i Hovedgaderne og visse Pladser mere og mere afløses af rene Forretningshuse. Disse kræver en anden Arkitektur og giver Gader og Pladser et andet Præg. Med deres særlige Krav til den stærkeste mulige Belysning af de indre Rum, som ikke let forener sig med de overlevede Bygningsformer, stiller de Arkitekterne en yderst vanskelig Opgave, ikke mindst vanskelig maaske, naar kun den nederste Del af Huset skal have denne Forretningskarakter, medens den øverste skal være til Beboelse. Den for faa Aar siden afdøde tyske Arkitekt Alfred Messel har vist en Maade, hvorpaa Opgaven kan løses for de meget store Magasiners Vedkommende, nemlig ved at lægge Vægten paa det opadstræbende og betone det faktiske Forhold, at Taget bæres af en Række Murpiller, medens den vandrette Etageinddeling kun faar et underordnet Udtryk i det ydre. Men man kan imidlertid ikke nægte, at den

Paavirkning, vi hidtil har faaet fra Tyskland, har været af en anden, mere pyntet og mindre anbefalelsesværdig Type end Messels. I London har man med Held anvendt en svær Søjlearkitektur, paa lignende Maade bærende Taget, med underordnet Etageinddeling. Hovedsagen er, at Husets Væsen og Struktur faar et simpelt og naturligt Udtryk og ikke maskeres ved Pynt. Der er i og for sig intet at sige til, at forskellige Dele af Byen paa denne Maade efterhaanden faar hver sit Særpræg, som Forretningskvarter, Beboelseskvarter osv. Selv et Fabrikskvarter kan faa et Særpræg og derved ogsaa en vis Skønhed, men et saadant Kvarter maa naturligvis af mange Grunde ligge i Byens Udkanter. De høje Skorstene, som mange er saa vrede paa, kan ved deres slanke opstigende Linier faa en god malerisk Virkning, og Fabriksbygningernes store Murflader kan give Anledning endog til udmærket Bygningskunst i stor og simpel Stil.

Ved »Udluftningen« og Omformningen i den indre Del af Hovedstaden — og for saa vidt i de nyere Dele med — er der en Ting, man slet ikke synes at have tænkt paa, nemlig at forbeholde hensigtsmæssige og rigelige Pladser for fremtidig Trang til offentlige Bygninger. Vi er i saa Henseende endog saare uheldigt stillede. Derfor savnede vi Plads til et Centralposthus og en Centraltelegrafstation inde i Byen, i nær Forbindelse med dens Forretningskvarterer; derfor savner vi Plads til Museumsbygninger og hvad andet, der mulig kunde blive Nødvendighed for. Man har set for nærsynet paa Kommunens øjeblikkelige Fordel ved Grundsølget, og det er ikke givet, at man i en nærmere Fremtid vil slaa ind paa en mere vidtskuende Kurs. Derfor maatte nys Kommunen i dyre Domme erhverve sig Grund til en Nybygning for sit Belysningsvæsen. Nu vil man fylde Nicolaj Plads op med en Bygning, som i kunstnerisk Henseende er tvivlsom og i praktisk Henseende uden egentligt, ialtfald uden ret nødvendigt, Formaal. Har man tænkt paa at reservere noget af det gamle Banegaardsterrain? Hvordan vil man stille sig til Pladsen ved Rosenborg, naar Garderkasernen en-

gang nedlægges? Hvordan vil man stille sig, naar Militæret engang maatte rømme Sølvgadens Kaserne og Garnisonshospitalet? Det er ikke godt at opsætte slige Overvejelser til sidste Øjeblik.

Ved Omdannelsen af den indre By staar man overfor Spørgsmaalet om den rette Behandling af de mange Steder urimelig dybe Karréer. Det er ligesaa vel et praktisk som et kunstnerisk Spørgsmaal, og det er ikke uden Betydning, hvorledes det besvares. Oprindeligt var disse dybe Grunde vel Haver (nogle enkelte findes endnu), som i Tidernes Løb maatte vige for Pakhuse og Baghuse med Boliger for Smaakaarsfolk, for hvem denne ofte skumle og indegømte Plads mentes at være god nok. Pakhusene kan man beholde i Forretningskvartererne, men Baghusene til Beboelse er af det onde. Det er forbavsende, at man har tilladt dem i de nye Kvarterer. Men i de gamle Kvarterer har man nu engang disse dybe Grunde, altfor kostbare til at man kan tvinge Ejerne til at lade dem ligge unyttede hen. Hvorledes bør der da rettest bygges?

Vanskeligheden ligger ialtfald til dels i den Fordom, man har imod ikke at bo »til Gaden«, og i den Hindring for en Udryddelse af denne Fordom, som ligger i den Maade, hvorpaa Husejerne hidtil plejer at behandle alt det, som vender bort fra Gaden. Snavsede og skumle ligger nu de fleste Gaarde, saa smaa og snevre, som Byggeloven paa nogen Maade tillader det; det hører med til Byggespekulationens Væsen at tænke mest paa »Façaden« baade i bogstavelig og i overført Betydning. Ogsaa Husenes Plan og Indretning lider under det Kniberi, som Gaardspladserne fortælle saa højlydt om. Sligt gaar, fordi det københavnske Bourgeoisi har en ret udpræget Tilbøjelighed til at synes fremfor at være. Men hvem har virkelig Fornøjelse af at bo ud til en snæver Gade med dens Vognrummel, ialtfald saasnart man bor højere end 2den Sal? En smuk og stille Gaard, naar den er rummelig nok for Lys og Luft og helst har et Par Træer, kan være langt hyggeligere. I andre Storbyer hører det heller ikke saa absolut med til honnet Ambition at bo til Gaden. Enkelte

Steder her, paa Østerbro f. Eks., har man gjort det Forsøg at trække Husets Hovedfløj ind, saa Gaarden ligger ud imod Gaden som en lille Plads bag sin Gitterindgang. Fejlen synes dér at være, at de paagældende Komplekser er altfor kolossale, saa de faar et kaserneagtigt Præg; men det vilde dog være endnu værre, hvis de $\frac{2}{3}$ deraf var som de sædvanlige Bagbygninger. Der er ikke Tvivl om, at man paa denne eller lignende Maade vilde faa en bedre og dertil mere økonomisk fordelagtig Udnyttelse af de dybe Grunde. Husene i den nordlige Ende af Ny Toldbodgade giver et Eksempel paa en heldig Løsning af Opgaven. Skulde det overhovedet være ganske utænkeligt at vende Beboelsen indefter i en Huskarré, saa Gade-façaden blev den underordnede og derved Kravet paa de brede Gader (hvor ikke Færdslen kræver disse) afløstes af Kravet paa de rummelige og hyggelige Gaarde. Det er i Virkeligheden et langt mere aristokratisk Princip, som ogsaa er fulgt, hvor man har bygget ud fra virkelig aristokratisk Tænkemaade (som f. Eks. i de gamle spanske Byer — Sevilas fornemste Kvarterer viser lukkede Mure ud imod Gaden og vender al Husets Pragt ind imod den pyntelige Gaard). Det er et smaaborgerligt Træk, opstaaet i de ældste smaaborgerlige Købstæder, og naturligt endnu levende i ganske smaa Provinsbyer, at man fra sit Vindue skal kunne tage Del i Gadelivet og Gadesladderens. Man kunde ogsaa tænke sig at dreje Husene vinkelret paa Gaden, med Gaardene imellem sig, afgrænset af en Mur ud imod Gaden. Det vilde virke hyggeligt for Beboelsen, malerisk og fornøjeligt i Gadebilledet; det vilde give Architekten nye Muligheder for at skabe noget smukt, med Rimelighed for, at Gadens passerende virkelig kunde se det og glæde sig derover; det vilde være praktisk, hvor Gaden ligger ugunstigt for Solretningen; det vilde tillade en »Forhus«-bebyggelse af Grunden i en hvilken som helst Dybde, og det vilde tillade at afslutte Gaardspladsen med et Haveanlæg. Endelig kunde det tænkes, at man af praktiske Færdselshensyn tillod en Gennemgang for Fodgængere

gennem saadanne »Gaarde« fra Gade til Gade; og det er slet ikke utænkeligt, at mindre Butiker med Held kunde anbringes der. Spørgsmaalet kunde nu snart blive aktuelt overfor Fødsels- og Plejestiftelsens meget dybe Grund i Amaliegade. De gamle Huse til Gaden, ikke mindst Thuras stilfulde Palais, maa naturligvis bevares; men man kunde jo slaa en Underkørsel med Søjler eller Buer gennem Stueetagen af det midterste Hus. Pladsen derinde — eller »Gaarden« — kunde man beplante og f. Eks. give den Navnet »Prinsesse Maries Plads«. Den blev bredere end Amaliegade. Der var sikkert Lysthavende til gode 4-6 Værelses Lejligheder til rimelig Pris i det Kvarter. Jeg har for et Par Aar siden fremsat denne Tanke, men det er jo højst sandsynligt, at den ikke tages til Følge. En Forudsætning for det hele er det, at Grundpriserne ikke her (som i Reglen) drives op over Grundenes virkelige Værdi. Nord for Hospitalet kunde der ogsaa dannes en god Plads inde i den nuværende Huskarré, og gennem Hospitalets »Have« kunde der blive tilstrækkelig aaben Adgang til den.

I dybe Karréer kunde man nu og da gøre noget andet, nemlig trække visse Lokaler af privat eller offentlig Natur, som Foreninger, Restaurationer, Udstillinger, Banklokaler, Postfilialer og lignende ind i Karréens Midte, og ikke lade dem have anden Façade til Gaden end et mere eller mindre markeret Indgangsportal. Det er nemlig Façadekravet, som nu gør slige Lokaler altfor kostbare. Et stort Kunstudstillingslokale kunde med Held og økonomisk Fordel anbringes paa denne Maade, medens Gadefløjerne benyttedes til Forretning eller Beboelse. I den Bygning, som fik Plads inde i Karréen, kunde man i de nederste Etager have Lager- og Magasinrum, maaske Værksteder, i 3die Etage Rum for Udstilling af Skulptur og grafisk Kunst, øverst Ovenlys- og Sidelyslokaler til Udstilling af Malerier. Bygningsautoriteterne maatte tillade, at denne øverste Del førtes noget højere op end Gadefløjerne. Adgangen til Lokalerne maatte være dels ad Elevatorer, dels ad skraa Ramper uden Trin; de er langt fra

saa trættende som Trapper. Naar de er mildt skraanende, med lange Løb, saa kan man uden Besvær stige meget højere, end man tror. Rampen i Rundetaarn kan man ikke henvise til, da den er for stejl anlagt; men i Sevillas berømte Klokketaarn »la Giralda« stiger man ad Ramper mere end dobbelt saa højt uden nævneværdig Anstrengelse.

Naar man skal tale om Byens Udvidelse i de nye Kvarterer udenfor Voldene, maa man først ret klage over Manglen paa Fremsyn og Omsyn, paa Skønhedsfølelse og Sans for det virkelig praktiske.

Forstæderne begyndte tilfældigt »af sig selv« langs Kongevejene. Det var det givne. Det næste var Bebyggelsen af Glaciere og Forbindelsesvejene over disse til den indre By. Vesterbros Passage gik det nogenlunde med, fordi Alléen laa udenom Frihedsstøtten og fremtvang en betydelig Gadebredde. Paa lignende Maade frelstes Østerbro af Alléen og Kirkegaardene. Paa Amager staar Spørgsmaalet endnu aabent paa det første Stykke, men længere ude har Sundbyerne haabløstforkludret det. Roskilde og Køge Landeveje har alle Muligheder uberrørte — vil man vare dem i Tide? Men Forbindelsen ad Nørrebro!

Selve det at anlægge Frederiksborggade som en bred Gade lige ud mod Broen over Søerne, var en god og naturlig Tanke. Der er jo stærk Færdsel den Vej. Imidlertid kunde den uden Skade have været endnu meget bredere og ved Plantning af Træer have faaet Karakter af en virkelig Boulevard. Træer kunde muligvis have brudt Blæsten noget; denne kunde ialtfald ikke have raset mindre uhindret, end den nu gør. Man gjorde kun Skridtet halvt, muligvis for at faa mere Byggegrund at tjene Penge paa — og hvor er de Penge henne nu! Skade kun, at det var for sent at fortsætte en saadan bred Boulevard helt ad Nørrebro. Nu kunde Færdslen behøve den. Søtorvets Muligheder ødelægges af Søernes »Regulering«. Og den øvrige Del af dette nye Kvarter blev Sidegader — det var Synd. Den skæve Vendersgade blev et rent Misfoster af en Gade. Saa var der Far-

imagsvejen. Endnu i Slutningen af 70-erne laa dens østlige Del ret uberørt, og der kunde være kommet noget smukt ud af den: man havde Kommunehospitalet, botanisk Have og Afslutningen ved Østerbro ved Søen, Indgangen til Kastelsvejen og Østerbros Allé. (Bagved laa hele Kalkbrænderikvarteret, hvis Skæbne ogsaa blev krank). Farimagsvejen havde en Allé af høje Træer. Men man vilde have den nye Gade bredere, og saa maatte Træerne væk — i Stedet for at lade dem staa og lægge Kørebanen paa den ene eller begge Sider af dem. Desuden havde Vejen en lille Krumning omtrent ved det nuværende Sølvtorv, den kunde man heller ikke taale. Øksen maatte i Brug og Linealen frem for at Gaden kunde blive »reguleret« og opnaa en Ked-sommelighed, der søger sin Lige. Tror nogen mon, at dette var praktisk og økonomisk hensigtsmæssigt? Til at maale det økonomiske for en By maa ogsaa Hensynet til Sundhed og Velvære tages i Betragtning, ikke alene Hensynet til Grundpriser og Husleje. Det er slet ikke givet, at høj Husleje er et økonomisk Gode for en By som Helhed, om ogsaa Grundejerne søger at bilde os det ind; det betyder kun, at der gives selve Grunden (det uproduktive) en uforholdsmæssig høj Andel af Udbyttet.

Stockholmsgade og Christianiagade har man været heldigere med.

Ogsaa ved Anlægget af Østbane-gaarden var man heldig med at løfte Gaden for at kunne føre Skinneveje under den. Der skabtes derved et fortræffeligt Udblik til alle Sider, og Østerbros Allé kom til at synes større og betydeligere ved at ses oppe fra. Der kommer paa dette Sted noget højt og frit, man ser Himlen helt rundt til alle Sider. Men hvordan vil Udsigten blive mod Syd, naar det maleriske Nyboder engang forsvinder? Paa Vesterbros Passage gør Gadens Højnelse foran Banegaarden nærmest godt; Frihedsstøtten kommer til at løfte sig bedre mod Luften. Det siges, at Gaden ogsaa skal løftes noget, naar Skinnevejen føres igennem forbi Frederiksborggade — maa-ske er det en Fejltagelse. Frederiksborggade er ganske vist ikke saa dej-

lig, at den kunde vinde store Sager ved at ses oppe fra, og hvordan skulde Højnelsen klares til begge Sider mod Boulevarden? Men i og for sig er det ikke af det onde at hæve en Gade noget, naar der er Trang dertil; det bryder de tørre vandrette Linier. Vi maatte saamæn ønske, at vi havde nogle flere høje Punkter i Byen med Udsigt over denne. Udsigten fra Frederiksberg Bakke er jo halvvejs ødelagt, og Spekulanter var for nogle Aar siden paa Jagt efter Resten, med Planer om Bebyggelse af Pladsen mellem Pilealléen og Slotsbakkens Fod. Og hvem kan garantere for Fremtiden? I de endnu spredt bebyggede Strækninger udenom Byen — mod Utterslev, Bellehøj, Brønshøj og hvad det hedder — findes enkelte højere Punkter. Vil man i Tide tænke paa at anordne Bebyggelsen derude saaledes, at Udsigten derfra bevares?

Et Spørgsmaal, som staar stærkt paa Dagsordenen, er Bebyggelsen af det gamle Jernbaneterræn. Her er vigtige Ting at vinde: gode Forbindelsesveje, smukke Gadebilleder, hensigtsmæssige Huskarréer, Anlæg og rigeligt Spadsereveje ud mod Søen, reserveret Plads for offentlige Bygninger. Vil man for en Gangs Skyld fare saaledes frem, at man ikke fortaber alle Mulighederne? Det vil sikkert ogsaa i Længden give det bedste økonomiske Udbytte, saa vist som Grundene i et centralt Kvarter — og det kan dette netop blive — er mere værd, naar der bygges efter en smuk og forstandig Plan. Man kunde ogsaa stille det Spørgsmaal, om Kommunen ikke skulde komme ind paa — efter de store Grundejeres Eksempel i London — at udleje Byggegrundene for 90 Aar i Stedet for at sælge dem. Det er jo slet ikke utænkeligt, at Samfundsordenen i Aarenes Løb vil forme sig saaledes, at al Grundejendomsret begrænses paa Tid.

Kommer man ud i de egentlige Forstæder, finder man dem for største Parten saa miserabelt bebyggede, at Indskriften over Dantes Helvede passende kunde anbringes mere end et Sted. Er det saa uundgaaeligt nødvendigt, at der skal se stygt og trøstesløst ud i de Bydele, hvor Smaa-

folk bor? Det er ikke nok at sørge for, at Gadebredden ikke gaar under et vist Minimum. Inde i den gamle By har der af sig selv, organisk, dannet sig en Række Centrér og Pladser, hvor igennem Byen kan aande. Hvad har man sørget for af sligt i Forstæderne? I nyeste Tid har man Enghaveplads og Fælledparken, og navnlig den sidste maa nævnes med største Anerkendelse. Men tidligere Tidens Synder er store og tilsyneladende uafhjælpelige. Hvad havde været rimeligere end at reservere nogen beplantet Friluftsplads ud imod Søerne og mod Kallebodstrand; det sidste lader sig nu ialtfald først gøre, naar man kommer ud imod Vestre Kirkegaard. Burde man ikke netop i Forstæderne med den umaadelig tætte Beboelse have begrænset Husenes Højde til 3 Etager? (som man i de andre Bydele burde foreskrive et vist Antal Etager som Maksimum og ikke en vis Højde, der frister Bygherren til at knibe paa Etagehøjden for at faa en Etage mere klemt ind).

Naa — hvad der er sket, staar ialtfald kun delvis og gradvis til at ændre. Men Byen vokser jo stadig videre ud. Det blænder nogle Steder Fremsynet, at det nye skyder op spredt og lidt efter lidt, andre Steder at det begynder som Villakvarterer. Man maa dog vel huske paa, at disse sidste erfaringsmæssigt altid er Pionerer for de høje Huse; naar disse engang kommer, kan det være for sent at skride ind. Rosenvænget er smukt endnu, men hvorledes bliver det, naar Villahavernes Grunde fyldes helt af 4-Etages Bygninger? Saa bliver alt blot smalle Gader. Derfor maa Fremsynet være paa Færde fra den allerførste Begyndelse.

Der er i de yderste Dele flere Steder, hvor alt Linealen synes at have huseret. Eksisterer der nogen Plan til en bedre Fremgangsmaade? Hvad har man f. Eks. tænkt at gøre ud af de forskellige Smaasøer i Byens vestlige Omegn, som Empdrup Sø og Damhussøen. Har man tænkt paa at reservere en rigtig Del af disses nærmere Omgivelser til Anlæg, medens det endnu er Tid? Hvordan skal det gaa med Roskilde Landevej? Den har ypperlige Betingelser, med Udsigten

fra Slotsbakkens Top (ud imod Vesterbrogade synes Slaget saa nogenlunde tabt). Sørger man i Tide for at frede Arealer omkring Gentoft Sø og holde aaben Udsigt til den fra Kongevejen? Naar denne engang bliver Gade, vil en Udsigt til Søen mellem Park og Træer være en Velsignelse, især hvis man dyer sig for at »regulere« Søbredden. Langs Kallebodstrand bør man i Tide forbeholde et overmaade bredt Stykke til Havn for Skibe og Baade, til Pakhuse og Oplagspladser, til Badepladser, til Strandvej, til Folkeparker ud mod Vandet. De praktiske Krav rækker de æsthetiske Haanden. Man har uheldige Erfaringer nok, fra Gammelholm, fra Kysten nordpaa — selv i Gasværkshavnen turde man i Tidens Løb komme tilkort med den Plads, der er. Den nye Strandvej nordpaa vil nu blive en meget dyr Historie, fordi man ikke i Tide har forhindret Bebyggelse helt ud til Vandet. Og langs hele Kysten, helt op til Hornbæk, vil i Aarenes Løb den samme Klagesang komme til at lyde.

Naar Byen udvider sig, maa man som noget af det første have Opmærksomheden henvendt paa, mellem hvilke indre og yderste Punkter Hovedforbindelsesvejene maa gaa. Efter Kjøbenhavns hele naturlige Beliggenhed maa de sprede sig vifteformig ud over Landet. Saadanne Veje synes selvskrevne til at være temmelig lige, særdeles brede og helst med Alléer paa begge Sider. Det er tiltalende at komme ind i en stor By ad en saadan Vej, medens nu som Regel Adgangen er gennem en Skærsild af Affaldspladser, vemodige Rester af noget, som engang var smukt og hyggeligt, og saa ind mellem Byggespekulationens hæsligste Forposter. Man kunde ikke gøre disse Hovedveje for brede, thi ingen véd, i hvilken Grad Færdslen vil vokse, og man kunde i det mindste skille dem fra Synet af Affaldspladserne ved nogen Beplantning. Hvorfor ligger ikke den ene Gartnerhave ved Siden af den anden i tæt Krans om Kjøbenhavn?

Foruden alt, hvad der maatte forbeholdes Fremtiden til Parker, Pladser (ogsaa Sportspladser og Koloni-

haver, som godt kunde ligge midt inde i Smaaborgernes Kvarterer), maatte man have Tanke paa al den Plads, som Fremtidens Befordringsmidler vil kræve. Sporveje, Jernbaner paa Jorden, under Jorden og som »Luftbaner« maaske, og Banegaarde dertil, Landingspladser for Flyvemaskiner og Luftskebe, helst i nær Forbindelse med Befordringsstationerne paa Jorden. Muligvis burde man alt nu reservere en Landingsplads for Flyvere enten paa det gamle Banegaardsterræn eller ud mod Kallebodstrand, tæt ved Hovedbanegaarden. Den nuværende Flyveplads ved Kløvermarksvej vil man neppe nogensinde kunne opgive, den maa tværtimod holdes aaben ud mod Vandet. Det er endnu en Grund til at holde hele dette Voldparti frit af Bebyggelse.

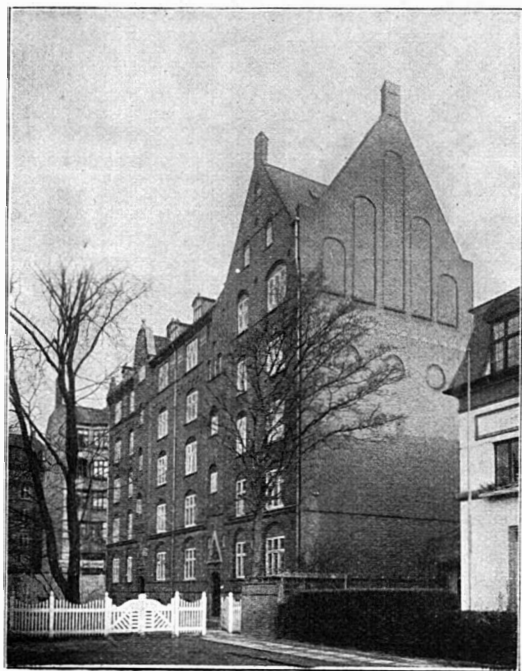
Man svare ikke, at dette virkelig er at regne altfor langt ud i Fremtiden. Fremtid kan blive Nutid før man tror. Jeg har hørt Arkitekter sige, at de som Regel regnede med en Fremtid af 25 Aar — det er afgjort for lidt. Man huske paa, hvorledes det Raadhus, som man for 25 Aar siden mente at beregne saa overmaade rigeligt, alt for længst har maattet have Filialer. Naar Kjøbenhavn i det sidste Hundredaar er vokset fra c. 100,000 Indbyggere til c. 600.000, saa maa man være belavet paa, at den i det næste Aarhundrede kan vokse til mindst det dobbelte eller tredobbelte, hvis der ikke kommer nogen særlig Stopper for Udviklingen. Kravene til Færdselsforbindelser ud over Landet vil da tiltage i endnu langt stærkere Forhold. Vi maa gøre os klart, at vi rimeligvis kun er i det første Stade af en Udviklingsperiode. Den Tid vil komme, da Landboerne milevidt bortefra daglig tager ind til Byen paa ganske kort Tid, med elektrisk Bane eller hvad det nu bliver, og det gaar ikke an at stille sig paa tværs af Udviklingen af Hensyn til en øjeblikkelig Fortjeneste paa Salg af Byggegrunde. Byens Styrelse maa se meget længere frem end som saa, og just de Partier, som kalder sig demokratiske, har Pligt dertil, fordi en Forsømmelse eller Sneversynethed først og stærkest vil komme til at trykke den ubemidlede Del af Befolkningen.

PRÆMIEREDE NYBYGNINGER

1902. Beboelseshuse i Brondsteds Allé (Architekt Vald. Schmidt).

1902. Frederiksberg Borgerforenings Alderdomshjem paa Taarnborgvej (Architekt Ludvig Andersen).

1903. Hotel Bristol paa Raadhuspladsen (Architekt Vilh. Fischer).

1903. Schioldans Stiftelse, Hørsholmsgade (Architekt Emil Jørgensen).

1903. Beboelseshuse paa Sanct. Marcus Plads Hj. af Forchammersvej (Architekt A. Clemmensen).

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

Brønden ved Klampenborgbanestationen.
(M. Nyrop og A. Bundgaard).

PAA Mødet i Borgerrepræsentationen den 16. Marts forelaa til Behandling et Forslag fra Magistraten om at regulere Sct. Hans Torv samtidig med Udvidelsen af det sidste Stykke Blegdamsvej fra Fredensgade til Sct. Hansgade. Ifølge Forslaget tænkes Torvet forsynet med brolagte Kørebaneer og »et lille beplantet Anlæg i Midten«. Det hele vil utvivlsomt blive overmaade nydeligt, uhyre beskedent — og uhyre kedsommeligt.

Vi er i de senere Aar kommen ind paa at anbringe saadanne nysselige smaa Anlæg med grønne Plæner af nogle faa Kvadratmeters Størrelse med Blomster og Buske midt i Stenbroen. Meningen er jo utvivlsomt den bedste, men mon ikke Hensigten i mange — ja de fleste — Tilfælde ganske forfejles? Saadanne smaa Dukkeanlæg er som oftest ganske umotiverede i deres Placering, de synes saa mærkelig fattige og ligefrem trykkede af de omgivende Stenhuse (Eksempler: Graabrødretorv og Hauserplads). Hvad Glæde har man af et saadant lille Anlæg, naar man ikke holder det i sømmelig Stand? Og det gør man ikke. Vort Klima egner sig ikke rigtig til den Slags Ting. Blæsten hober Papirstumper m. m. op inde paa Plænen, saa at denne kommer til at ligne en Losseplads. Dertil kommer saa Indhegningen. Enten hegner man Græsplænen med et som oftest grimt »Gravgelænder«, men aldrig saa snart er et saadant anbragt, før man vil se, at de kommunale Bestillingsmænd — antagelig med deres Overordnedes Billigelse — anbringer deres Stiger, Koste, Sporskrabere og lignende samfundsmæssigt set overmaade nyttige, men i Gadebilledet kun lidet pyntelige Genstande bag Stakittet, lænket til dette med Kæder og Hængelaas. Eller man nøjes med et ganske lavt Rækværk — som ved de 4 smaa Anlæg ved Dronning Louises Bro —, og saa bliver Resultatet blot det, at Græsplænen

OM DEKORATIVE BRØNDE

NOGLE BETRAGTNINGER I ANLEDNING
AF DEN PAATÆNKTE REGULERING AF
SCT. HANS TORV.

slides blank af de kære allesteds nærværende — og allesteds hærgende — Børn, der i Tilgift af et godt Hjærte ødelægger af Buske og Træer, hvad der kommer inden for deres Rækkeevne.

En Græsplæne er urimelig som Midtpunkt paa et Stentorv med omliggende høje Huse, dens rette Virkning er betinget af, at den kan fortone sig for Øjet (jfr. Fælleparken), ja selv i mindre udstrakte Anlæg — som Ørstedsparken — er Græsplæner af fortræffelig Virkning, fordi de faar Støtte i Terrænets bevægede Linjer. Men ikke paa brolagte Torve. Paa Graabrødretorv og paa Hauserplads vilde det derfor have været bedre, om man havde indskrænket sig til at plante nogle fritstaaende høje Træer.

Det eneste naturlige Midtpunkt paa Torve og Pladser er og bliver imidlertid monumentale Skulpturer, enten fritstaaende eller i Forbindelse med Beplantning. Eksempler paa begge disse Former haves i Frederik V's Sta-

Modellen til Niels Skovgaards Havhestebønde,
der skal opstilles paa Kultortorvet.

tue paa Amalienborg Plads og Christian V's Statue i Anlægget paa Kongens Nytorv. Begge disse Statuers Virkning er betinget af den Maade, hvorpaa de er placerede: lige saa lidt som man kunde tænke sig førstnævnte Monument omgivet af Blomster og Træer, kunde man tænke sig det sidstnævnte dem foruden, og vi vil i denne Forbindelse oprigtigt haabe, at de Rygter, der gaar om, at man indenfor Kommunalbestyrelsen paatænker delvis at nedlægge det smukke Parti omkring »Hesten« og at lede den gaende Færdsel ind derover, intet har paa sig.

Vore smaa Forhold tillader os nu ikke i vor Tid at oprejse monumentale Skulpturværker paa vore offentlige Pladser. Hvem skulde vi vel rejse dem over? Og hvem skulde rejse dem? Det er sørgeligt at skulle sige det, men har vi ikke Gang paa Gang set danske Billedhuggere give blankt op overfor slige Opgaver. Det er jo ikke længe siden, at den 2den Konkurrence om et Mindesmærke over en Aandshøvding som Grundtvig slog fast, at et rent skulpturelt Arbejde af en saadan Karakter ikke lader sig fremstille.

Men der er da heldigvis andre Ting, der kan danne naturlige Midtpunkter paa vore offentlige Pladser: det er dekorative Brønde og Søjler, og paa dette Omraade vil Arkitektur og Billedhuggerkunst kunne indgaa en naturlig og virkningsfuld Forbindelse. Paa slige arkitektoniske Byprydelser er vi mærkelig fattige herhjemme, enddog man skulde synes, at her var et Felt, hvis Opdyrkning stod i fornuftigt Forhold til vor økonomiske Ydeevne. Og her har Kommunalbestyrelsen den Opgave at gaa fremmest. Her burde endvidere en Forening som vor kunne være med i det positive Arbejde for at udsmykke og forskøne vor By — at sige dersom vi blot mønstrede 18,000 i Stedet for 1800 Medlemmer, thi med vort beskudne 7—8000 Kroners Budget kan vi selvsagt ikke — med videre Vægt — være med i Legen.

Lad os et Øjeblik se paa, hvad vi har af Torve og Pladser i Kjøbenhavn, hvorledes vi har udstyret dem, og hvad vi kan gøre for at smykke dem efter fattig Evne.

Vi har allerede i det foregaaende nævnt de to eneste virkelige monumentale Pladser, vor Hovedstad ejer: Amalienborg

Plads og Kongens Nytorv. Paa Amagertorv lod Forskønnelsesforeningen i 1894 ved sin daværende Bestyrelse — hvis Medlemmer iøvrigt nu alle er døde — for egne Midler opstille den under det populære Navn »Storke-springvandet« velkendte store Brønd, hvis Anbringelse i sin Tid vakte en saa stærk Opstandelse. Brønden skyldes et Samarbejde mellem de ligeledes nu begge afdøde Kunstnere Billedhuggeren Vilhelm Bissen og Maleren Edvard Petersen. Der vil vel nok med Rette fra et kunstnerisk Synspunkt kunne indvendes et og andet mod Brøndens Komposition, især mod Overbygningens noget spinkle Afslutning med de underlig strittende Siv. Der kunde være Grund til at tage under Overvejelse, om om man ikke burde gaa til at give den noget umotiveret opsatslignende Overbygning en anden og bedre Form, f. Eks. ved at erstatte den tragtformede Vase med en lille Figur og give den øverste Kumme en noget rigere dekorativ Udsmykning. Hele Brøndens Karakter vilde ganske utvivlsomt vinde betydeligt derved.

Gammeltorvs gode gamle Springvand, hvor de gyldne Æbler springer paa Kongens Fødselsdag, er i sin — af Hans Tegner — moderniserede Skikkelse saa kendt, at den ikke behøver nærmere Omtale.

Paa Raadhuspladsen finder vi ovre i Krogen ved Indgangen til Raadhushaven Th. Bindesbølls og Joakim Skovgaard's lille Dragespringvand. Om dette Springvand er der baade godt og ondt at sige. Det gode skyldes Kunstværkets egne Egenskaber, den fortræffelige Kumme med dens fine Linjevirkning og de morsomme Fabeldyr, der med spændt krummede Rygge og strittende Klør graadigt ælter sig op paa Kummens Rand og spyr Vandet gennem de fantastisk formede, løftede Snabler.

Ogsaa mod dette Springvand var den kjøbenhavnske Folkevittighed i sin Tid saare ond, medens man vel nu vilde savne Springvandet, om det blev fjærnet. Hvad der formentlig med Rette vil kunne indvendes mod det, er, at det er anbragt for lavt — saa at Byens Ungdom om Sommeren altfor ugenert og til Trods for Raadhusets umiddelbare Nærhed ganske uforstyrret benytter Springvandsbassinets til Tumle- og Soppeplads. Den væsentligste Indvending er dog den, at Springvandets synes at mangle et centralt Midterparti, i hvilken Hen-

Springvandet paa Amagertorv.
(Vilh. Bissen og Edvard Petersen).

Drage-Springvandet (Joakim Skovgaard og Thorv. Bindsbøll).
(Oprindeligt tænkt opstillet paa Højbroplads).

Brønden paa Vandkunsten (Magdahl-Nielsen).

Brønd fra Rothenburg o. T.

Brønd fra Rothenburg o. T.

Brønd fra Rothenburg o. T.

Brønd fra Dinkelsbühl.

seende Bebrejdelsen formentlig dog ikke maa rettes mod Kunstnerne, idet Springvandet fra deres Haand oprindelig har haft et ganske andet Udseende (se Billedet). Paa Raadhuspladsens »Piazetta«, det lille Torv ned mod Vartov, rejser Anton Rosens slanke Søjle sig bag Stilladsets Tremmeværk. Naar denne Søjle, der er skænket Byen af Ny Carlsbergfondet, engang er færdig og kronet af Siegfried Wagners Lurblæsergruppe, vil Raadhuspladsen være blevet en — forhaabentlig god — kunstnerisk Byprydelse rigere.

Ved Magdahl-Nielsens fortræffelige lille Fontæne er Vandkunsten blevet et af Byens mest dekorative Torve. Denne rent arkitektoniske Brønd er et ypperligt Bevis paa, med hvor faa Midler man kan smykke en Plads. Brønden kostede — husker vi ret — ca. 12 eller 13,000 Kr.

22

Vi maa endnu nævne Vesterbros Torv, der efter mange Aars Forhandlingerne endelig skal reguleres, og paa hvilket Rasmus Harboes af vor Forening skænkede Brønd *) vil blive anbragt, og Kultorget, paa hvilket Niels Skovgaard's Havhestebønde **) paatænkes opstillet, og endelig den lille Trekant foran Klampenborgbanestationen, hvor Foreningen i 1898 lod opstille den af Martin Nyrop og A. Bundgaard tegnede lille Brønd. Dermed er Rækken af dekorative Byprydelser af den angivne Karakter udtømt. Og dette Resultat er jo talmæssigt set ikke imponerende.

Paa de øvrige offentlige Pladser er det dekorative Midtpunkt som oftest af ret fattig Natur' mest offentlige Nødtørftshuse, hvis Tilstedeværelse naturligvis maa paaskønnes, men hvis Anbringelse dog nok kunde have været gennemført med en noget større Grad af Smag og Diskretion. Af Eksempler skal vi blot nævne Vesterbros Torv i dets nuværende Skikkelse, Nørrebro Runddel ***) , Hauserplads, Grønttorvet, Sølvtorvet, Pladsen foran Østbanegaarden, ved Knippelsbro og mange flere Steder. En ganske mærkværdig Smag har man lagt for Dagen paa Melchior's Plads (ved Nordre Frihavns-

gade), hvor man mellem et Par bevarede Træer har anbragt en af de bekendte kommunale Materialkasser som et Alter i en nordisk Offerlund (se Billedet). Hvor vilde ikke en lille Brønd her være af ypperlig Virkning under de gamle Trækroners Skygge.

✻

*) Se Forskonnelsen I Aargang Side 2 ff., II Aargang Side 26 ff. Kunstneren har i Mellemtiden gennemarbejdet sit Udkast. Vi tror at kunne forudsige, at Brønden i sin endelige Skikkelse vil vække udelte Tilfredshed og bidrage væsentlig til Forskonnelse af Vesterbros Torv.

**) Originaludkastet til denne Brønd er oprindeligt indsendt til den af Forskonnelsesforeningen i sin Tid udskrevne Konkurrence om en Brønd til Vesterbros Torv. Dens Opstilling paa Kultorget bekostes nu af Kommunalbestyrelsen.

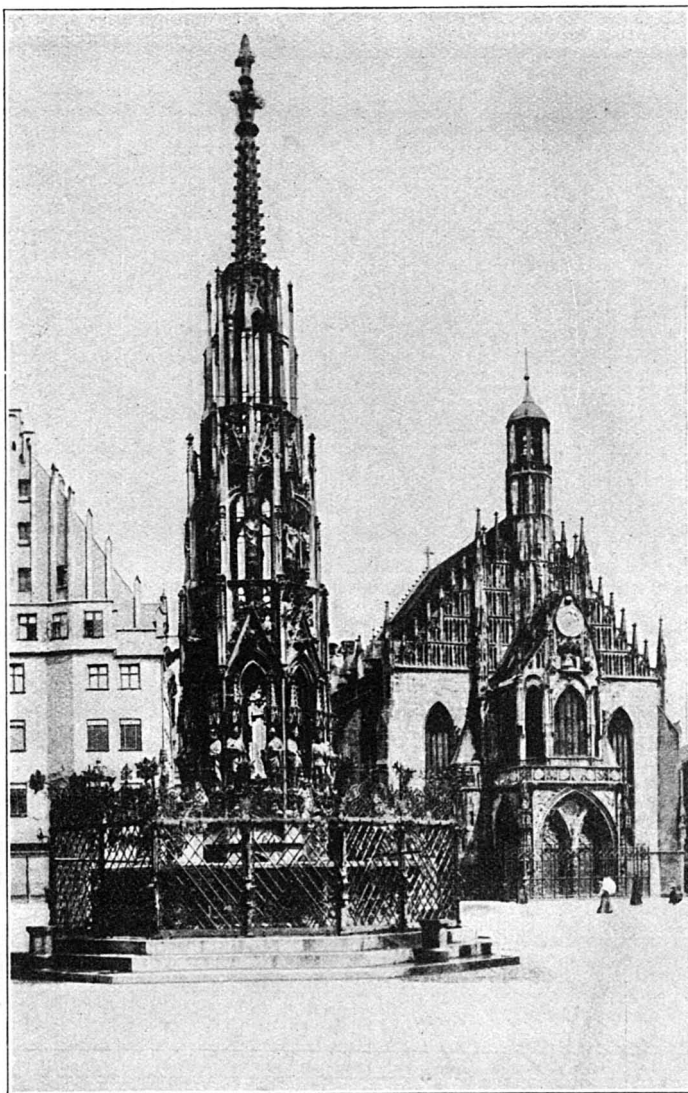
***) Se Forskonnelsen I Aargang Side 83.

Medens vi herhjemme— og i det hele taget i Danmark — slet ikke kender videre til Anbringelse af Brønde paa offentlige Pladser, kan man mange Steder i Udlandet, især i Tyskland, Frankrig og Italien, ikke gaa ret mange Skridt uden at støde paa en saadan. Paa alle aabne Pladser, ja ved næsten enhver Gadeudvidelse og paa mange Gadehjørner glæder man sig over disse dekorative Smaa-Brønde, hvis Anbringelse ganske vist oprindelig har tjent rent praktiske Formaal, men som dog altid er af en vis Virkning i Gadebilledet, og som for de nyere Brøndes Vedkommende i hvert Fald udelukkende har til Formaal at forskønne den paagældende Plads.

Paa dette som paa mange andre Omraader kan vi drage Lære af Udlandet. Vi skal til Belysning af det her udviklede henvise til hosstaaende Billeder af saadanne Smaa-Brønde fra forskellige tyske, schweiziske og italienske Byer. Billederne er valgte i Flæng, der kunde bringes i Hundredvis af saadanne. En nærmere Omtale af de enkelte Brøndes Betydning for det paagældende Gadebillede vil være overflødig. De taler tilstrækkelig tydeligt for sig selv.

Her i Byen er der Pladser nok, paa hvilke man kunde tænke sig lignende Brønde anbragt. Vi skal i denne Forbindelse nævne foruden Graabrødretorv og Hauserplads: Sct. Hanstorv, Nørrebros Runddel, den saakaldte »Lille Triangel« (paa Pladsen ved Hjørnet af Østersøgade), den aabne Plads, hvor Store Kongensgade og Grønningen støder sammen (her findes i Øjeblikket en Vandpost og et Vandings-trug), Pladsen foran Magasin du Nord paa Kongens Nytorv, Nyhavn foran Nedgangen til Baadene, Grønttorvet (hvor man nu er i Færd med at opstille et tredje Nyttetehus foruden de to, der allerede findes der), Christianshavns Torv og det lille Torv ved Sct. Annæ Plads, hvor Store og Lille Strandstræde udmunder, o. fl. St.

Bestræbelserne for ad den antydede Vej at forskønne vore offentlige Pladser vil sikkert fra Befolkningens Side møde den største Paa-

Brønd fra Nürnberg («Schöner Brunnen»).

skønnelse, og for at hjælpe Sagen lidt paa Gled skal vi sluttelig af vort Arkiv fremdrage nogle Udkast til dekorative Brønde som de omhandlede. De her gengivne Udkast vil sikkert kunne suppleres med mange andre, naar blot vore Kunstnere fik Følelsen af, at der var Mulighed for, at Planerne kunde komme længere end paa Papiret, d. v. s. dersom Tanken om saadanne Brøndes Opstilling paa vore offentlige Pladser kunde føres ud i Virkeligheden.

Sagen fortjener i hvert Fald Opmærksomhed, og vi henstiller til Kommunalbestyrelsen og det Udvalg, der af Borgerrepræsentationen er nedsat angaaende Magistratsforslaget om Sct. Hans Torvs Regulering, om for sit Vedkommende at tage den under velvillig Overvejelse.

Gode Gadebilleder giver skøn By, og skøn By skaber Ry.

Brønd fra Bern.

Brønd fra Nürnberg (Der Dudelsackpfeifer-Brunnen«).

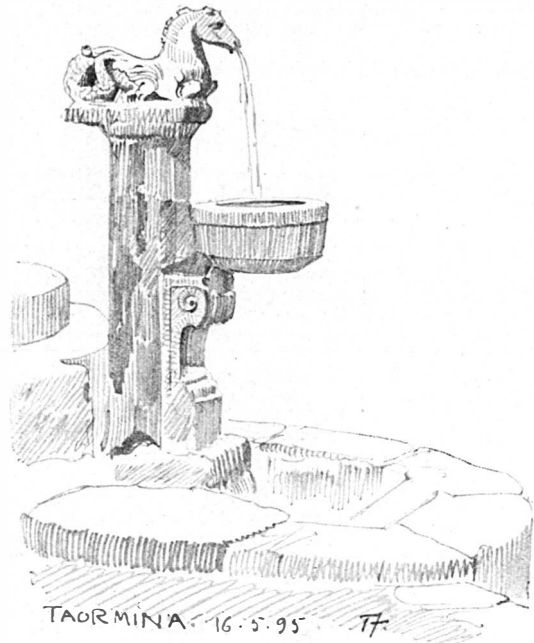
Brønd fra Viterbo.

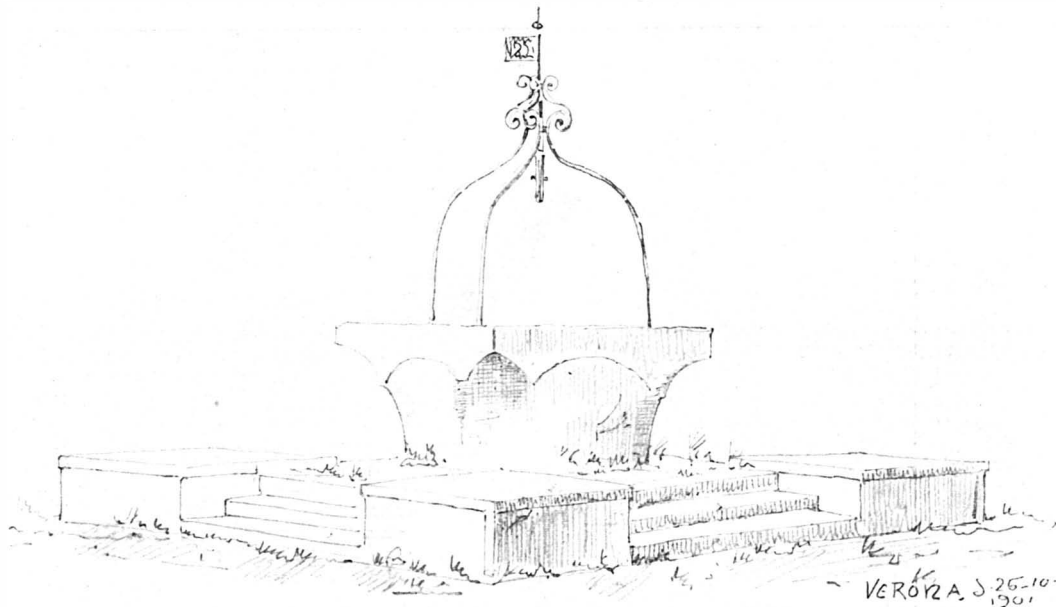
Brønd fra Viterbo (Efter en Akvarel af Carl Brummer).

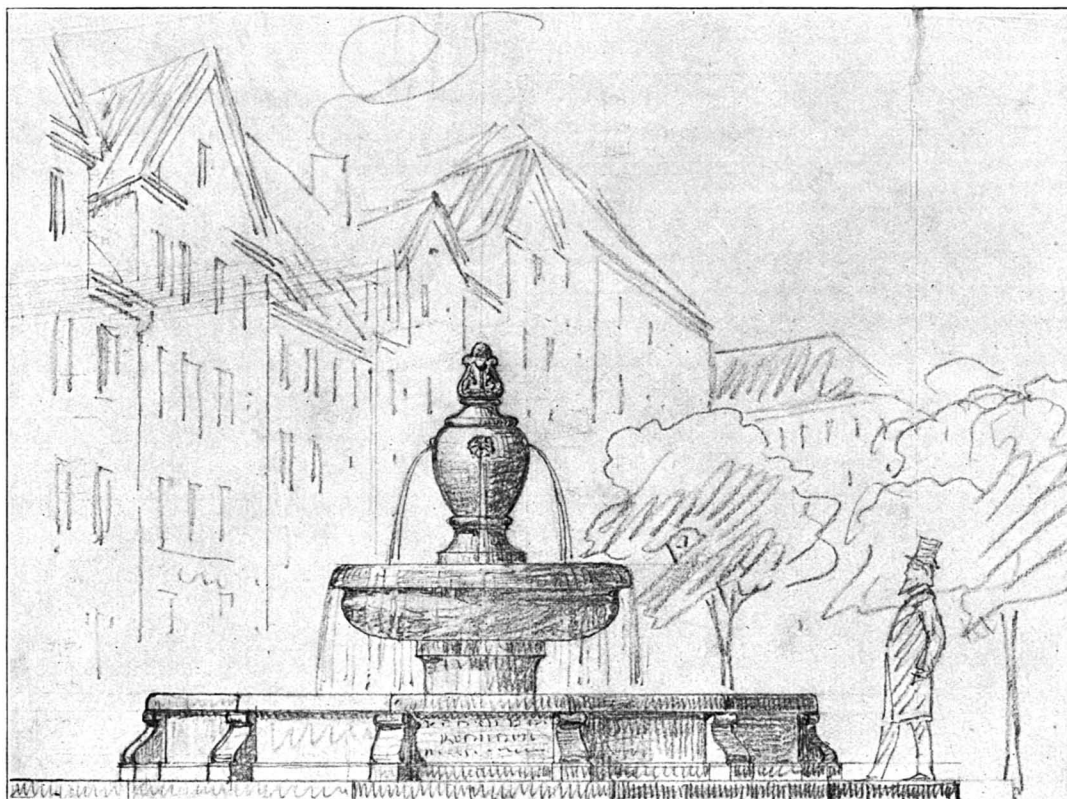
Brønd fra Viterbo.

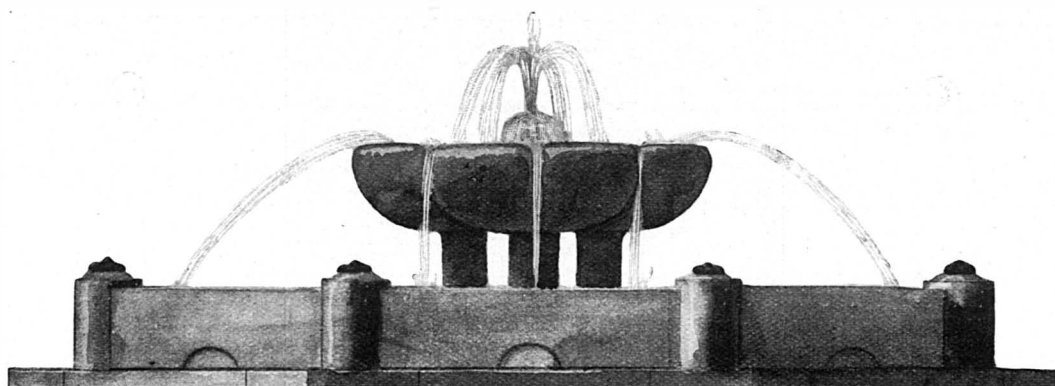
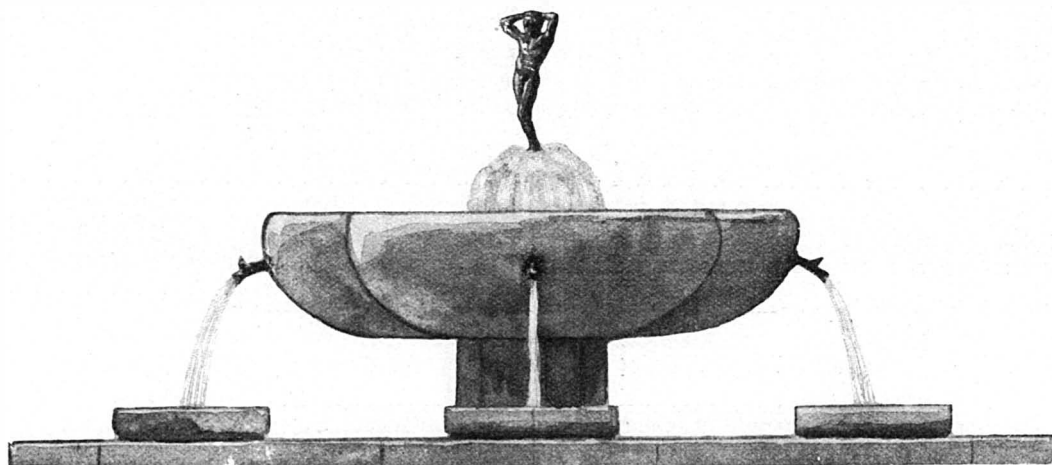
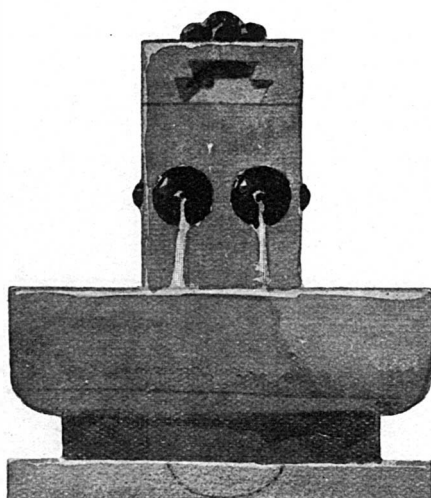
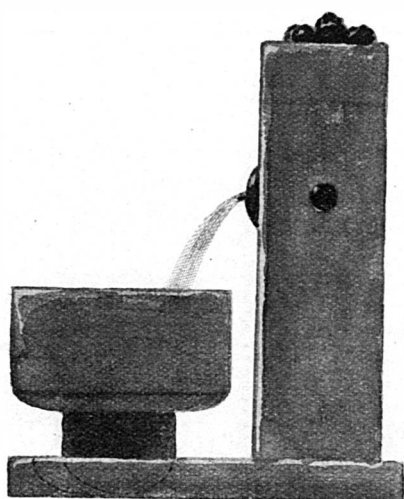
Brønd fra Taormina. (Efter en Blyantstegning af Thorvald Jørgensen).

Brønd fra Verona (Efter en Blyantstegning af Carl Brummer).

Udkast til en Brønd paa Graabroretorv (V. J. Mørk-Hansen).

Forskellige Udkast til dekorative Bronde (Joakim Skovgaard og Thorvald Bindsbøll).

P. V. Jensen-Klints Udkast til et Springvand paa Højbroplads.

Kommunal Dekoration paa Melchiors Plads.

GENERALFORSAMLINGEN

DEN 28. FEBRUAR 1914.

FORMANDEN, Architect Thorvald Jørgensen, indledede med nogle smukke Mindeord om Brygger Carl Jacobsen, hvem vor Forening talte blandt sine livsvarige Medlemmer, og som i sin Tid havde været med at stifte den.

»Carl Jacobsen«, udtalte Formanden, »er nu, saa længe efter hans Død, blevet mindet overalt i Pressen, i Akademiet, paa Universitetet, i Videnskabernes Selskab og ikke mindst ved den store Raadhus Mindefest, der blev afholdt paa Foreningens Initiativ, og hvor to af vore udmærkede Medlemmer, Direktør Harald Bing og Prof. Vilh. Andersen holdt Mindetalerne, der vil være Medlemmerne bekendt fra sidste Numer af »Forskønnelsen«. Der vil derfor næppe være noget nyt at fremføre til Belysning af Brygger Jacobsen. Tilbage bliver Enkeltmands personlige Syn paa ham og hans Gerninger.

For mig var Særpræget hos ham de Egenskaber, som karakteriserer Ungdommen, dens Tro paa sin Sag og dens Kraft og Udholdenhed til at føre den frem. Carl Jacobsen var ung og ungdommelig til sin sidste Dag, han blev jo trods det, at han var over Støvets Aar, praktisk talt ikke gammel. Den, som kun kendte ham gennem hans Virken og Handlen, uden at have set hans hvide Haar, maatte absolut tro, at det var en ung Mand med al Ungdommens Begejstring.

Der var noget af Foraaret i ham; ikke den blide Maj, men den mere barske April, den Maaned, hvor de første og største Brydninger finder Sted, den Maaned, der baade har Storm og Solskin. Jeg ved ikke, om Carl Jacobsen har kendt Bjørnson, hvem han i mangt og meget lignede, men har han det, har han sikkert ogsaa kendt et Vers af Bjørnson, der netop handler om April. Bjørnson skriver:

Jeg vælger mig April,
i den det gamle falder,
i den det ny faar Fæste,
det volder lidt Rabalder,
dog Fred er ej det bedste,
men at man noget vil.

Særlig dette sidste, at Fred er ej det bedste, men at man noget vil, passer paa Jacobsen og kunde gjerne være brugt mellem hans mange andre Valgsprog. Den, som vil noget her i Livet, han faar ikke Fred, og da særlig ikke i vort lille kritiske Folk, hvor vel nok Halvdelen lever af at udføre noget, den anden Halvdel af at kritisere det.

Carl Jacobsen har nu selv faaet Fred, men Resultaterne af hans kraftige Vilje lever videre til Glæde for os og vore Efterkommere.

Med Carl Jacobsen er en af vore store, gode Sønner gaet bort. Ære være hans Minde!

Til disse Udtalelser sluttede Forsamlingen sig ved at rejse sig.

Overretsassessor Cold overtog Dirigenthvervet og gav efter at have konstateret Generalforsamlingens Lovlighed, paany Ordet til Formanden, der aflagde Beretning om Bestyrelsens Virksomhed i det forløbne Aar. Denne vil i det væsentligste være Medlemmerne kendt af Artikler i »Forskønnelsen«.

Angaaende »Tøjhusgaarden«, den store Plads mellem det ny kgl. Bibliotek, Rigsarkivet og Proviantgaarden, oplystes det, at det kunde forventes, at der fra Indenrigsministeriet vil blive fremsat Forslag om en endelig Ordning af dette Terræn, et Forslag, udarbejdet af kgl. Bygningsinspektør Magdahl-Nielsen og Formanden, der gennem Prof. Kampmann havde foreslaaet Brygger Jacobsen, at han skulde lade opsætte »Kjøbenhavns Vartegn« (der var projekteret til Vestre Boulevard) i det store Vandbassin, som efter de nævnte Herrers Forslag vilde blive udgravet midt i det store Anlæg; Vartegnet vilde da komme til at staa midt i Pladsen for Christian d. 4des gamle Havn, lige indenfor det Sted i Havnen, hvor det oprindelig var opstillet; Brygger Jacobsen gik med Glæde ind paa Ideen, der forhaabentlig maa blive bragt til Udførelse trods hans Død.

Trods Bestyrelsens Arbejde er det ikke lykkedes os at ændre Formen for Departementschef Rentzmanns Gave til Nicolai Plads, »den kommunale Kirkebygning«, der vel nu bliver opført trods alle kunstinteresseredes Protest.

En skøn Sommeraften afholdt vi et stort Borgermøde paa Christianshavns Vold. Slotsforvalter Bering Liisberg holdt et meget instruktivt, varmtfølt Foredrag om den gamle — den sidste — Voldrest. Som Følge af den store Tilslutning, vi her fik, og som Følge af den varme Interesse, der vistes Sagen overalt og ikke mindst gennem Pressen, besluttede vi at gøre et Arbejde for om muligt at bevare Volden og dens Omgivelser. Paa et Møde i Efteraaret, hvor en hel Del interesserede, bl. a. en stor Del af Kommunalbestyrelsens Medlemmer var tilstede, besluttedes det at lade udarbejde et Grundlag for en Ordning af denne meget vanskelige Sag. Det er overdraget d'Hrr. Ing. Nobel og Arkitekt Holger Rasmussen at udarbejde et Forslag, og ved Velvilje fra Borgmester Marstrand og andre Autoriteter vil d'Hrr. blive forsynede med saadanne Oplysninger, at Resultatet maa blive et Realitetsgrundlag for en fremtidig Ordning af denne Bydel. Projektet er endnu ikke fuldført, men vil kunne forelægges i en nærmere Fremtid; vore Medlemmer vil da blive gjort bekendt med det.

I Skindergade er den smukke gamle Mur, som hegner den gamle Professorbolig, blevet befriet for en lang Række hæslige Skilte — dog med det Resultat, at disse er flyttede hen paa den lige saa smukke Mur bag Ehlers Kollegium. Ved Imødekommen fra Kollegiets Side er der nu Sandsynlighed for, at de i Fremtiden vil forsvinde herfra.

Foreningens Medlemmer har med Beklagelse set den forsømte Tilstand, hvori Blomsterkurvene i Palaisgade befinder sig. Foreningen foranledigede Kurvene opsatte og beko-stede deres Udsmykning i 1¹/₂ Aar. Det er beklageligt, at Husejerne og Beboerne ikke har saa megen Interesse for deres Gade, at de vil vedligeholde Udsmykningen af Kurvene.

I gamle Dage angav Byportene Grænserne for Byen, nu er Grænserne kun alt for udflydende. Bestyrelsen har tænkt sig Mulighe-

den af at anbringe saadanne »Mærker«, hvis Form og Størrelse naturligvis maatte afhænge af Forholdene, ved Byens nye Grænser, der hvor Hovedvejene nu fører ind til Staden. Et saadant Forsøg er under Udarbejdelse ved Strandvejen og et Forslag kan ventes fremsat iaar.

Vi har i det forløbne Aar arbejdet med Udgivelsen af en Bog, der skulde skildre vor Hovedstad, særlig da dens Byggesæt, dens Monumenter, Pladser, Parker, Gader o. s. v. Bogen vil blive rigt illustreret af Kunstneren Kristian Kongstad og Teksten skrives af forskellige hver for sit Vedkommende og paa sit specielle Omraade fremragende Forfattere. Værket udkommer i Løbet af den nærmeste Fremtid.

Foruden det her nævnte Arbejde i Bestyrelsen oplystes om det Arbejde, som foregaar mere i det stille, at der er ekspederet 637 Breve og mindre Sager gennem Foreningens Kontor.

Til Slut bragte Formanden en varm Tak til de mange Medlemmer og Udenforstaaende, som har hjulpet Bestyrelsen i dens Arbejde. Ligeledes takkede han Pressen for dens udmærkede Støtte.

Efter at Sekretær Otto Asmussen havde fremlagt det reviderede Regnskab, for hvilket der gaves Decharge, foretoges Valg til Bestyrelsen og det raadgivende Udvalg.

Bestyrelsen bestaar herefter af d'Hrr.:

Maler N. V. Dorph	} fratræder efter	
Ingeniør cand. polyt. Svend Koch		Tur i 1915
Architekt K. Varming	} fratræder efter	
Billedhugger L. Brandstrup		Tur i 1916
Overretssagf. Stefan Hetsch		
Grosserer Christian Holm		

Architekt Thorv. Jørgensen	} fratræder efter	
Sagfører L. F. Kock		Tur i 1917
Architekt Ulrik Plesner		

Det raadgivende Udvalg bestaar herefter af d'Hrr.:

Boghandler August Bang
 Billedhugger A. Bundgaard
 Kontorchef Frantz Dahl
 Redaktør Kristian Dahl
 Direktør Benny Dessau
 Havearchitekt Erstad-Jørgensen
 Ingeniør, cand. polyt. Alex. Foss
 Generalkonsul Valdemar Glückstadt
 Redaktør Christian Gulmann
 Etatsraad Jacob Hegel
 Architekt Professor Hans J. Holm
 Brygger Helge Jacobsen
 Grosserer, Papirhandler A. d. Levison
 Architekt Magdahl-Nielsen
 Forfatter Sophus Michaëlis
 Billedhugger Carl Mortensen
 Hofdekoremaler H. Chr. Nielsen
 Architekt, Professor Martin Nyrop
 Konsul P. Nørgaard
 Sporvejsdirektør Kai Nørregaard
 Apotheker Victor Pedersen
 Professor Dr. juris Carl Torp
 Architekt Gotfred Tvede
 Overretssagfører J. Werner
 do. F. Wolff.

Endvidere genvalgtes Foreningens Revisorer d'Hrr.:

Fuldmægtig i Overretten, cand. juris E. Bissen
 og Bankfuldmægtig, cand. juris O. Möhl
 og Revisorsupleanterne d'Hrr.:
 Grosserer R. Wassmann og
 Ekspeditionssekretær, cand. juris V. Hempel.

UDSTILLINGEN AF BILLEDER FRA DET GAMLE KJØBENHAVN

SOM alle ved, vil der i April Maaned blive saabnet en Udstilling i Ole Haslunds Hus af Malerier, Tegninger og Stik af det gamle Kjøbenhavn fra de ældste Tider til vore Dage. En Komité har allerede i nogen Tid arbejdet paa at indsamle Materiale. Anmeldelsesblanketter er blevne strøet ud over Byen, der er sket Henvendelser til vore offentlige Institutioner, til Foreninger og Sammenslutninger, der vides at sidde inde med — eller kunde sidde inde med Ting, egnende sig for en saadan Udstilling. Og allerede nu raader Komitéen over værdifulde og sjældne Billeder. Allerede nu har man haft Lejlighed til at erfare, hvor meget interessant Billedstof der findes i Privathjem her i Byen, og som sandelig fortjener, i det mindste een Gang at ses af større Krese. Men det er af gode Grunde umuligt, selv for den mest aarvaagne Komité, at være alvidende og selv opsøge alle, der ejer Malerier, Tegninger eller Stik af det gamle Kjøbenhavn

med Volde og Stadsgrav. Det kan derfor ikke noksom indskærpes alle — og ikke mindst Medlemmerne af »Forskønnelsesforeningen«, til hvis Fordel det hele arrangeres — af sig selv at indsende Meddelelse om, hvad de har af Billedstof og vil stille til Komitéens Raadighed. Meddelelser bedes sendt til Ole Haslunds Hus, Østergade 15*).

Der er — efter hvad man allerede har kunnet skønne — ypperligt Materiale til en fornøjelig og lærerig Udstilling fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, men for at faa det frem fra Dagligstuevægge og Kommodeskuffer vil Publikums frivillige og velvillige Bistand være af største Betydning.

Det gælder jo ikke blot om at tilvejebringe en kortvarig Udstilling til Glæde for Kjøben-

*) Anmeldelsesblanketter kan faas ved skriftlig eller mundtlig Henvendelse til Foreningens Kontor, Aaboulevard 5.

havnere og Tilrejsende; men det har tillige sin Værdi at faa Rede paa, hvilket Billedstof der i det hele taget findes til Oplysning om Kjøbenhavn, for os alle saa interessante Historie,

faa det katalogiseret og gjort tilgængeligt for senere Studier over vor skønne, skæbnerige Hovedstad, der egentlig godt kunde gøre Paris's Valgsprog til sit: *Fluctuat, nec mergitur!*

V. L.

TIL VORE MEDLEMMER!

DET er igennem de sidste 5 Aar lykkedes os langsomt at arbejde Foreningens Medlemsantal op fra c. 1000 til lidt over 1800. Men vi maa videre endnu, vi maa have mange flere Medlemmer.

Det skulde gjerne gaa op for Byens Borgere, at de bør være Medlem af vor Forening og derigennem styrke de mange berettigede Krav, der fra Borgerskabets Side kan fremsættes om større Skønhed i vor By, Krav som Enkeltmand ikke har nogen Ud-sigt til at føre igennem.

Det er i saa Henseende betegnende, at de, der ved forefaldende Lejligheder stærkest lyser efter Foreningen («Hvad siger Forskønnelsesforeningen», «Hvor er Forskønnelsesforeningen». «Hvad har vi en Forskønnelsesforening til, naar den ikke kan tage sig af dette eller hint» etc. etc.), som oftest ikke er Medlemmer af Foreningen! Man kender altsaa godt Foreningens Tilværelse, man paa kalder ivrigt dens Aktion snart her, snart der. Men at være Medlem af Foreningen er i Øjeblikket kun faldet 1800 af Byens halve Million Indbyggere ind! Men dette er jo et rent bagvendt Forhold.

Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse er imidlertid den Forening, der giver sine Medlemmer mest for det yderst beskedne Kontingent af 4 Kr. aarlig. Medlemmerne faar ganske gratis det af Foreningen udgivne, illustrerede Tidsskrift »Forskønnelsen«, og iforfjor fik Medlemmerne — ligeledes ganske gratis — det statelige

Billedværk »Gravminder fra Kjøbenhavn og Frederiksberg«.

I Løbet af Foraaret vil der som omtalt i Aarsberetningen foreligge en Bog om

»Kjøbenhavn — som den er —
og som den burde være«,

paa hvilken Bog der har været arbejdet i det forløbne Aar. Bogen, der vil blive forsynet med mange — tildels farvelagte — Illustrationer, tegnet af den bekendte Kunstner KR. KONGSTAD, og hvis Tekst er skrevet af forskellige hver paa sit Omraade specielt kyndige Forfattere, vil ikke komme i Boghandelen, men kan kun erhverves af Foreningens Medlemmer. Vi saa helst, at vi kunde give vore Medlemmer den *gratis* (dens Pris, dersom den kom i Boghandelen, maatte blive c. 5 Kr.), men for at kunne gøre dette, skulde vi rigtignok gjerne have mindst 1200 nye Medlemmer i Løbet af meget kort Tid.

For at opnaa dette, er det, at vi tillader os at paakalde den Interesse, som vi veed vore Medlemmer nærer for Foreningen. Vi ser det jo, naar vi af og til faar Brev fra et Medlem med Indmeldelse af et nyt Medlem eller flere nye. Enkelte særligt interesserede gode Venner har endogsaa sendt os Lister paa indtil 10 nye Medlemmer, som de havde hvervet blandt deres Omgangskreds. Det er altsaa sandt, at

»Ethvert Medlem kan skaffe eet
nyt Medlem«.

Imidlertid er der dem, der ræsonnerer: »Der er sikkert tilstrækkeligt mange andre Medlemmer, der lægger sig i Selen for at skaffe Medlemmer til Forskønnelsesforeningen — jeg tror ikke det er nødvendigt at jeg medvirker«. Men siger alle Medlemmerne saaledes, kom vi ikke af Stedet.

Derfor: Send os hoslagte Brevkort tilbage med et nyt Medlem. Eller med flere nye Medlemmer. Den lille Forskønnelsesskat af 4 Kr. aarlig vil ikke

føles som en besværlig Byrde af dem, hvem Byens Udseende ligger oprigtig paa Sinde, og det er netop disse mange vi gerne vilde have til at indtræde i Foreningen.

Men ogsaa paa anden Maade end ved at skaffe Medlemmer kan De støtte vor Forening, nemlig ved at følge Anvisningen i Lovenes § 2 og sende os kontante Pengebidrag, smaa eller store. Saadanne modtages med Taknemlighed

FÆLLESUDVALGET AF 1914

EFTER Initiativ af Den Danske Turistforening er der af denne Forening, Foreningen for Naturfredning og Forening til Hovedstadens Forskønnelse dannet et staaende Udvalg — under Navnet Fællesudvalget af 1914, hvortil Foreningen for gamle Bygningers Bevarelse og Udvalget for Naturfredning har sluttet sig »til Deltagelse i Forhandlingen af Spørgsmaal, der ligger indenfor Rammen af disse Institutioners Virksomhed«.

Hermed er et Samarbejde grundlagt mellem en Række Institutioner, som ud fra ideelle Synspunkter virker for Bevarelsen og Udviklingen af Danmarks landskabelige, naturhistoriske og historiske Ejendommeligheder samt af dets Turistliv.

Udvalget konstituerede sig paa et Møde i Turistforeningen den 24. Marts, hvor følgende Herrer var tilstede:

- For Udvalget for Naturfredning: dettes Formand, Kammerherre, Overforster P. E. Müller og Museumsinspektør V. Hintze,
- For Foreningen for Naturfredning: Formanden for Forretningsudvalget, Overretssagfører V. M. Amdrup,
- For Foreningen til gamle Bygningers Bevarelse: Direktør for Nationalmuseets 2. Afdeling, Dr. phil. M. Mackeprang og Foreningens Sekretær, Cand. mag. Vilh. Lorenzen,
- for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse: dennes Formand, Arkitekt Thorvald Jørgensen og Overretssagf. Stefan Hetsch samt
- for Den Danske Turistforenings kjøbenhavnske Afdeling: Formanden, Prof. Karl Larsen og Overretssagf. Thorsten Larsen, for samme Forenings jydsk Afdeling: Formanden, Læge A. H. Winge, Aarhus,

for den fynske Afdeling: Formanden, Kammerherre A. C. Baron Berner-Schilden-Holstein og

for den sjællandske Afdeling: Byfoged A. Bræstrup som Repræsentant for Formanden, Bogh. Jens Møller, Helsingør, i dennes Forfald.

Fællesudvalget konstituerede sig med Professor Karl Larsen som Formand og Overretssagfører Thorsten Larsen som Sekretær, og der vedtoges en Forretningsorden, i Følge hvilken de respektive Institutioner til de enkelte Forhandlinger kan sende de Delegerede, som de foreliggende Sagers Art giver Anledning til, idet dog hver af Institutionerne kun raader over én Stemme indenfor Udvalget.

Paa Forslag af Foreningen for Naturfredning vedtoges det i Fællesudvalgets Navn at indgive et Andragende til Regeringen om hurtig Fremme af en Naturfredningslov, hvilket Andragende vil blive indgivet i den allernærmeste Fremtid.

Paa Forslag af Udvalget for Naturfredning nedsattes et specielt Udvalg med den Opgave at faa dannet en Nationalkomité for Spørgsmaalet om Moens Klint. Hertil delegeredes af Udvalget for Naturfredning: Kammerherre Müller og Museumsinspektør Hintze, af Foreningen for Naturfredning Kammerherre Alf. Hage og Kaptajn H. Bloch, medens Den Danske Turistforening senere vil tiltræde dette Udvalg med 2, eventuelt flere, Delegerede.

Paa Forslag af Den Danske Turistforening vedtoges det at danne en »Strandvejskomité« i Tilslutning til et af Foreningen for Hovedstadens Forskønnelse alt nedsat Udvalg vedrørende denne Sag, og det overdroges Arkitekt Thorvald Jørgensen at søge Tilslutning til Kræfter, der allerede arbejder for denne Sag baade indenfor og udenfor Forskønnelsesforeningen.

LITTERATUR

Deutsche Burgen u. feste Schlösser aus allen Ländern deutscher Zunge. Karl Robert Langewiesche. Verlag Königstein im Taunus & Leipzig.

Bogen er et Led i den fordelagtig bekendte Serie »De blaa Bøger« og slutter sig nær op ad det tid-

ligere udkomne Bind »Tyske Domkirker«. Det foreliggende Bind indeholder c. 120 gode fotografiske Gengivelser af gamle maleriske Borgbygninger og Fæstninger, og er forsynet med et Forord af Professor Dr. W. Pinder.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

Skovløberhuset ved Raadvad.

DYREHAVEN

Af Overretssagfører J. WERNER.

FORSKØNNELSEN har ønsket et Budskab ude fra Dyrehaven.

Først Tak for sidst, for den Beredvillighed, hvormed Foreningens Medlemsblad i sin Tid aabnede sine Spalter for Diskussionen om Dyrehaven og dens Fremtid. Der er ingen Tvivl om, at denne Diskussion har bidraget sit til at aabne Øjet ikke blot hos det store Publikum men ogsaa hos Autoriteterne for vor herlige Skov og de Farer, der truer denne. En levende Interesse er vakt for den — en Interesse, der atter og atter er kommen til Orde i Dagspressen, men som ogsaa har vist sig paa mange andre Maader. Dyrehaven har saaledes i Sven Fleuron fundet sin Digter, dens gamle Ege sin Tegner i Fru Benedikte Brummer. Et eget lille Kunstnersamfund har dannet sig — de saakaldte Dyrehavema-

lere — der endog drister sig til at holde selvstændige Udstillinger. Dyrehaven har endelig faaet sig sin Skovrider.

Hvis man tror, at hans Opgave er let, da tager man fejl. Han skal være imødekommende mod Publikums samtidig med, at han med Myndighed maa værne om Skoven. Han skal bøde paa Fortidens Forsyndelser: skabe nyt, hvor det gamle dør bort, bortfjerne det Syge for at fremme det Sunde og det Skønne. Han skal ikke blot være Forstmanden, men ogsaa Landskabsgartneren og Park-Arkitekten. Som Vildtbestandens Vogter bør han pleje denne og skaffe den et fredeligt Sted, samtidig med, at han skal modtage de Tusinder og Tusinder, som ikke nøjes med at »gaa i Skoven« og plukke Anemoner, men som fordrer: Dyrehavsbakke, Dyrehavsspil, Rid-

ning, Kapløb, Golf og saa meget andet.

Hans Stilling vil imidlertid lettes i høj Grad, hvis det virkelig lykkes ham at vinde Forstvæsenets Overadministration og Regering og Rigsdag for et nyt og friere Syn paa Dyrehaven — og i saa Henseende bør vi alle støtte ham paa det bedste.

Dyrehaven hører ganske vist paa Finansloven under »Domæneindtægterne«. Den bør dog ikke ses som et Statsaktiv, der nødvendigvis skal give Overskud. Den bør behandles og drives som noget for sig som en af vore ejendommeligste Naturskønheder, som vor store Folkepark — vel nok den pragtfuldeste Park, som nogen Hovedstad har. Vi har ikke selvforstaaet dette, men hvor ofte er det ikke fremhævet af Udlændinge, der, medens de glemmer saa meget andet af, hvad de har set her, atter og atter mindes »Dyrehaven« med dens gamle Ege, dens kuplede Bøge, dens Sletter, Eremitagen og dens Hjørde af Vildt.

Intet Offer turde være for stort for at bevare og udvikle disse Skønheder. Men forøvrigt kommer Dyrehaven næppe nogensinde til at stille Krav om Ofre af Betydning, idet den har saa store Indtægter, at de kan bære dens Drift. Paa Finansloven for i Aar staa den (i Forbindelse med Charlottenlund Skov) opført med Indtægter til et Beløb af Kr. 90.600.00, og i adskillige Aar har den givet et Overskud af mellem 20 til 40.000 Kroner. Selv for i Aar, hvor der dog vil være en Række særlige Udgifter, beregnes Driftsoverskuddet til ca. 28.000 Kroner.

Dyrehaven beder derfor blot om, at dens Overskud anvendes paa den selv, og at det ogsaa — nu da man endelig indser, at der skyldes den særlige Hensyn — maa blive taget i Betragtning, hvad den i Tidernes Løb har maattet afstaa til andre Statsformaal. Naar Ministeriet saaledes har aabnet

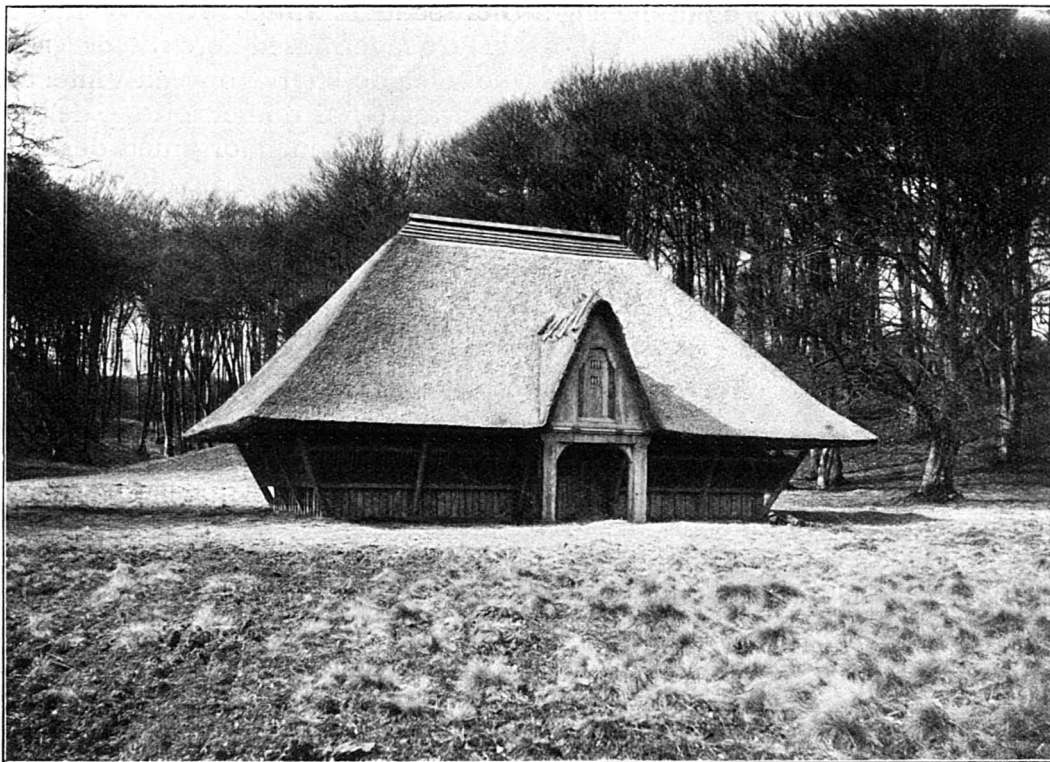
Dyrehaven for Automobilerne paa Strækningen fra Springforbi over Eremitagen til Hjortekær, maa den lette Skovvej ogsaa sættes i en saadan Stand, at ikke Automobilkørslen med sit Støv bliver en fuldstændig Plage for Omgivelserne. Naar der er Tale om inde i Skoven at rejse en Skovriderbolig — og den kommer forhaabentligsnart —, bør denne selvfølgelig bygges i en Stil, der svarer til Skoven, selv om dette mulig koster nogle faa Tusind Kroner mere end en almindelig Tjenestebolig. Mansammenligne blot det ualmindelig kedelige Skovløbersted ved Strandmølleskoven med det gamle maleriske »Peter Lips« Hus*).

Man maa paaskønne, at Forstvæsenet ved sine Nybygninger i Skoven har taget disse æstetiske Hensyn i Betragtning.

Magdahl-Nielsen har saaledes givet Tegningen til det nye Skovløbersted ved Raadvad og til det i Vinter opførte Vildthus paa 2det Tøjrs slag syd for Præstesletten, der er traadt i Stedet for det nedbrændte Vildthus nedenfor Friluftsteatret.

Samtidig med den vaagnende Interesse for Dyrehaven mødte der imidlertid denne den største Fare, som nogensinde har truet den. Den blev udsat til Fæstningsterrain, og det blev bestemt, at det store Fort skulde placeres paa den lave Slette, der ligger Nord for Taarbæk Kirke og Syd for Vejen, der fra Trepilelaagen fører op til Eremitagen. Det vil til sene Tider staa som ganske uforstaaeligt, at netop denne Plads er valgt, som hverken Sagkundskab eller Forstvæsenet har anvist. Forgæves søgte man at faa Fæstningen lagt op paa Højderne, hvor den ikke havde behøvet at indtage nær saa stor Plads, og hvor den med et stilfuldt Stentaarn kunde have virket imponerende og monumentalt. Nu vil Fæstningen spærre en stor Del af Sko-

*) Se Forskønnelsen III. Aargang Side 1.

Det nye Vildthus.

ven af og virke rent ud barbarisk med det vældige Jernstativ — af Højde omtrent som Rundetaarn — som Militæret bliver nødt til at opføre for at faa Udsigt fra Fortet.

Med Anlægget af Fæstningen paa dette Sted ventedes det for øvrigt, at der nu vilde blive foretaget en skaanselsløs Fældning af Træer i Omegnen: de berømte fritstaaende Ege lige foran Fortet, den herlige Egeplantage Øst for dette, og store Dele af de Syd for Mølleaaen liggende Raadvad Hegn stod for Fald. Man maa være Landbrugsministeriet og Forstvæsenet taknemlig for, at det er lykkedes at udsætte disse Rydninger, indtil de viser sig absolut nødvendige.

Er Militæret herefter rykket Dyrehaven ind paa Livet, er denne paa den anden Side blevet befriet for en anden Invasion.

Som paatalt ogsaa i »Forskønnelsen« har Dyrehaven i lange Tider væ-

ret lejet ud til Græsning for Hornkvæg og Heste. Forstvæsenet har dog heldigvis set, at dette var en Skandale: den kongelige Skov, den store Lystpark skal ikke være en Fælle for disse Horder. De ca. 8.000 Kroner, denne Udlejning indbragte, stod endelig ikke i Forhold til den Skade, som Kvæget og Hestene tilføjede Skoven, dens Skovbund og Plantninger. Hvem mindes ikke det fuldstændig afgnavede Indtryk, som Eremitagesletten i tørre Somre frembød, hvor den eneste Afveksling var Legioner af »Hestepærer« og »Kokasser« med disses uundgaaelige Følge af Spyluer. Mærkelig nok, at Vildtet ikke i i denne Periode er bleven helt ødelagt af Tuberkulose. Her synes Lykken at have været bedre end Forstanden.

Ogsaa paa flere andre Punkter træffer man Imødekommenhed og Forstaaelse fra Forstvæsenets Side. Plantningerne omkring Eremitagen er nu

aabnede for Publikum og de hæslige Jernstakitter tagne bort. Til det cyclende Publikums Bekvemmelighed har Forstvæsenet tilladt, at der anbringes smaa sindrige Passager for Cyclers ind til Fortunens Indelukke, og en Række udmærkede Cyclestier er anlagt paa Eremitagesletten. Skade kun at Trænere og Søndagsryttere ikke kan lade være med at ødelægge disse.

Men navnlig skal fremhæves, hvorledes Forstvæsenet nu »gaar Skoven efter« og rydder bort, hvor Rydning er nødvendig for Opvæksten og Udviklingen af de ædlere og smukt formede Træer. Hvor radikalt der er gaaet frem, ser man af den Mængde af Favne fældet Træ, der inde rundt om i Skoven bl. andet i den vestlige Del af den Langenske Plantage. En ny Æra er begyndt for Skovens Veteraner: de gamle Ege, af hvilke adskillige stod gemte og glemte i Skovtykningen omgivne af ung Bøg, der Aar for Aar snyltede sig op og tog Livet af dem.

Som Eksempel paa en saadan Eg, som de skovsøgende hidtil ikke har haft Kig paa, skal nævnes den pragtfulde Kæmpeeg i Raadvad Hegn til højre for Raadvadvejen; den aander nu atter frit, efter at den nye Skovrider har ryddet op omkring den. Et Besøg værd er den ejendommelige Række af Ege midt i Fortunens Indelukke, ejendommelige ved deres krogede knudrede Stammer og deres Slyng af mægtige Grene — en sand Troldekov, der vidner om barske Tider i Egenes Opkomst. Disse Ege ere jo ogsaa langt ældre end selve Dyrehaven. Er man inde i Indelukket bør man ej heller forsømme den smukke Rødgrans-Plantage i den nordøstlige Del, ogsaa den bliver nu stærkt udtyndet for at bevare Granerne i deres fulde Skrud med naaleklædte Grene fra Fod til Top. Bør der ikke plantes

flere saadanne mindre Granplantager i Dyrehaven? Med deres Stedsegrønne liver de stærkt op ved Vintertid. Desværre har de berømte Ædelgraner ved Klampenborg med deres c. 140 Aar snart naaet Støvets Aar.

En glædelig Overraskelse venter i Aar Skovens Venner. Dyrehaven er bleven betydelig udvidet ved, at Hegnet paa Strækningen fra Strandmøllen til Raadvad er flyttet længere mod Nord og lagt over paa den anden Side af Mølleaaen. Dennes Aaløb og smukke Mosedrag med Elletræerne og dens rige Vegetation er saaledes draget ind under Dyrehaven. Fra Eremitagesletten gaar man nu lige ind i Raadvad Hegn (Chr. IX's Hegn), og fornøjeligt er det at se, hvor langt friere og større Dyrehaven nu tegner sig mod Nord. Det gamle snorlige Hegn stod tidligere som en Mur for denne, og faktisk virkede den ogsaa som en Mur: kun de færreste Skovsøgende søgte gennem Rødebrolaagen ind i Krattet. Nu vil dette blive et yndet Udflugtssted og et sandt Eldorado for Daadyrene. Endnu har Krondyrene, der ere meget konservative i deres Væren, ikke fundet derind. En lille Flok Raadyr — Raadyr findes ellers ikke i den aabne Del af Dyrehaven —, der blev lukket ude ved Hegnets Omflytning, vil forhaabentlig vedvarende kunne trives i disse mere uberørte og for Mennesker delvis utilgængelige Steder.

Fra Raadvad strækker det nye Hegn sig skraat op mod Hjortekær. En Skraaning med den herligste Udsigt overmod Eremitagen, og hvorpaa der findes en mægtig Bøg og en tilsvarende Eg, der endnu trives sammen, danner Afslutningen paa den nyaabnede Del af Krattet.

Naar den interessante Egeplantning mellem Stampen og Hjortekær ikke er bleven medindtaget, er Grunden den, at Plantningen endnu fandtes noget for ung.

Medens jeg er ved Stampen, finder jeg Anledning til at rette en Henstilling til vort Forstvæsen.

Efterat Jægersborg Hegn — Skovpartiet Nord for Mølleaaen — vokser til, er det naturligt, ja vel en Selvfølge, at det eller i alt Fald store Dele af dette forenes med Dyrehaven. Lad denne blive saa stor som mulig. Det kræver ikke særlig Forudseenhed at spaa, at Militæret mere og mere vil lægge Beslag paa Eremitagesletten og de søndre Dele af Skoven. Hvad vi ved Fæstningen og Mangel paa Forudseenhed med Hensyn til Hugst og Nyplantninger har mistet og vil miste i Dyrehaven Syd for Mølleaaen, vil kunne indvindes Nord for denne. Naar det der liggende store Skovareal er saa forholdsvis lidt besøgt, skyldes det for en stor Del, at der er gjort saa uendelig lidt for at skabe Lysninger og landskabelige Vuer endsiges for Bekvemmeligheder for Publikum. Tænk blot, hvad der kunde gøres for Bøllemosen og dens altfor forsømte Omgivelser.

Hidtil har imidlertid Tanken om en Forening af Dyrehaven med Jægersborg Hegn været udelukket af Hensyn til de 2 Fabrik anlæg ved Mølleaaen: Stampen og Raadvad.

Der var en Tid, hvor man fandt disse Fabrikker med deres Mølleværker og smaa venlige Bygninger ret idylliske. Eftersom de imidlertid er blevne moderniserede med nye høje Fabriksbygninger og Dampmaskiner, er de udenfor enhver Rapport til Landskabet og Skoven. Med deres Larm og Røg er de kun en Plage og med deres tunge Lastvogne køre de Skovens lette Veje op. Hvilken Lettelse for os alle og ikke mindst for Forstvæsenet

Gammel Eg i Raadvad Hegn.

og for Skovens Fred vilde det ikke være, om man kunde blive dem kvit. Hvor ganske anderledes frit kunde Forstvæsenet ikke i saa Fald disponere og lægge Planer for de 2 Skove.

Nu er som bekendt Stampen nedbrændt i Vinter, og med den paa samme hvilende Assurance vil Staten kunne købe den og det hidtil til Fabrik henlagte Areal for en meget billig Pengge. Denne Chance faar man maaske ikke mere — lad den derfor blive benyttet. Staten er ikke saa uimodtagelig for Tanken om Naturfredningen og for at ville ofre noget for denne, hvilket Regeringens og Rigsdagens Stilling overfor Købet af Hammerhus og det nye Lovforslag om Naturfredning tilstrækkelig har vist. At lægge Hænderne i Skødet er naturlig det letteste — men dermed har vi ikke faaet en Nyordning af vort Forstvæsen. Her kan Skovdirektøren vise den prakti-

ske Dygtighed, som iøvrigt tillægges ham.

Modtag til Slut en Hilsen fra Dyrehaven. Tag derud en Søndag Morgen nu i Foraarstiden. Gaa fra Klampenborg op til Fortunen, stig over Stenten til Fortunens Indelukke. Se paa Egetroldeskoven og læg saa Vejen over

til Eremitagen, hvor Frokosten indtages. Gør derefter en lille Afstikker til Raadvad Hegn, til den gamle Eg, det nye Skovløbersted og Mølleaaen. Naar De saa tager hjem med Toget fra Springforbi, kan De sige, at De har haft et godt Udbytte af Deres Fridag.

FREDERIKSBERG SLOTS OMGIVELSER

Af Havearchitekt JOHAN LASSEN.

I Nr. 1 af »Forskønnelsen« (1914) er Hr. Docent P. Johansen i sin Artikel: »Naar Storbymen omdannes og udvider sig« blandt mange andre interessante Spørgsmaal kommet ind paa Problemet: »Hvordan skal det gaa med Roskilde Landevej?« Hr. Johansen fremhæver de udmærkede Betingelser, her endnu er, »med Udsigten fra Slotsbakkens Top«, og berører den pinlige Kendsgerning, at »ud imod Vesterbrogade synes Slaget saa nogenlunde tabt«. Da jeg i længere Tid har interesseret mig for Frederiksberg Slot og Skønhedsforholdene i Kvarteret omkring dette, og tidligere har udtalt mig derom i Dagspressen, føler jeg Trang til her i »Forskønnelsen« at bede om Plads for nogle kortfattede Bemærkninger om Frederiksberg Slots Omgivelser og næner det Haab, at dette Spørgsmaal ogsaa maa være af Interesse for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse.

Hvad angaar Udsigten fra Slotsbakkens Top, skal jeg blot tillade mig at henvise til Bebyggelsen af Frydendals-Kvarteret i Nærheden af Pile-Allé. Her er i de sidste Aar opført Huse, hvis højbyggede Tagetager ganske har dækket for en betydelig Del af Udsigten ind over Byen. Det er saare beklageligt, at man i Frederiksberg Kommunalbestyrelse har kunnet tillade en saadan høj og skæmmende Bebyggelse, kun faa Aar efter at man bevilgede en vis Sum til Bevarelsen af den omtalte Udsigt ved Gennemførelsen af en lavere Bebyggelse i Pile-Alléen. Dispensation er altid en farlig Vej at slaa ind paa, hvis man virkelig mener det alvorligt med Værnet af en ældre Bydels Særpræg eller som her med Bevarelsen af en yndet og karakteristisk, smuk Udsigt. Det maa meget ønskes, at denne Sag ikke faar Lov upaaagtet at dø hen, men at der ved Henstilling til rette Vedkommende gøres noget for at sikre det vidtstrakte Panorama, man har for sig her oppe fra Slotsbakken; det maa vel dog have nogen Interesse ogsaa for os Kjøbenhavnere saa længe som vel muligt at kunne nyde den Skønhedsglæde, som fylder en, naar man f. Eks. staar deroppe en Sommerformiddag og lader Blikket glide ud over Byen med de skønne Taarne, hvis irgrønne og forgyldte Spir lyser i Solen, medens Husmasser i graalige Skygger danner en ypperlig Kontrast til Komplekser i det varmeste gule Solskin, og Himlen hvælver sig høj og lys over det hele. Det er dog unægtelig en Attraktion, som man godt forstaar, at de fremmede Turistselskaber ofrer en halv Times Kørsel paa at naa ud at se.

Der turde derfor være god Grund til at have Opmærksomheden henvendt paa den fremtidige Bebyggelse af Pile-Alléen; det hjælper næppe at slaa sig til Taals med, at Staten ejer en stor Del af Arealerne paa den mod Slottet vendende Side, man har tidligere haft Eksempler paa, at Staten ikke af egen Drift farer nænsomt frem, hvor det gælder om at værne Skønhedsværdier. Og vi har for faa Aar siden set Planer fra den Kant om Salg af disse Grunde med Byggespekulation for Øje, og hvem garanterer mod en Gjentagelse — og Realisation af Planen! Det skal ingenlunde nægtes, at sørgeligt meget af de rige Muligheder, som dette Kvarter ved Slottets Fod en Gang havde, allerede er ødelagt, — og at Tanken om en Udvidelse af Frederiksberg Have helt ned til Pile-Alléen med et Promenade-Anlæg her nedenfor Slotsbakken nu nærmest er at regne for en skøn Utopi; men alligevel var det næppe paatrængende nødvendigt at opføre det Træskur af et Sportshus, der i Sommeren er lagt nede foran det prægtige Slot, galt nok er det saamænd, at Udsigtstaarnet i Zoologisk Have uundgaeligt skal forstyrre Billedet af Slottet, set fra Pile-Alléen.

Hvad angaar selve Roskildevej, — jeg mener hermed nærmest det Stykke, der strækker sig fra Hjørnet af Pile-Alléen ved Slotskroen og op over Bakken, forbi Slottet og Zoologisk Have til Hjørnet af Fasanvejen, altsaa det Vejareal, der i daglig Tale gaar under Navnet »Frederiksberg Bakke«, — hvad angaar denne Vej, bør der i Tide drages Omsorg for, at dens nuværende Karakter af gammel Kongevej bevares i fuldeste Udstrækning. Ikke blot ved at man hindrer Bebyggelse, der kan ødelægge Præget, men ogsaa ved Bevarelse af selve den gamle Kørebanes Karakter med Grøfter, Vejrabatter og Træer. Om det har Betydning? — Jeg tror rolig at kunne svare Ja! thi kan en By ikke i enhver Enkelthed være skøn, saa maa den dog i det mindste bevare Bælter af Skønhed — og helst fri, landskabelig Skønhed — med visse Mellemlum indenfor sin Periferi. Og kun faa ved, hvor smuk Roskildevejen er paa dette Stykke, ja paa faa Udganger nær helt ud til til Damhussøen. Kommer man f. Eks. gaaende ad Vesterbrogade, opdager man omtrent ud for Platanvej ligesom Indledningen til den landligere Stil i Vej og Gade, idet de gamle Elme herfra og ud til »Slotskroen« forbereder En til Roskildevejens Idyl. Egentlig er det Skade, at disse gamle Træer ikke er bevarede i det mindste ind til »Sorte

Hest«, der i sig selv er en ejendommelig Fortidslevning i Slægt med Idyllerne længere ude. Er man naaet til Hjørnet af Pile-Alléen og Vesterbrogade, har man foran sig et sjældent smukt Billede: Til venstre Søndermarken med den smukke Indgangsport, bag hvis Gitterværk skimtes en af Byen herligste grønne Græsflader overhælveth af gamle, kuplede Træer . . . Til højre Pile-Alléens »gamle Haver« (det hæslelige og stinkende Nødtørftshus overser vi helst) og bag Plankeværket Rideskolen og Militærets Haver og øvrige Arealer . . . Lige for: Roskildevejen selv i gammel, solid Bredder med sin graalighvide Vejbane stræbende opad mod Bakketoppen, indrammet af Søndermarkens Busketter og Træer og den lange grønne Hæk indenfor Vejgrøften, og paa den modsatte Side

med store pragtfulde Træer, der giver hele Vejen Karakter og tegner deres Skygger i blødt Violet over Vejen og Grøften bag denne.

Det er et Landskabsbillede af megen Ynde — se det en Middag i Sol, eller se det en Sommeraften lige efter Solnedgang! Det er nok værd at bevare i den Storby, der nødvendigvis maa vokse sig udenom. Hulvejen ind til Rideskolen og Stendæmningen, der skiller den fra den højere liggende Landevej er atter et Billede af ejendommelig Karakter, saa nær Byens travle Færd. Og man kan i og for sig blive ved, — der er nok at bevare af smaa, men betydningsfulde Enkeltheder. Lad os da haabe, at det maa lykkes at værne om de Muligheder, der endnu findes saa nogenlunde uskadte tilbage paa denne Kant af vor By.

FRA GRÆNDSEN MELLEM LAND OG BY

af J. I. KRONSTRØM.

Sekretær for Christiansberg og Utterslev Bys Forskonnelsesudvalg.

DET er paa Grændsen mellem Land og By, at Fremtidens Kjøbenhavn bygges. I vore Forfædres Tid standsede Byen mod Nord ved Voldene, senere flyttedes Grændsen til Søerne; nu maa man helt ud paa den anden Side af Husum for at komme udenfor Kjøbenhavns Territorium. Dér, hvor for Agerkaalen knejste med sine gule Toppe, bor der nu Mennesker i Tusindvis. Men det gaar med Husene ligesom med Menneskene: de er ikke alle saa gode som de burde være!

Her er der en stor Arbejdsmark for Venner af Forskonnelsesagen, og det var ønskeligt, at alle gode Kræfter kunde samles til fælles Virke for at bevare, hvad der fortjener at bevares, og modarbejde de Vildskud, en hensynslos Byggespekulation desværre altfor let medfører. Allerede for et Aars Tid siden havde jeg den Ære her i »Forskonnelsen« at gøre opmærksom paa, hvorledes Kjøbenhavns Udvidelse foregaar mere og mere i nordlig Retning. Her er Rækken endnu ikke sluttet, her er endnu Plads til Huse for den stadigt voksende Befolkning. Det har da ogsaa vist sig, at Byggeriet og Udstykningen allerede nu er i fuld Gang. Haandværkerne har travlt paa deres Stillaadser, Vejvæsenet med at udstikke nye Vejanlæg. Den nordvestlige Del af Byen vil i Løbet af faa Aar delvis skifte Udseende. Hvor der for var grønne Marker, gamle Gaarde eller idylliske Mosepartier, vil man se Byggeforenings-Huse og Villadistrikter. Enkelte Steder har de store Kaserner allerede stukket deres Æseloren op. Der er da Grund til at raabe et Vagt i Gevær! — saa at den Ødelæggelsens Vederstyggelighed, hvor om jeg skrev i min forrige Artikel, ikke skal fuldbyrdes. Det er trist at skulle sige det, men det kan ikke nytte at skjule Sandheden: vi er altfor faa og altfor smaa til at kunne udrette noget af virkelig Betydning. Interessen for det gode Byggesæt er ganske vist vakt paa flere Steder i de nordlige Villadistrikter. Men denne Interesse giver sig kun lunke Udslag. Af den Grund maa vi søge Bistand andetsteds, og det var jo tænkeligt, at vi ved ihærdigt Arbejde ogsaa kunde faa dette Hul udfyldt, saa der med Tiden kunde blive en stor og livskraftig Bevægelse for Forskonnelsesagen herude.

Jeg skal nævne nogle af de betydeligste Forandringer, som forestaar, hvoraf det vil fremgaa, at det ikke er uden Grund, at vi paakalder en stærkere

Interesse baade i og udenfor de paagældende Distrikter.

Ved Krydset af Frederikssunds- og Frederiksborgvejen ligger der nu en lav og grim Bygning. Den vil — forhaabentlig snart — forsvinde og give Plads for den nye Sporvognsremise, som Kjøbenhavns Kommune agter at lade opføre paa denne Grund. Som bekendt deler Linie 5 sig her i to Grene, hvoraf den ene gaar til Bispebjerg den anden til Bronshøj. Krydset er altsaa stærkt trafikeret, og man maa haabe, at Kommunen drager særlig Omsorg for at give denne Plads et tiltalende Udseende. De omkringliggende Huse er ganske vist ikke festlige; men de er dog altid en Smule konnere end Ejendommene paa Blaagaards Plads. Tilmed er der Sandsynlighed for, at Husene ved Frederikssundsvejens Kryds for de flestes Vedkommende vil blive ombyggede, hvad der vist er grumme ringe Chance for med Blaagaardsplads. Det gælder derfor om, at Kommunen gaar i Spidsen og ved sit Eksempel opmuntrer til at bygge smukt.

Gaar vi længere op ad Frederikssundsvejen, er der rig Lejlighed til at ærgre sig over, hvor grimt der bygges af Private. Det meste af Georgsvej (der stoder ud til Frederikssundsvejen ligeoverfor den heller ikke særlig skønne Kapernaumskirke) er saaledes en Skandale. Elendige, faldefærdige Ronner, der mere eigner sig til Bolig for Rotter end for Mennesker, skæmmer et Kvarter, som med en Smule Skonsomhed kunde have været kont og hyggeligt. Det er intet Under, at Bronshøj stadig staaer for mange Mennesker som en grim Bydel; thi det første Indtryk man faar fra Kvarteret omkring Georgsvej, lover intet godt.

Heldigvis behøver man ikke at gaa langt, for Naturen selv boder paa Menneskenes Daarskab. Udsigten over Markerne til Borups Allé er virkelig henrivende. Paa Kommuneskolen er der ikke ofret meget. Til Gengæld er Brandstationen saa meget des mere vellykket. Lige overfor den ligger »Tomsgaarden«, og bag den skal opføres et helt nyt Kvarter. Det drejer sig om et meget betydeligt Areal, der begrænses af Frederikssundsvej, Utterslev By, Dortheavej og Frederiksborgvej. Arealet udstykkes af Sagfører Henning Hansen efter Tegning af Landinspektør Ludvig Schmidt. Fra Dortheavej føres der en bred

Boulevard ned til den ligeledes paatænkte »Toms-
gaards Tværvæg«, hvor der skal være et stort firkantet
Torv. Selve Terrænet er overordentlig smukt belig-
gende. Vejplanerne synes ogsaa meget tiltalende.
Naar nu blot Bebyggelsen vil blive lige saa god! Et
Far Villaer, der allerede er opførte ved Dorthavevej,
viser imidlertid, at man ikke bør stille for store For-
ventninger!

Ved Stoppedet ved Borups Allé har den hervæ-
rende Forskonnelsesforening sammen med Grund-
ejerforeningen ønsket opført en Ventesal i Smag
med Klinits Ventesal paa Trianglen. Arkitekterne
Holsøe og Henning Hansen har velvilligt paa-
taget sig at udføre Tegningerne, og Projektet er saa-
ledes i de bedste Hænder.

Som bekendt skal Borups Allé nu fortsættes tværs
over Frederikssundsvejen i Retning af »Brønshøj-
holm«. Desuden skal der være projekteret en Ho-
vedvej tværs gennem Utterslev i Forbindelse med
en større Plads ved Gadekæret. Hvis det — som jeg
formoder — forholder sig rigtigt med dette Projekt,
vil det næppe være upassende at henlede rette Ved-
kommendes Opmærksomhed paa, at Utterslev Gade-
kær er et af de smukkeste Partier i Byens umiddel-
bare Nærhed — et Sted hvortil der desuden knytter
sig historiske Minder fra Karl Gustafs Belejring af
København. Begrebet »en større Plads« er jo ret
elastisk; men hvis der ved den skal forstås et
Torv, vil jeg med al Respekt for den velvise Ma-
gistrat protestere mod en saadan Vandalisme.
Der er allerede handlet letsindig nok med denne
skønne Landsbyidyl, saa vi har god Grund til at
bede Gud bevare os for Torvets Velsignelser. Hvad
Magistraten derimod burde, var at fjerne et Par hæ-
slige Materialsøre, som den har opført lige ved det
gamle Thingsted. Kan Materialsørene ikke und-
væres, og maa de nødvendigvis ligge ved Gadekæret,
nuvel saa bag et straaet Hus i Landsbystil. Det
kan ikke være kostbart, og det passer i Ensemblet.
Men lad os være fri for at faa Storstadsrummel midt
i Landsbyidyllen!

Borups Allés Forlængelse vil navnlig komme
Havebyen »Præstevangen« til Gode. Dette Fore-
tagende, der er saa heldig at have Socialdemokra-
tiets Bevaagenhed og derfor hører til de privilegere-
de Byggeforetagender, kan med Tiden blive meget
smukt. Foreløbig afgiver det dog med sine uensartede
Lysthuse et ikke særlig skønt Skue. Det er under-
ligt at se, hvor fantasiløse Folk kan være. Som om
et Lysthus nødvendigvis behøver at være grimt, fordi
det skal være billigt og kun staa i nogle faa Aar!
Der skal jo dog blot en Smule Maling og lidt Snitte-
arbejde til, for at det skal gøre et net og pynteligt
Indtryk. Hvad om Foreningen fik sin udmærkede
Arkitekt til at udarbejde et Par Tegninger, der viste
hvor kønt et Lysthus kunde indrettes for en billig
Penge?

I selve Brønshøj er Bebyggelsen af Præstegaards-
jordene i fuld Gang. Brønshøj gamle Kirke udmær-
ker sig ikke blot ved ædel Stil men ogsaa ved en
henrivende Beliggenhed, der yderligere fremhæves
ved den smukke Præstebolig, som er opført efter
Tegning af Slotsarkitekt Th. orv. Jørgensen. For-

skonnelsesagens Venner har derfor ogsaa gaaet i
en — ikke ugrundet — Frygt for, at der lige overfor
Præsteboligen skulde blive opført Huse i Kaserne-
stil og med store Butikker. Det er dog lykkedes at
afværge dette. Byggeplanen er blevet ændret, og
der er taget Hensyn til de berettigede Skønhedskrav,
der ogsaa i det lange Løb giver det bedste økono-
miske Udbytte.

Et Stykke længere udefter har bl. a. Parcellfore-
ningen »Allégaardens Haveby« erhvervet en Grund
paa godt og vel 400,000 Kvadratalen i Husum. Der
skal her indrettes en Haveby efter engelsk Monster,
og de fleste Parceller er allerede solgte. Tæt herved
men nærmest Husum Jærnbane station ligger Have-
byen »Danas Park« og »Kransager Villaby«, der ud-
stykket af Grosserer P. C. C. Schmidt efter Land-
inspektør Ludvig Schmidts Fordelingsplan. Ogsaa
her drejer det sig om meget betydelige Arealer, der
inddrages under Bebyggelsen.

Fra Brønshøj er der ikke langt til Søborg Villa-
by. Her er der allerede i flere Aar blevet gjort et
udmærket Arbejde for det gode Byggeæt af den sted-
lige Forskonnelsesforening. Efter Tegning af Arki-
tekt Seest er der opført en hel Del Huse, der er
en virkelig Pryd for Byen, og højt paa Bakken lig-
ger den nye, smukke Kirke, som Arkitekt Alf. Jør-
gensen er Mester for. Det kraftige Taarn med det
røde Spir ses vidt om og vidt om, hvor stor
Interessen for Skønhed er i Søborg. Men der er dog
langt tilbage, før Maalet er naaet. Der maa stadig
kæmpes mod Uforstand, Smaalighed og Spekulation.
Et Held er det, at et Areal paa fire Tønder Land ved
Laugaards Allé og Kirstens Allé skal udstykkes efter
Plan og Tegning af Arkitekt Alf. Jørgensen. Under
hans Ledelse vil der sikkert opstaa et smukt Kvar-
ter. Gid man kunde sige det samme om alle andre
Udstykningsplaner!

Den, der melder sig som frivillig til Tjeneste for
Forskonnelsessagen, lærer imidlertid snart, at man
ikke bør være altfor optimistiske Forhaabninger.
Vi har indenfor vor Kreds gjort ret nedslaaende Er-
faringer om, hvor vanskeligt det er at faa Folk i
Tale. Og hvis det saa endda kun gjaldt Talen! Men
Vanskelighederne begynder først for Alvor, hvor
Ord skal gaa over i Gærning. Her kunde det man-
gen Gang se ud som om det hele var spildt.

Dog — man maa heller ikke se altfor pessimistisk
paa Forholdene. Naar man betænker al den Uviden-
hed, Fordom og direkte Modstand, der skal over-
vindes, kan man egentlig ikke undres over, at det
ikke gaar hurtigere med Arbejdet. Desuden er en løs,
opagiteret Stemning den farligste af alt. Det er alligevel
det solide, ærlige Arbejde, der bringer Sejren hjem.

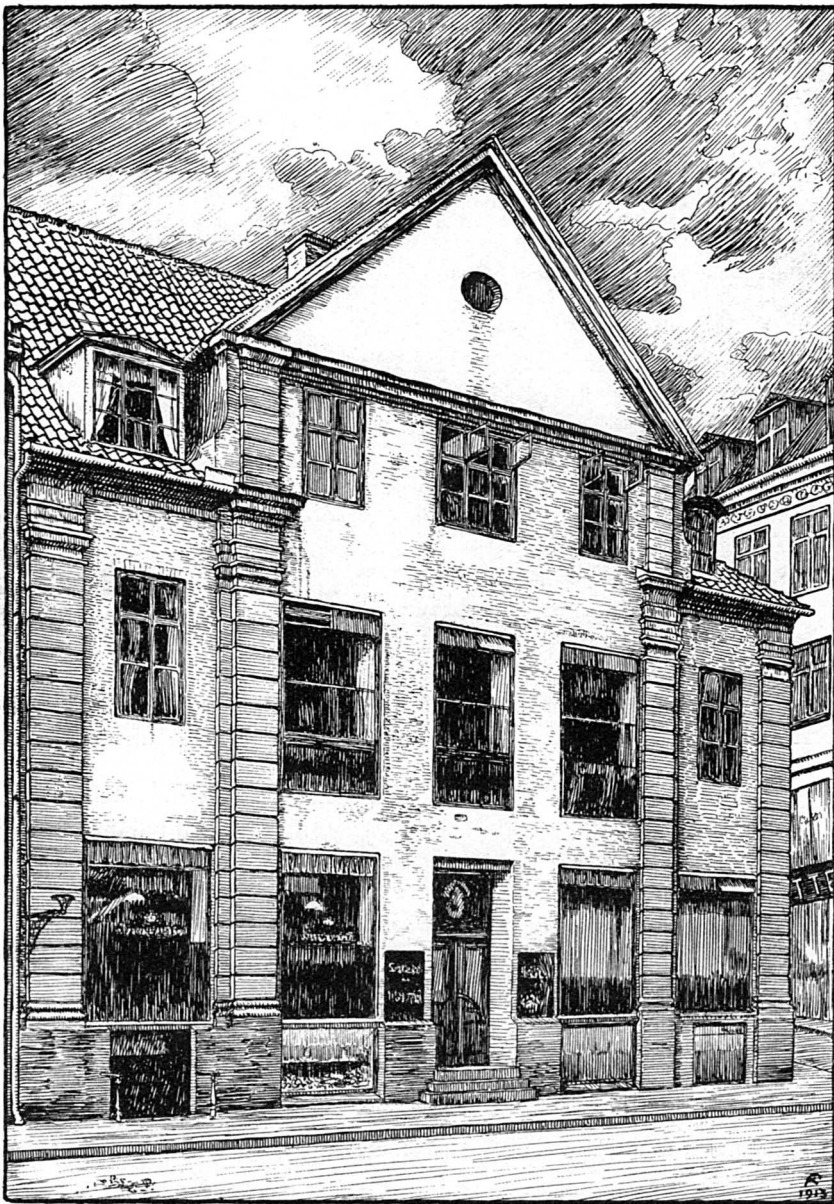
Men der er ét, som Forskonnelsessagens Venner
bør og kan gøre. Det er at organisere og centralisere
Bevægelsen, saa at den baade indad og udad vokser
i Styrke. Det er Maaden, paa hvilken det skal lyk-
kes at lukke alle de Huller, hvorfra Hæslighedens
Spøgelse nu stirrer os i Møde. I denne Artikkel har
jeg ønsket at pege paa den Fare, som truer mod Nord.
Lad os da forene os i Kampen mod Hæsligheden
og gøre vort bedste til, at der rejses Bygninger, der
er os selv og vor Tid værdige!

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

Postvæsenets Ejendom paa Hjørnet af Købmagergade og Lovstræde.
Tegning af Kr. Kongstad.

KØBMAGERGADE

MAN forestiller sig vist i Almindelighed, at det København, som sank i Aske ved den store Brand 1728, har været en langt smukkere By, end den, der i de følgende Aar opstod paa Tomterne, og Carl Bruun vier den da ogsaa i sin »Københavns Historie« følgende Klagesuk: »De gamle Bindingsværkshuse, som hyppigst vare bemalede med brogede Farver, Karnapperne og Udvinduerne til Gaden, Trapperne, der sprang frem paa Fortougene ... Alt

IV Aargang 1914 Nr. 5

dette var nu forsvundet ... og afløst af ensformige Bygningsrækker ... Datidens almindelige Borgerhuse, hvoraf der den Dag i Dag [1897—98?] findes mange omkring i Stads forskellige Kvarterer, fremviste som oftest kjedsommelige Flader afbrudte af talrige Vinduer; Façaderne vare uden al Profilering og afsluttedes i Regelen foroven af et gavllignende Midtparti, eller om man vil: en Kvist midt over Huset, hvilket var højeste Mode og an-

Parti fra Købmagergade. Efter et Fotografi fra c. 1865.

saas for særlig pynteligt. Udsmykningen, hvor en saadan fandtes, indskrænkede sig til lette Rokokorammer af Sandsten eller Faxekalksten omkring Vinduerne . . .“

Denne haanlige Omtale gælder Huse, af hvilke der nu desværre ikke findes mange, Huse som, hvor de endnu findes, synes paa-faldende fornemme i Sammenligning med de »Waarenhäuser« som efter berlinske Forbilleder opføres i Byens gamle Kvarterer. Disse Huse afløste en sammenpakket Masse af overordentlig slet byggede Knaldhytter, som hvor maleriske de end vilde forekomme os, hvis vi saa dem, vistnok med Rette af hin Tids Bygningsautoriteter baade fra et kunstnerisk og hygiejnisk Synspunkt ansaas for skandaløse. Hvad Ilden skaanede af den Slags, er uden Tvivl, forsaavidt ikke Branden af 1795 og Bombardementet 1807 styrtede det i Grus, ganske stille sunket sammen uden at efterlade noget Savn. Hvad Branden ødede af arkitektonisk Værdi, kunde for en stor Del rekonstrueres eller genopføres i anden kunstnerisk gyldig Skikkelse. Det er vist rigtigt, at Byen, som hurtigt maatte genopbygges efter Branden, havde et mere ensformigt Præg end tidligere, men en nyere Tid, som har set Gammelholmskvarteret, Voldkvarteret og Broerne opstaa, har liden Aarsag til med haanblandet Medlidenhed at se tilbage paa den Tids ensformige

Byggesæt. Det efter Bombardementet forarmede København byggede lige saa aandfuldt, som det i rivende Opkomst værende København i 1870—1890.

Af disse gamle beskedne Huse med de uprofilerede Façader, paa hvilke »det forbryderske Ornament«, som en østrigsk Architekt har udtrykt sig, kun i ringe Grad fik Lov at brede sig, er der nu kun faa tilbage. Købmagergade, endnu trods Vandalerens Hærgen Københavns smukkeste Gade, har nogle Rester tilbage; men hvem husker ikke den gamle á Portas Kafé, som den brave Tømremester Kaptajn Nielsen foreslog at bevare sammen med Efterslægten ved at forbinde disse to Huse med en Passage, en Plan, hvis Skrinlæggelse man nu bittert maa begræde. Hvor Messens Forretningsbygning nu knejser, laa det gamle Vaisenhus og et af de saa foragtede Kvisthuse, og paa Fotografier fra Begyndelsen af Firserne kan man tydeligt se, at Forandringen ikke har været til det bedre. Huset, hvor Priors Boghandel og Kristeligt Dagblad har til Huse paa Hjørnet af Trinitatis Kirkeplads, hører til samme Kategori, men er i en aldeles fortvivlende Maalestok vansiret af Ornament, om hvis forbryderske Karakter der slet ingen Tvivl kan være. Imellem Posthuset og Løvstræde ejer Staten to af disse Huse, begge ødelagte af store Vinduer, det ene tillige af misfor-

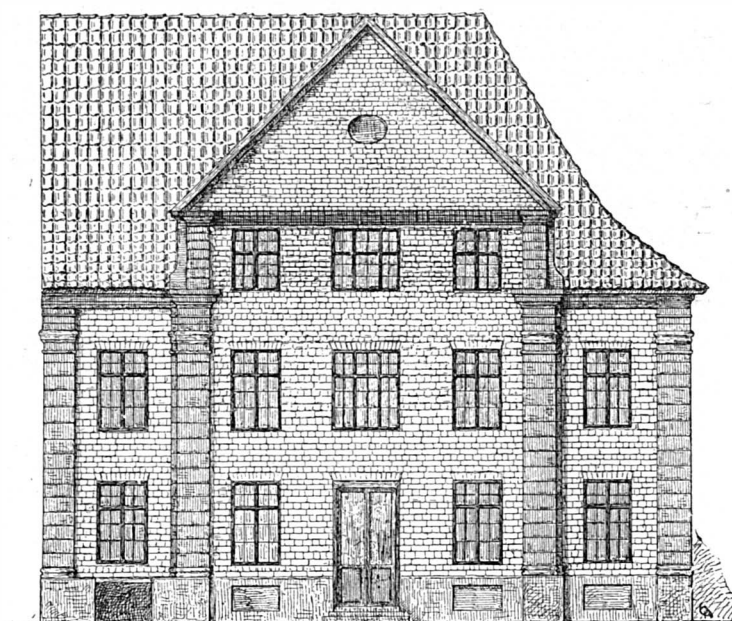
staaede Forsøg paa at modernisere dem. Disse Huse er det en Lidelse at se, og Lidelsen bliver ikke mindre, fordi man gennem Cementpuds og ensartet Oliemaling kan se, at det kunde være en Fest at se dem.

Det vilde være ønskeligt, om Huset ved Trinitatis kunde blive ført tilbage til sømmelig Skikkelse; men forlange dette af dets Ejer, kan man naturligvis ikke, saalidt som man kan hindre, at det med Tiden kommer til at dele Skæbne med den gamle Porcellænsfabrik; man maa, naar den Tid kommer, blot være glad, hvis dets Afløser bliver saa goden Bygning som den, der nu indtager Porcellænsfabrikkens Grund, thi den er himmelsk i Sammenligning med Vaisenhusets Afløser, og i sig selv ikke daarlig, men overfor de Staten tilhørende Huse er Stillingen en anden. De blev vel nok i sin Tid købt med den Bestemmelse, at de skulde brydes ned og give Plads for en Fortsættelse af Postgaarden i samme Stil som denne; men nu, da enhver Tanke om Bibeholdelse af Købmagergades Postgaard som Centralposthus for København er skrinlagt, og da det tillige har vist sig, at de i de nævnte Bygninger værende Lokaler kan anvendes til postal og telegrafisk Virksomhed, bør de bevares og føres tilbage til deres oprindelige Udseende. »Kvisten« ud mod Løvstræde blev i Fjor restaureret med ganske fortrinligt Resultat. Kan hele Murfladen faa samme Karakter, vil Gaarden efter Fjernelse af de nuværende hæslelige Spejlglasruder og Anbringelse af Vinduer med smaa Ruder blive et prægtigt Exemplar af borgerlig Bygnings-

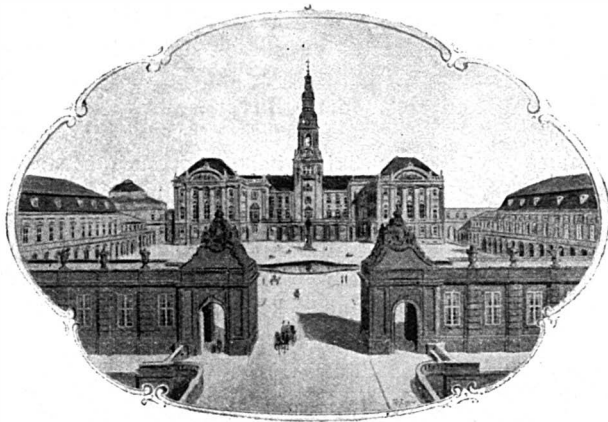
kunst og en Spore for Fortsættelse ad den Vej, som — det skal indrømmes — ikke faa yngre Architekter i den senere Tid er slaaet ind paa. Bliver — hvad der er at forudse — en Udvidelse af Postvæsenets og Telegrafvæsenets Lokaler nødvendig, bl. a. som Følge af, at Planen om Forgaardens Overdækning med Glastag og Indrettelse til Expeditionslokale en Gang maa realiseres, saa har Postvæsenet en næsten unyttet Grund liggende i Løvstræde, paa hvilken der kan opføres et Hus, som — hvis Architekten har Blik for, hvad Strædets særegne Karakter kræver af ham — kan blive en yderligere Pryd for dette og Byen.

I den sidste Tid er ogsaa Hjørnehusets Kvist ud mod Købmagergade bleven fuldstændig ombygget og giver et fortræffeligt Begreb om, hvorledes en gennemført Restaurering vil komme til at virke. Om en saadan er tilsigtet eller blot under Overvejelse vides ikke, men det bør af en offentlig Mening forlanges, at Staten, her hvor det drejer sig om Bevarelsen af noget karakteristisk smukt kun lader de æstetiske Hensyn være raadende og sætter sig ud over Hensyn, som private Husejere maa tage eller i alt Fald er berettigede til at tage.

Hvorledes det end monne gaa med de Huse af denne Art, som endnu staar inde i den indre Bys Sidegader, der nu stønner under »moderne« Bebyggelse — de Huse, som Samfundet ejer, bør bevares og vedligeholdes, fordi de, naar en smagløs Tids Tilsætninger fjernes, er noget for sig selv, noget ægte, noget dansk og noget københavnsk. *Civis laicus.*

Postvæsenets Ejendom, som den kunde komme til at se ud.

BESØG PAA CHRISTIANSBORG FOR FORENINGENS MEDLEMMER.

DET 3die Christiansborg begynder nu at Drejse sine vældige Murmasser over Byens Tage, og fra flere Steder i Byen kan man allerede skimte, hvorledes Slottets Taarn vil komme til at gøre sig gældende i Byens Silhouet.

I Dagspressen fremkommer fra Tid til anden Meddelelser om, hvorledes Bygværket skrider frem, og gennem Billeder har man kunnet følge Slottets Genrejsning fra Etage til Etage. Det er derimod kun et meget ringe Faatal, der ved Selvsyn har haft Lejlighed til at kaste et Blik bag Plankeværkerne, hvis Opgave ganske naturligt er den at markere, at her er Adgang forbudt Uvedkommende.

Men i denne Forbindelse er Medlemmerne af FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE ikke Uvedkommende, og Foreningens Formand, Christiansborgs Arkitekt, indbyder derfor Foreningens Medlemmer til

Fredag den 17. Juli Kl. 7 Em.

at tage Slottets Indre i Øjesyn og til at beundre Udsigten fra Slottets Vinduer: en enestaaende pragtfuld Udsigt og dertil en Udsigt, som der for de færrestes Vedkommende bliver Lejlighed til oftere at stifte Bekendtskab med.

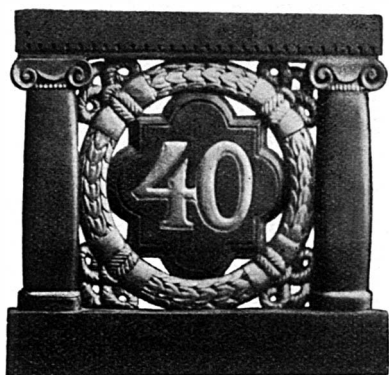
For at forebygge Misforstaaelser gentages her, at Adgangen kun er for Foreningens Medlemmer. Ved Indgangen — der er fra Ridebanen (Port 3) — maa som Kontrol forevises den paa Omslagets anden Side trykte Kupon I.

For imidlertid at aabne Medlemmerne Adgang til at medtage Slægt eller Venner, vedføjer vi en anden Kupon (II), der i udfyldt Stand kan afleveres ved Indgangen, hvor der iøvrigt ogsaa kan modtages Indmeldelser paa selve Dagen den 17. Juli efter Kl. 7 Em.

NOGLE HUS-NUMMERTAVLER

tegnede og udførte af Malermester JØRGEN LAURSEN.

BYPRYDELSER

VI bragte for nylig nogle Billeder af Udkast til dekorative Brønde, idet vi i Anledning af den paa-tænkte Beplantning af Sanct Hans Torv henstillede til Kommunalbestyrelsens Overvejelse, om ikke de mange smaa Blomsteranlæg, der findes omkring paa Byens Torve og Pladser, efterhaanden kunde blive afløste af saadanne større eller mindre Brønde.

For Sct. Hans Torvs Vedkommende er Sagen løst paa den Maade, at Borgerrepræsentationen i sit Møde den 25. Juni vedtog at udelade det af Magistraten foreslaede beplantede Anlæg. Der kommer ganske vist ikke nogen Brønd paa Torvet denne Gang, men saavidt vi kan se, foretages Torvets Regulering paa en saadan Maade, at Muligheden for Opstilling paa Torvet af en dekorativ Brønd ikke foregribes. Og dette er jo dog altid noget.

Vi bringer denne Gang endnu et Udkast til en dekorativ Brønd, tegnet af Professor Martin Nyrop. Samtidig bringer vi et Billede af et Udkast til en dekorativ Lygte-Opstander; Tegningen til denne skyldes et Samarbejde mellem Professor Joakim Skovgaard og afdøde Thorvald Bindsbøll.

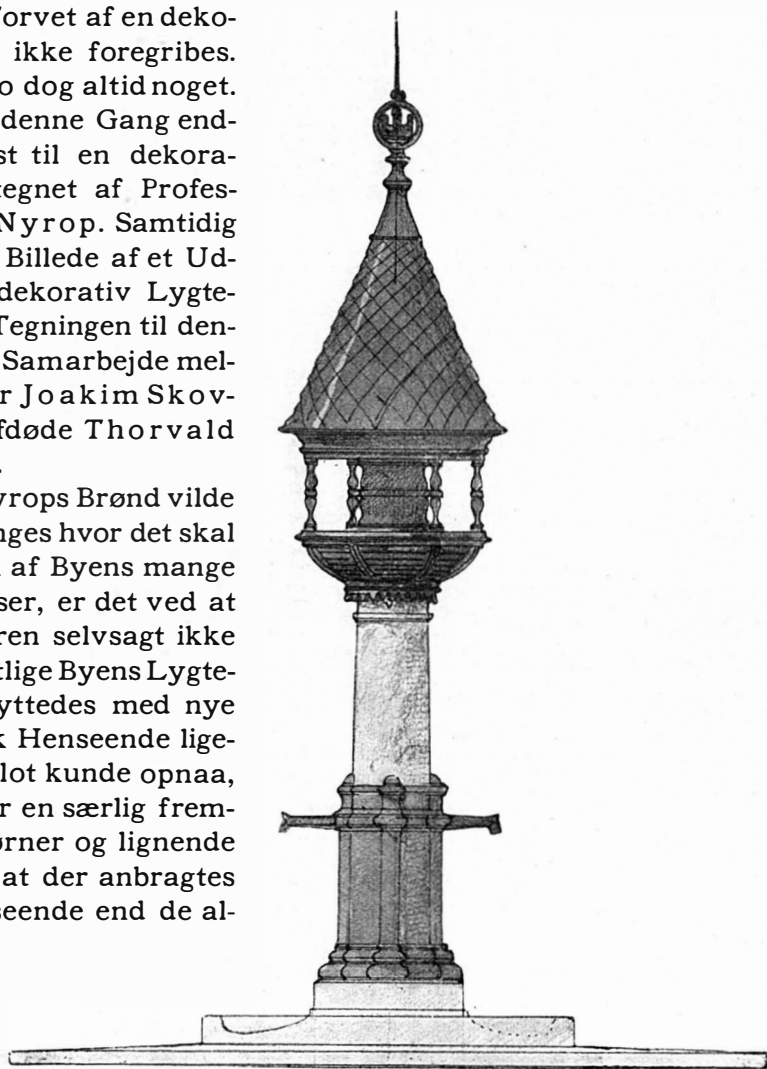
Medens Nyrops Brønd vilde kunde anbringes hvor det skal være paa en af Byens mange mindre Pladser, er det ved at

bringe Billedet af Lygte-Opstanderen selvsagt ikke Meningen, at vi vil foreslaa, at samtlige Byens Lygtepæle paa Stand nedtoges og ombyttedes med nye efter dette eller andre i kunstnerisk Henseende ligesaa gode Udkast. Men om man blot kunde opnaa, at man, hvor en Lygtepæl indtager en særlig fremtrædende Plads, f. Ex. ved Gadehjørner og lignende Steder vilde lægge lidt Vægt paa, at der anbragtes Lygtepæle af et lidt festligere Udseende end de almindelige!

Det vilde give Afveksling i Gadebilledet.

Efter Tegning af Joakim Skovgaard og Thorv. Bindsbøll.

Efter Tegning af Martin Nyrop.

PRÆMIEREDE NYBYGNINGER. II

1903. I. H. Rubens Stiftelse, Falkonerallé 72-74 (Architekt Fr. L. Levy).

1904. H. C. Ørstedsvvej 50 A.
(Arch. Vilh. Fischer og Chr. Sylow).

1904. Typografernes Stiftelse i Boyesgade
(Arch. Christen Larsen).

1904. Strandvej 2-4, Hj. af Strandboulevard (Architekterne A. Rosen og P. Neerskov).

1904. Villa paa Kong Georgsvej (Arch. A. Rosen).

RENLIGHEDEN I VORE GADER

Vi modtager jævnlig — saavel fra Medlemmer som fra Ikke-Medlemmer — Henvendelser om, hvorvidt vi ikke kunde gøre noget for, at denne eller hin Bygning kunde komme til at se noget mere renlig ud. Ogsaa i indsendte Artikler i Dagspressen kvæder ærede Medborgere paa den gamle Melodi: Hvad har vi en Forskønnelsesforening til, naar den ikke tager sig af de snavsede Husfaçader? Nu vil man vel ikke forlange af Foreningens Bestyrelse, at den skal gaa rundt og vadske Folks snavsede Husfaçader rene. Det vilde i og for sig være en fortjenstfuld Gerning, hvis Spor desværre

hurtigt vilde være udslettede, thi en Maaned efter vilde Husene være lige saa tilsølede af Snavs som før. Hvad nyttede det vel ogsaa, at enkelte Husejere holder deres Façader rene, naar Flertallet af Husene staar med aargammelt Gadesnavs op omkring de nederste Etager. (Exempler blandt Hundreder: Muren i Gotersgade ved Exerccerpladsen, Ejendomme i Stormgade).

Vi skal imidlertid i et følgende Hæfte tage Spørgsmaalet op til en mere indgaaende Prøvelse, og skal ved at vise Fotografier af nogle rigtig fæle Husfaçader prøve paa, om man muligvis ad denne Vej kunde komme Ondet til-

livs. Imidlertid bunder denne Sag vistnok adskilligt dybere, end man ved første Øjekast er tilbøjelig til at tro. Det vil vist blive nødvendigt paa mange flere Omraader, end det i Øjeblikket kan overses, at sætte Kravene om Renholdelse og til Renlighed adskillige Grader op.

ET

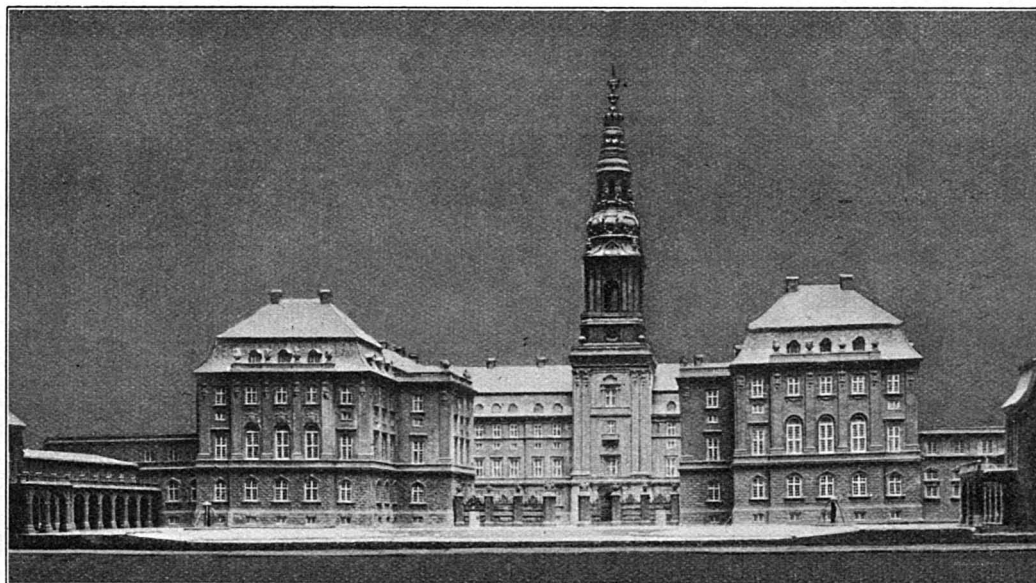
GRAVMÆLE

SOM nævnt i den af Foreningens Formand paa sidste Generalforsamling aflagte Aarsberetning hænder det af og til, at der fra Medlemmers Side sker Henvendelse til os om at være behjælpelig med at fremskaffe smukke Gravmæler. Hosstaaende Gravmæle er blevet til ved en saadan Henvendelse til Bestyrelsen. Originaludkastet til dette Gravmæle fandtes blandt de ikke afhentede Sager fra Udstillingen i Helligaands-huset. Det skyldtes Billedhugger Povl B. Orlík. Behugningen er udført i A. Sodes Etablissement. Gravmælet er opstillet paa Assistens Kirkegaard.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

Thorvald Jørgensen: Christiansborg. Set fra Ridebanen. Model.

UDSTILLING AF ARCHITEKTUR OG DEKORATIV KUNST

Af J. E. HOHLENBERG.

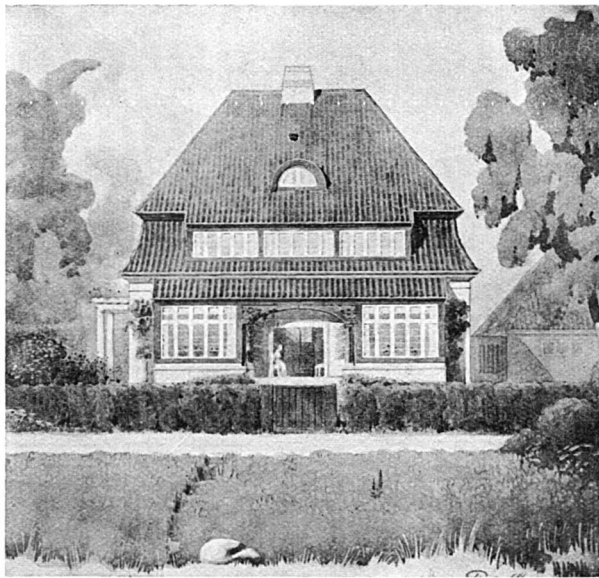
DER er for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse al mulig Grund til at glæde sig over den Udstilling, som Architekterne og de dekorative Kunstnere har slaaet sig sammen om at organisere paa Charlottenborg i Sommer. Den er for en væsentlig Del en levende Illustration af, hvad Foreningen ønsker at udrette og hidtil med større eller mindre Held har kæmpet for.

Den falder i to tydeligt adskilte Dele, hvoraf især den ene interesserer os her, den der skyldes Akademisk Arkitektforening. Af de Bidrag, der skyldes Selskabet for dekorativ Kunst, hører den største Del hjemme indenfor Husenes Mure; det er Møbler, Tæpper, Sølv- og Guldsager, Porcelæn, Broderier, Bogbind og andet lignende, som ganske vist i høj Grad tjener til Hjemmenes Forskønnelse, men ikke egentlig til Hovedstadens. Architekternes Bidrag er derimod af største Vigtighed i denne Retning, og Udstillingen er saa fyldig og omfattende, at den virkelig giver et Begreb om, i hvad Retning der arbejdes, og hvor vidt man er naaet.

Det var ubetinget en heldig Idé af Udstillingens Arrangører at knytte en retrospektiv Udstilling til den. Selv om den i Omfang ikke er stor, bringer den dog en Række interessante Ting, der sikkert for mange vil være nye, og den viser, at vore Architekter i deres Arbejde for det nye føler sig i Pagt med Fortiden, selv hvor de Op-gaver, der stilles dem, og den Maade, hvorpaa de løser dem, er meget forskellige fra tidligere Tiders.

Denne retrospektive Afdeling omfatter dels en Række moderne Opmaalinger af gamle Bygninger, især Kirker og Herregaarde, dels en lille Samling originale Tegninger fra det attende og Begyndelsen af det nittende Aarhundrede. Disse sidste er, i alt Fald for dem, der ikke er Fagmænd, de interessanteste. De stammer fra en glimrende Periode i vor Bygningskunst, da en Række af de Bygninger blev til, der endnu hører til Kjøbenhavns fineste Perler, den Periode, der betegnes af Navnene Eigtved, Meyn, Harsdorff og C. F. Hansen.

Hvis det maa være tilladt at begynde med en Kritik, er der Grund til at

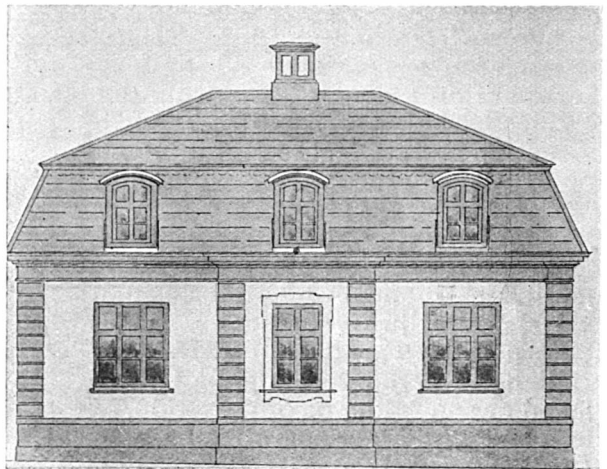
Rolf Schroeder: Hus i Snekkersten. Efter Forandringen.

udtrykke en Beklagelse af, at her ikke findes Tegninger af Christian VI's Christiansborg. I disse Aar, da Slottet er i Færd med at rejse sig igen, vilde det være særlig interessant at kunne sammenligne det med dets første For-gænger. Der findes formentlig saadanne Tegninger af Häusers Slot og dets Omgivelser. Det vilde ogsaa have haft sin Interesse at se Tegninger fra den Tid til Bygninger, som eksisterer endnu. Det vilde have gjort det lettere at forestille sig, hvordan de Bygninger, der aldrig blev rejst, vilde have set ud, og hvordan de, der ikke mere eksisterer, saa ud. For en Ikke-Sagkyndigs Øje tager det sig, naar man sammenligner Meyns Tegning til kirurgisk Akademi med Bygningen selv (den eneste, hvor begge Dele foreligger), ud, som om Tegningen ikke var denne Perio-des stærke Side. De Bygninger, vi har fra denne Blandingstid mellem Barok og Ny-Klassicisme, der i Danmark næsten ikke lader sig skille, udmærker sig især ved et udpræget organisk Liv; de gør Indtryk af at være bygget op ganske frit, som om Architekten havde formet dem ganske alla prima som de staar, uden detaillerede Tegninger. De minder om

50

den Slags Billedhuggerarbejder, der er hugget direkte ud af Blokken og ikke skruet op eller punkteret ud efter en Model. Christiansborgs Ridehus og de tilstødende Buegange, der endnu tilhører Barokken, er ogsaa udprægede Eksempler herpaa. Naturligvis er de byggede efter Tegninger som alle andre Bygninger, men det synes, som om den Tids Architekter brød sig mindre om, hvad der tog sig godt ud paa Papiret, og mere om den haandgribelige Virkelighed. Man faar derfor ikke det rette Indtryk af de forskellige Tegninger til Marmorkirken, som aldrig kom længere end til Papiret. Udstillingen er rigelig forsynet med Udkast til denne Bygning; her findes baade Jar-

dins og Eigtveds Tegninger og en stor Model af Harsdorff. Ingen af de to første virker videre tiltalende. Eigtveds fra 1752 har en høj spids Kuppel, der ikke er langt fra at virke smaalig; Jardins fra 1756 har en smukkere Silhuet, men lider af andre Mangler; her forekommer Underbygningen for lav. Harsdorffs Pantheonlignende Rundtempel er større i Stilen, men heller ikke helt lydefrit; efter disse Planer at dømme er der ingen særlig Grund til at beklage, at ingen af dem blev til Virkelighed, men maaske vilde der være kommet et ganske andet Resultat ud, naar Bygmestrene først havde

Hus i Snekkersten. Før Forandringen.

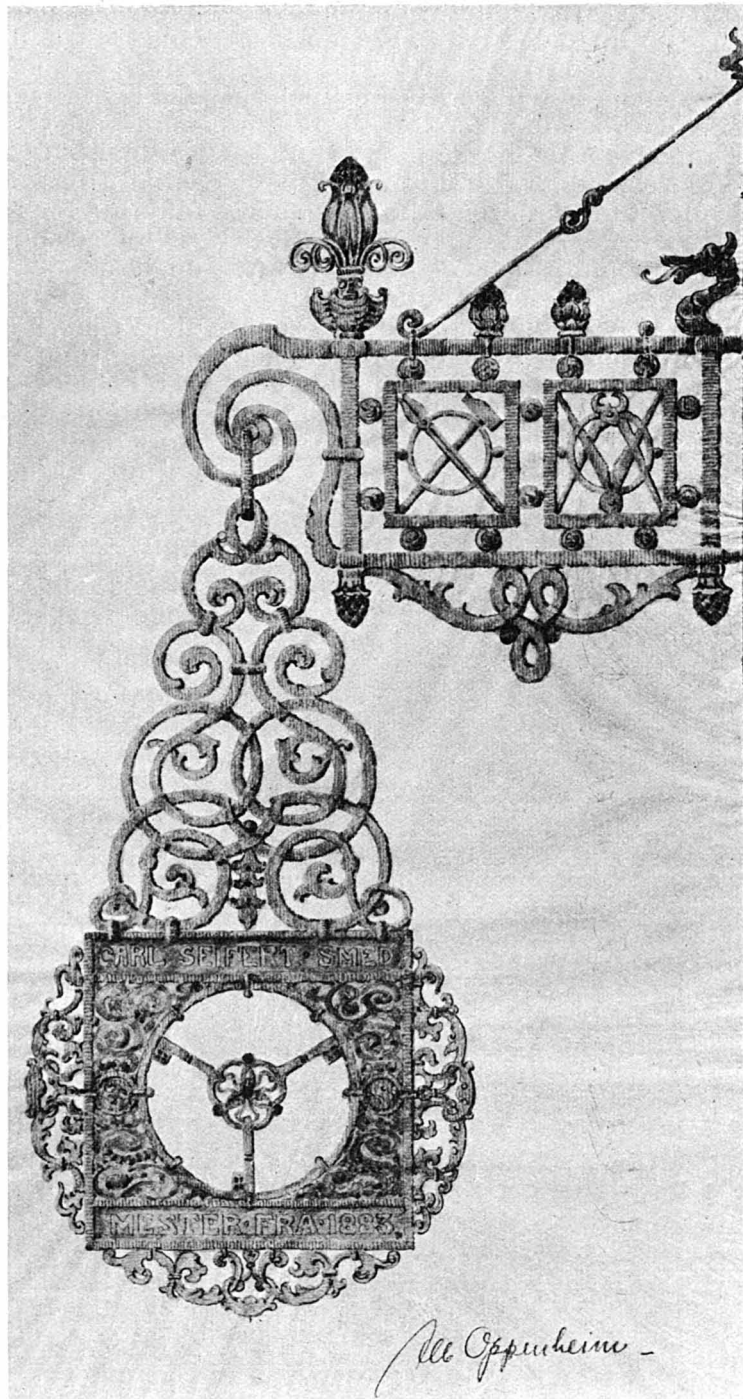
faaet det levende Materiale mellem Hænderne. Eigtved var i alt Fald en af de bedste Architekter, vi har haft; derom vidner Christiansborgs Ridebane, Amalienborgpalæerne og Concertpælæet. Af Meyn finder man endvidere Tegninger til Kongens Have-Porten og de smaa Pavilloner i Gitteret mod

Kronprinsessegade, af Harsdorff Frederik V's Kapel i Roskilde Domkirke, Herkulespavilionen i Kongens Have og det nudesværre ombyggede Løveapotek. En mindre bekendt Architect, Kirkerup, er repræsenteret ved det ligeledes forsvundne Hofapotek.

Blandt Architecterne fra Begyndelsen af det nittende Aarhundrede kan ingen i Berømmelse maale sig med C. F. Hansen. Hans Kunst har i de senere Aar opnaaet en hel Renaissance i den offentlige Vurdering, for en Del ganske vist af Aarsager, der ligger udenfor den. Udstillingen her bringer et Par tidlige Tegninger til Frue Kirke, hvoraf en fremstiller den, som han oprindeligt tænkte sig

den, uden Taarn, mens den anden har et Taarn, der er væsentlig forskelligt fra det Kirken fik. Af hans mange holstenske Bygninger findes her Tegninger til en Villa i Ottensee ved Altona, der bl. a. er interessant, fordi den viser, hvor

uhyre en Forskel der er mellem de Krav, man stillede til en Villa, og den Maade, hvorpaa man opfattede en saadan Opgave, dengang og nu. Af de moderne Architecters Arbejder paa denne Udstilling er det store Flertal

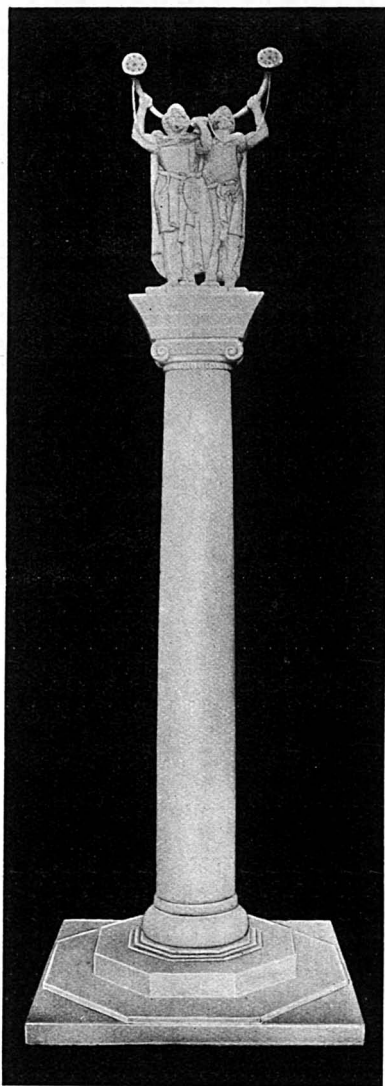
Albert Oppenheim: Skilt for Smedemester Carl Seifert.

Villaer, men ikke en af dem har det ringeste tilfælles med C. F. Hansens. Det er, som om man saa to Tidsaldre, to aldeles forskellige Livsanskuelser staa overfor hinanden. Men selv om et moderne Menneske næppe kunde tænke sig at indrette sig en Bolig som denne, kan man dog ikke undgaa at føle den Stemning, der hviler over den, og beundre den Fasthed og Kraft, hvormed den er givet allerede i Tegningen. Grundplanen er ikke væsentlig forskellig fra den, der oftest følges i moderne Huse; man genfinder den store Hal med Ovenlys som Midtpunktet, hvorom de andre Rum grup-

perer sig, men mens den i moderne Huse ofte er uregelmæssigt formet og samtidig tjener som Trapperum, er den i C. F. Hansens Hus en strengt regelmæssig Ottekant, højtidelig som et Tempel. Hans Tid kendte intet til Lyset som hygieinisk Faktor; han lod det falde ind gennem rolige, regelmæssige Aabninger og fordelte det udelukkende efter sit arkitektoniske Behov, medens vi nutildags bryder igennem alle Vegne, hvor det kan lade sig gøre, og anbringer Terrasser og Balkoner til alle Sider. Alligevel kan vi lære af hans Sans for det monumentale, hans store og simple Anordning, hans Foragt for alle overflødige Ornamentter og for alt, hvad der synes noget andet, end det er, for al »maskeret« Architektur. Maaske er der endnu mere at lære hos ham i de rent dekorative Enkeltheder; Udstillingen har f. Eks. foruden Architekturtegningerne et Udkast til en Lygtepæl, der er smidig og yndefuld som en Blomsterstængel.

»Forskønnelsen« har for ikke længe siden henledt Opmærksomheden paa, at der i denne Retning maaske er noget at gøre, og bragt et Billede af en Lygtepæl, der er tegnet af to af vore bedste Kunstnere. Uden at gaa disse for nær tør man vistnok paastaa, at deres Lygte i Ynde og Elegance staar langt tilbage for C. F. Hansens. Det vilde være en Vinding for Byen, om vi kunde faa den at se paa vore Gader.

Den retrospektive Del af Udstillingen omfatter, som sagt, hovedsagelig Overgangstiden mellem det attende og det nittende Aarhundrede og standser ved C. F. Hansen. Den Tid, der kom efter, var med et Par enkelte Undtagelser ringe i arkitektonisk Henseende, og Niveauet sank stadig ligetil henimod Aarhundredets Slutning. De Undtagelser, der i denne døde Tid fortjener at nævnes, er Bindesbølls Thorvaldsens Museum, hvoraf Udstillingen bringer et Par Tegninger, deriblandt en, hvor Forhallen mangler, og Storcks Abel Kathrines Stiftelse. Da Byggeriet i Tredserne og Halvfjerserne tog Fart i Kjøbenhavn efter Voldenes Ødelæggelse og Byens Udvidelse, var Resultatet, som alle ved, sørgeligt. Hvad der i den Periode blev ødelagt af Skønhedsværdier, var uopretteligt, og hvad der blev skabt af

Prof. Anton Rosens Lurblæsersøjle.
Model i Gips.

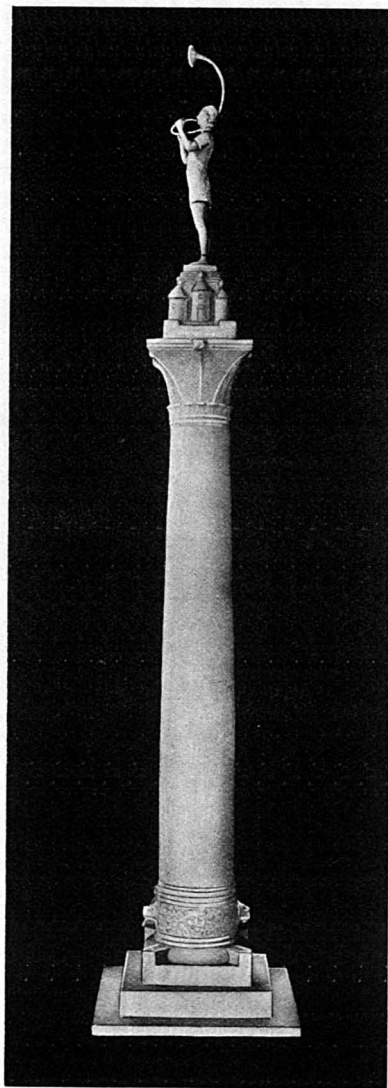
Hæslighed og Kedsommelighed, har desværre hidtil ogsaa vist sig at være det.

Hvis man vilde undersøge Sagen nøje, vilde der sandsynligvis kunne paavises en Sammenhæng og en ubrudt Udvikling fra den Tids Bygninger og til det, der laves nu. Fra Frederiksborggade-Kvarteret, Gammelholm og de tætbyggede Kvarterer paa Vesterbro og Nørrebro kan man gennem mange Huse især paa Østerbro og Gamle Kongevej finde Overgange til den Stil, der nu er den herskende. Selv om de fleste af disse Frembringelser knap nok kan kaldes Architektur, har de dog, uden at vide det, fulgt visse Strømninger; man kan for Eksempel følge Udviklingen fra de graa, pudsede Mure gennem Anvendelsen af gule og glacerede Sten til de røde, der nu bruges næsten overalt, og fra de ensformige Facader, hvori Vinduerne monotone Række ikke afbrydes af det mindste Fremspring eller den ringeste Afvigelse fra den rette Linie, til en stadig mere lunefuld Anbringelse af Karnapper, Balkoner og andre Uregelmæssigheder. Naar man følger denne Udvikling, ser man efterhaanden den Stil gro frem, der præger vore Dages Architektur i Danmark, og som, saavidt det for en Samtidig er muligt at dømme derom, virkelig er en Stil, der for Eftertiden vil staa som typisk for den Periode, vi lever i.

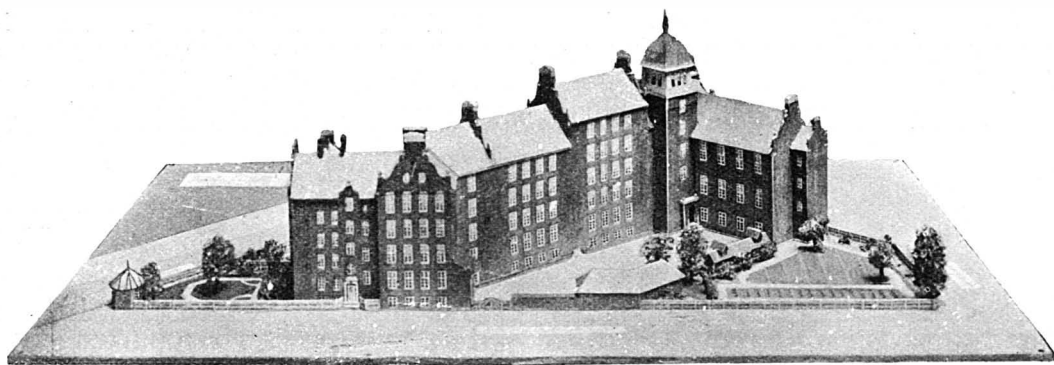
Hvis man vilde nævne en enkelt Bygning, der har haft særlig Indflydelse paa Stilens og Smagens Udvikling i de senere Aar, maatte det blive Nyrops Raadhus. Selv om det har mødt megen og berettiget Kritik og sikkert ikke længere er Udtryk for, hvad de fleste Architekter søger, er det dog en Mærkepæl i Udviklingen. Udstillingen har erkendt det ved at overlade dets Architekt et helt Værelse. Man finder her foruden en Model af Raadhusspiret nogle Tegninger af Udstillingsbygningen fra 1888, og af Bispebjerg Hospital, der indviedes sidste Efteraar. Desuden er her en Tegning af Sokkelen til Absalonstatuen paa Højbroplads, og en Model af en Lurblæsersøjle. Man har her ennem Lejlighed til at sammenligne den med Prof. Rosens Model, der staaer to Værelser derfra, og som vi snart vil

faa at se paa Pladsen mellem Raadhuset og Paladshotellet. Denne Sammenligning falder ubetinget ud til Nyrops Fordel. Hans højere og slankere lotusformede Søjlekapitæl er smukkere end den Rosenske indeklemt joniske Volute og det trækasselignende Fodstykke, hvorpaa Figurerne er anbragte. Det er desuden en uheldig Idé at anbringe to Lurblæsere tæt op ad hinanden paa denne lille Platform; det ser i alt for høj Grad ud, som om de klyngede sig til hinanden for ikke at falde ned. Ogsaa Fodstykket er smukkere paa Nyrops Model.

Professor Rosens Værelse er for

Prof. M. Nyrops Lurblæsersøjle.
Model i Gips.

H. Wright: Skole i Lyngbygade. Model.

største Delen fyldt af en Række meget store, dekorative Udkast til Danmarks Bygning paa Panamaudstillingen i San Francisco til næste Aar. Man finder ogsaa nogle Enkeltheder fra Paladshotellet og en Samling smukke Dørgreb af Messing, der er udførte til Paladshotellet og til Tuborg. En Villa-by, der er formet i Gips i ganske lille Maalestok, virkers særdeles morsomt, og man har i Udkastene til Ole Rømer-Observatoriet i Aarhus Lejlighed til at sammenligne Tegningerne med den plastisk udførte Model.

I den Sal, der ligger mellem de to nævnte Enkeltudstillinger, er der opstillet en stor Model af det nye Christiansborg (af Thorvald Jørgensen). Den er meget smukt udført, men viser forskellige mindre Uoverensstemmelser med Slottet som det allerede nu præsenterer sig. Fra et arkitektonisk Synspunkt kunde man indvende noget mod den Ombygning af Etagerne der er foretaget, idet Mezzaninen er flyttet op over Hovedetagen. Det forrykker Ligevægten i Façadens Højdeforhold og medfører en Ændring af de fire lave Forbindelsesbygninger til Kancellibygningen, det forhenværende kongelige Bibliothek, Ridehuset og Slotskirken, af hvilke de tre første stammer fra Christian d. VI's Slot. Selv om der ikke var anden Grund til at bevare dem, burde denne deres Oprindelse være tilstrækkelig Beskyttelse, men de er tillige af overordentlig Værdi arkitektonisk Henseende; de fem store Buer over mod det gamle Bibliothek er det mest storladne Stykke Bygningskunst, der findes i Kjøbenhavn. Der er sket mange uoprettelige Vandalismer i Kjøbenhavn, altid

af Grunde, der har forekommet Samtiden tvingende, men hvis Intethed Eftertiden med Beklagelse har maattet erkende. Maaske kunde der endnu gribes ind her, da Beslutningen er taget af parlamentariske Hensyn og ikke skyldes Slottets Architect.

Efter Modellen at dømme er det Meningen at give disse Forbindelsesbygninger en Skikkelse, der minder om den, Zahlkammerbygningen havde paa Frederik den IV's Slot fra 1727, der som bekendt blev nedbrudt kun fire Aar efter, at det var bygget. —

Disse tre Værelser, Professorerne Nyrops og Rosens, og Christiansborgværelset, er for Udstillingens Architecturafdelings Vedkommende Tyngdepunkterne. De øvrige er fyldte af mindre Arbejder af en Række af vore kendte Architecter. For Oversigtens Skyld er det mest praktisk at gaa dem igennem i den Orden, hvori man kommer til dem.

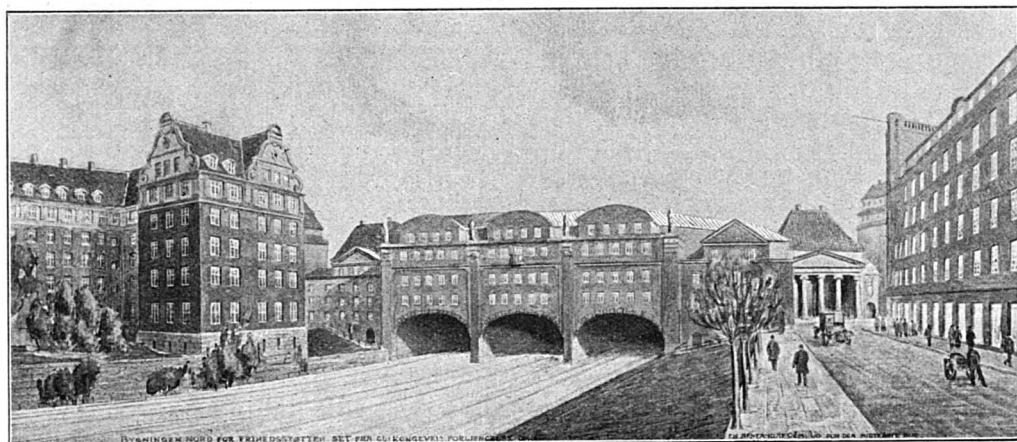
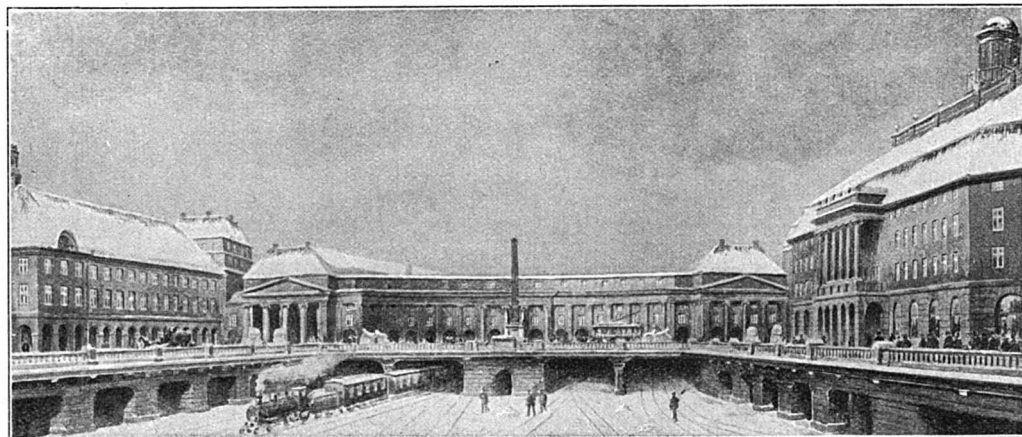
Det første, man møder af Architectur, er Harilds Tegning til Esrom Kro, der er opført i en herregaardsagtig Stil med hvide Mure og rødt Tag. Ved Siden af dem hænger Valdemar Sanders Udkast til en Sommerbolig i Ordrup, et Jagthus paa Hjelm Hede og et Menighedshus i Lyngby. Architect Fussing har for Kjøbenhavns Kommune opført et Gasværk i Valby og et Vandværk i Thorsbro. Søren Lemche har givet Tegningerne til en Kirke i Frederiksværk, hvis Taarn virker smukt med sine svungne Linier.

Bræstrups Hjørnehus i Gentofte, der er kendt fra en tidligere Udstilling, virker morsomt ved sin overraskende Løsning af den stillede Opgave. Otto Langballe udstiller en Skolebygning

i Ølby og et Beboelseshus paa Quistgaardsvej i Kjøge, hvis høje spidse Gavle og brede, tredelte Vinduer er af udmærket Virkning til de røde Mure. Paa samme Væg hænger nogle bornholmske Stationsbygninger af Ove Funch Espersen, og en lille Samling af afdøde Vilhelm Fischers Arbejder, deriblandt Hotel Bristol og et Par Villaer i Holbæk og Roskilde.

Carl Brummer har forskellige Villaer fra Strandvejen, fra Svanemøllekvarteret og fra Skodsborg; et Par af dem er fremstillede i plastiske Modeller. Desuden findes her Fotografier af Skibsinteriører fra Motorskibet Fionia, Frederik VIII og Kongeskibet Dannebrog. Sammen med Mørk-Hansen har han udarbejdet en Tegning til Fredspaladset i Haag. Af Fritz Koch udstilles den udmærkede Bygning for det kgl. oktroierede Brandassurance-

Selskab paa Hjørnet af Højbro og Gammel Strand fra 1906. Mørk-Hansen har valgt at vise en Stiftelse i Vrensted med Gavlmotiver hentede fra det attende Aarhundredes københavnske Borgerhuse, og en Skole i Vodskov, hvis Portal er paavirket af C. F. Hansen. Kay Schröder og Chr. Olrik har ombygget og udvidet Vor Frelsers Skole paa Christianshavn, og forstaaet at bevare den smukke, gamle Bygningens Ejendommelighed. Tide-mand-Dal, Packness og Valdemar Schmidt har bygget i forskellige Pro-vinsbyer, den første i Borup og Næstved, den anden i Aalborg, den tredje i Kjerteminde; den sidste har ogsaa en ejendommelig lille, taarnløs Kirke i Rødhus. Fr. Wagner udstiller nogle Modeller af Smaahuse i Trørød og Ringsted, B. Ingemann ligeledes Modeller af Villaer i Rungsted og paa

Det Fischer-Nobel-Rasmussen'ske Projekt.

Øverst: Frihedsstøtten set fra den ny Hovedbanegaard. Nederst: Bygningen Nord for Frihedsstøtten.

Svanemøllevej. Endelig rummer denne Sal en Model af Martin Borchs Bygning for Livsforsikringsselskabet Danmark, opført 1900 til 1902.

I den næste Sal støder man først paa Svend Sindings Administrationsbygninger for Provingarnisoner i Holbæk, Vordingborg, Slagelse og Roskilde. Ogsaa de er byggede med en klog og smagfuld Anvendelse af ældre arkitektoniske Motiver. Albert Oppenheim har givet Tegning til et Par Villaer i Es-

pergærde og i Ryvangen. J. C. Koefoed udstiller Planerne til kristelig Forening for unge Mændslidtkolde og afvisende Bygning i Gøthersgade,

Hack Kampmann en Toldkammerbygning i Horsens og et nyt Taarn til Rye Kirke, der er opført 1910—1912 paa Fundamenterne af det gamle Taarn, der blev ødelagt 1650. G. Laage har ogsaa i sit Sygehus i Odense og i sine to Villaer benyttet ældre Motiver. Frederik Levy har

en Tegning af Silopakhuset i Frihavnen, af Københavns Kreditforenings palazzoagtige Bygning paa Gammeltorv, af den bekendte Bygning paa Kongens Nytorv, hvor »Nordisk« og Foreningen »Frisindet Ungdom« har hjemme, af Handelsbankens Port og af et Hus paa Blegdamsvejen 124, hvis nøgne Gavle for ikke længe siden har været Genstand for Omtale i »Forskønnelsen«. Efter en Række nydelige Smaavillaer i Vedbæk og en Skole i Gundsømagle af Strømteisen, kommer man til G. B. Hagens og Rolf Schroeders store Bygning for Belysningsvæsenet i Gø-

thersgade, der virker ved sine massive Mure og ejendommelige Portaler. Rolf Schroeder er desuden Mester for nogle Ombygninger, der er i højeste Grad forbløffende. Man skulde vanskelig kende det bundkedsomme Hus i Snekkersten med de hvide Mure og det blaa Skifertag i den pyntelige Villa med sit høje, røde Tag, sine brede Vinduer og sin Veranda, som Rolf Schroeder har tryllet den om til. »Ombygningen« bestaar aabenbart kun i

den ene Ting at Murene er benyttet. Lidt mere er der blevet tilbage af Ny Allerødgaard, der fra et banalt Andelsmejeri i den værste Stationsbystil er blevet til en smuk Herregaard. Ligesaa heldig har Axel Berg været med Ombygningen af Vemmetofte Kloster, idet han har udeladt de to Gavle, den vandrette Inddeling og de hvide Striber i Murene, gjort Taget højere og sat et andet Spir paa Taar-

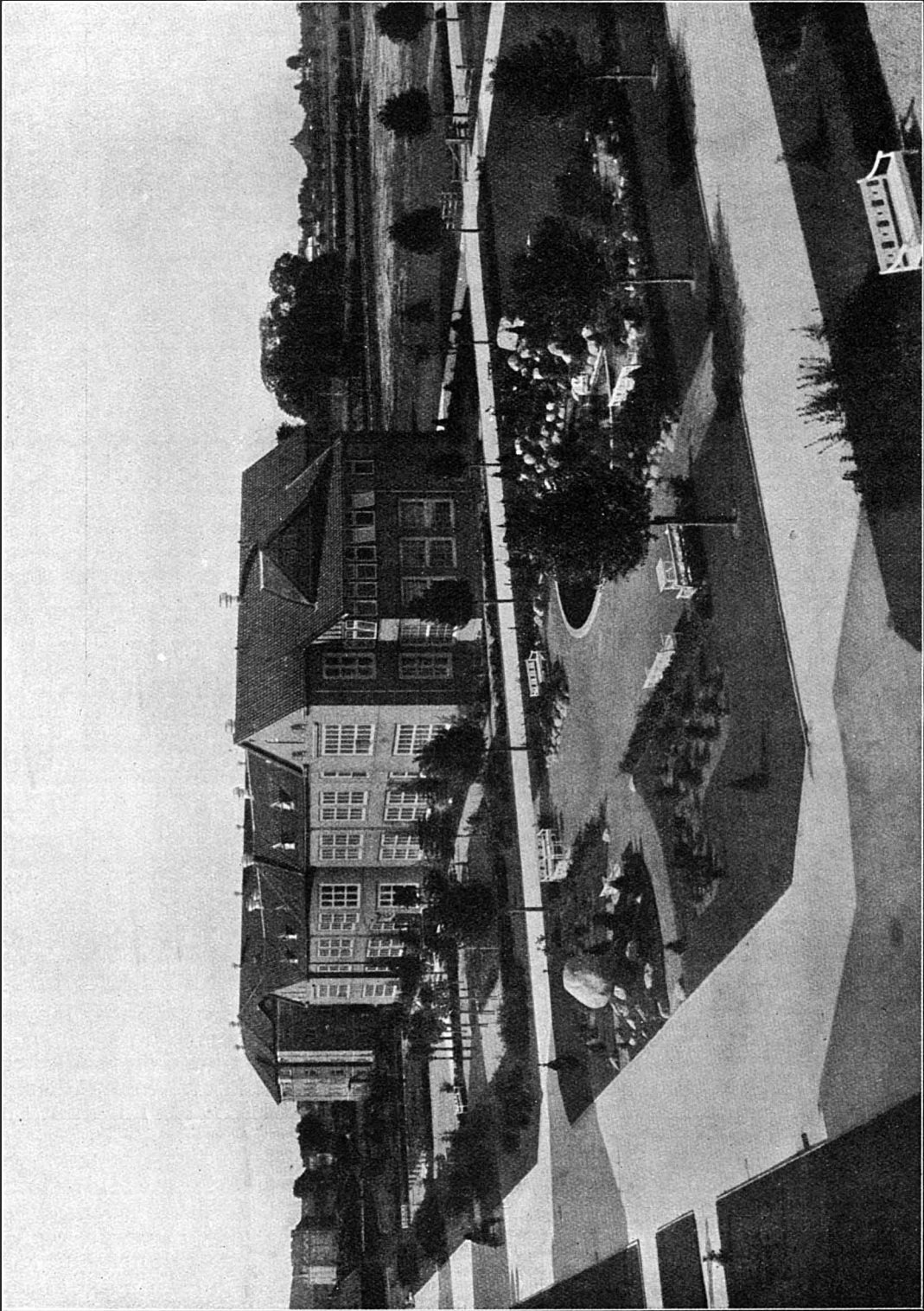
net. Der er mange Bygninger, baade her i Byen og paa Landet, der kunde trænge til en lignende Omgang. Panoptikonbygningen er en Prøve paa, hvor godt et Resultat, der kan komme ud deraf.

I denne Sal finder man endvidere et Landsted i Øverød og et Rekreativonshjem i Nærum af Gerhard Rønne, en pyntelig Husrække i Odense af Helweg-Møller og to ejendommelige Huse af Alfred Brandt, det ene et højt og spidst Udsigtshus paa Heden, det andet et lavt og fladt Træhus i Springforbi.

Det første, man møder i den følgen-

Prof. M. Nyrop: Bispebjerg Hospital. Portalen.

Prof. M. Nyrop: Bispebjerg Hospital. En af Sygepavillonerne.

Fr. L. Levy: Ejendom paa Blegdamsvej.

de Sal, er Arbejder af Jens Ingwersen; interessant er en Række Interiører fra Kragerupgaard, Bækkeskov og Gaunø. Hother Paludan udstiller sine Tegninger til Aalborg Amts Sygehus, Niels Gotenborg nogle Villaer i Bagsværd og Varming Sindssygeanstalten i Nykjøbing paa Sjælland. Emanuel Monberg har en Gartnerbolig paa Amager; Preisler og Ambt i Fællesskab et stort Beboelseshus med brede Karnapper i Falkoneralléen, Ambt alene Huset paa Hjørnet af Strandboulevarden og Vejlegade. Mogens Clemmensen, af hvem man andetsteds paa Udstillingen finder nogle Rejsestudier og et Par smukke Skilte, har Tegninger til et Par Sommerhuse i Ti-

birke. Stadsarchitekt Wright har, foruden et Par mindre Arbejder, et Læskur i Fælledparken og et Nødtørftshus paa Grønttorvet, et Par Skolebygninger, af hvilke især den i Lyngbygade, hvoraf der findes en Model, er tiltalende ved sin livlige Inddeling, sine mange Gavle og det lille Spir. En lille Model af Vesterbros Torv viser dettes nye Ordning.

Endnu bør nævnes en Skole i Kjøge af G. B. Hagen, Seest og Kochs hyggelige Haveby ved Finsensvej og V. Nyebølles Straffeanstalt i Nyborg.

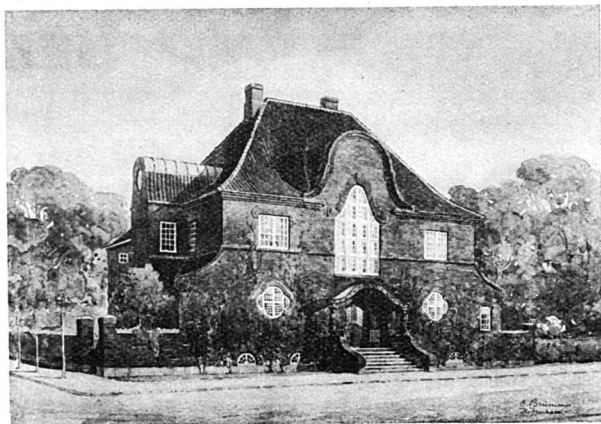
Tilbage staar endnu at omtale et Par Projekter, hvis Realisation endnu tilhører Fremtiden, men som vil kunne faa den største Betydning for Hoved-

stadens Udseende. Detene er Henning Jørgensens Udkast til en Bebyggelse af Frederiks Hospitals Grund. Ganske vist er det ikke helt tilfredsstillende, og Spørgsmaalet kan ikke siges at være definitivt løst, men det rummer dog gode Momenter, som maaske kan finde Plads i en endelig Løsning. Det er baseret paa den Omstændighed, at det nuværende Anlægs Akse træffer det Classenske Fideikommis smukke Bygning i Amaliegade. Denne er derfor gjort til i Baggrund et stort Perspektiv, der er aabnet ved at fjerne de Bygninger, der ligger i Midten, og kun bevare de fire Hjørnepavilloner mod Bredgade og Amaliegade. Midtvejs mellem de to Gader er Passageen gjort bredere ved en halvcirkelformet Udvidelse til begge Sider, og her er anbragt et Par høje Bygninger. Planen har som sagt sine gode Sider, men ogsaa sine Mangler; det er ikke strengt nødvendigt at ofre Bygningerne i Midten og navnlig ikke Grønnegaardens Træer; der kunde her skabes et intimere Anlæg, maaske en lukket Plads, der vilde være en større Vinding for Byen end den brede Passage, selv med det Classenske Fideikommis som Baggrund.

Det andet Projekt derimod forekommer i alle Enkeltheder saa gennemtænkt og i enhver Henseende saa hensigtsmæssigt og smukt, at der næppe kan rejses nogen alvorlig Indvending imod det. Det er H. Rasmussens, Egil Fischers og Nobels Plan til Bebyggelsen af det gamle Banegaardsterræn og Ordningen af Vesterbros Passage omkring Frihedsstøtten. En lille Akvarel, der forestiller dette Parti set fra Banegaarden og dækket med Sne, virker saa overraskende, at man ved første Øjekast ikke engang gænkender Stedet. Er det virkelig muligt, at der kan gøres saa meget ud af dette Strøg? En Ting, der ved første Øjekast desorienterer og synes urimelig, er den smalle Bygning med Buegangene i to Niveauer, der er anbragt mellem Reventlowsgade og den aabne Forsænkning foran Banegaarden lige overfor Panoptikonbygningen. Man forstaar ikke

straks, at den er nødvendig, knap nok at der er Plads til den, men det varer ikke længe, før Meningene med den bliver klar. For det første tjener den til at skjule de grimme Huse i Reventlowsgade, der ganske vil ødelægge Helhedsindtrykket, og for det andet bidrager den til at Partiet omkring Frihedsstøtten og denne selv i ganske anderledes høj Grad kommer til at virke som en sluttet Helhed. Bag Frihedsstøtten anbringes en lav, halv-rund Bygning med en aaben Søjlegang under, der ender i to smaa Pavilloner, ligeledes baaret af Søjler, og hvorefter den ene giver Adgang til den forlængede Gammel Kongevej. Paa begge Sider, op mod Gammel Kongevejs nuværende Hjørne og ned til Hjørnet af Farimagsgade, opføres store Huse i en ensartet Stil. Sporene, der fra Banegaarden løber under Frihedsstøtten og den omtalte lave Bygning, munder ud paa den anden Side af denne under tre store Buer, der umiddelbart bærer Huset. De løber videre i en Forsænkning, der til begge Sider er indrammet af store Beboelseshuse med rigelig Plads til aabne Anlæg og Spaseregange. Ud mod Sct. Jørgens Sø paa det gamle Banegaardsterræn er der anbragt en stor monumental offentlig Bygning. Denne Del af Planen præsenteres dog ikke saaledes i Enkeltheder, som Partiet ved Vesterbro.

Da dette Projekt blev lavet, havde Panoptikonbygningen endnu ikke den Skikkelse, som den senere har faaet. Arkitekterne har derfor givet den et andet Ydre med et fremspringende

Carl Brummer: Villa.

Søjleparti ud mod Jernbanen og et lille Taarn. Det tager sig bedre ud og passer naturligvis bedre til de øvrige Bygninger, som muligvis maa ændres lidt. Men den Bygning, vi har faaet, er dog ikke saa slem, som man kunde have frygtet. Den maa snarere betegnes som en glædelig Overraskelse.

En Kunstner, der behøver andres Hjælp og Billigelse til Udførelsen af sit Værk, kan aldrig vente sig at se hele sin Tanke realiseret. Han maa være glad, naar den Skikkelse, det faar, svarer nogenlunde til, hvad han har drømt. Den samme Nøjsomhed maa alle Venner af Hovedstadens Forskønnelse vise overfor et Projekt som det her omtalte. Vi maa være glade, om det kan blive realiseret, nogenlunde som det er tænkt.

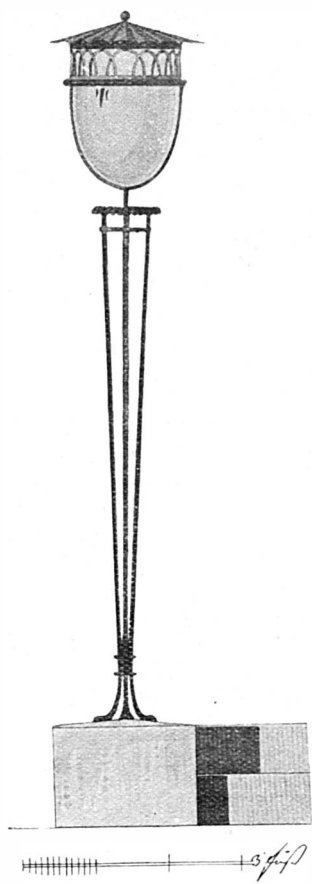
Foruden Architekturen bringer Udstillingen en Del andre Arbejder, der fortjener Forskønnelsesforeningens Interesse. En Del af dem er kendte Ting, som for Eksempel Skovgaards

og Bindsbølls Dragespringvand paa Raadhuspladsen, der præsenteres i sin oprindelige Form med Midtergruppen, Magdahl Nielsens lille Brønd paa Vandkunsten og Bissensridende Dreng paa Vester Boulevard.

Architekt Alfred Brandt udstiller sin Plakatsøjle, der i Fjor Efteraar fik tilkendt første Præmie ved Konkurrencen. Den er et meget hæderligt Arbejde, men, som alle, der dengang besøgte Udstillingen i Raadhushallen, vil erindre, langt fra den bedste af de indkomne Løsninger; baade Helweg-Møllers og Anton Rosens var bedre. Endnu har vi ikke faaet nogen af dem at se paa vore Gader; maaske er det Tegn paa, at Spørgsmaalet vil blive taget op til fornyet Overvejelse før den endelige Beslutning træffes.

Endvidere findes der paa Udstillingen et Par smukke Skilte. Det første, der møder Øjet, naar man kommer op ad Trappen, er Oppenheims Skilt for Smedemester Seifert. Længere inde træffer man to Skilte af Mogens Clemmensens, et for en Glarmester, et andet for en Fiske- og Fuglehandler. Det sidste især er smukt. I Gaarden er der opstillet en Række Gravmæler, der er udførte af forskellige Stenhuggermestre efter Tegninger af C. Harild, Ekberg, V. Koch, Siegfried Wagner, Jens Lund, Lønborg-Jensen og Hans Christensen.

Hvis man i Tanken gennemgaar alle de Architekturtegninger, som denne Udstilling har bragt og supplerer dem med de Indtryk, man fra andre Sider har faaet af moderne Architektur i Danmark, kan man ikke undgaa at lægge Mærke til et tydeligt Enhedspræg. Arkitekterne stræber, trods deres individuelle Forskelligheder, væsentlig mod de samme Maal og anvender i stor Udstrækning desamme Midler. Det forekommer utvivlsomt, at den der engang i Fremtiden kommer til at beskæftige sig med denne Perodes Architektur, vil finde en bestemt og udpræget Stil, der langsomt har udviklet sig og sikkert endnu ikke har naaet sit Højdepunkt. Den støtter sig i Fortiden nærmest paa det attende Aarhundredes borgerlige Architektur i Kjøbenhavn, hvis typiske Motiver, for Eksempel den store trekantede Gavl mod Gaden, man støder paa

Lygte. Tegning af C. F. Hansen.

atter og atter. I de senere Aar viser der sig en tydelig Stræben efter større Simpeltid i Virkemidlerne, forsaavidt som det lader sig forene med de praktiske Krav; man er kommet bort fra de altfor mange og paatrængende Enkeltheder, som karakteriserer for Eksempel Nyrops Raadhus, og den altfor overdrevne Brug af Karnapper og Smaaspir og lignende, der præger de fleste kjøbenhavnske Huse fra Aarhundredets første Tiaar. Det er ikke tilfældigt, at C. F. Hansen for Tiden beundres saa stærkt af en stor Del af vore Architekter. Hans store Murfla-

der og hans monumentale, ornamentløse Architektur er i Slægt med det, der er den hemmelige Stræben i vor Tids Kunst.

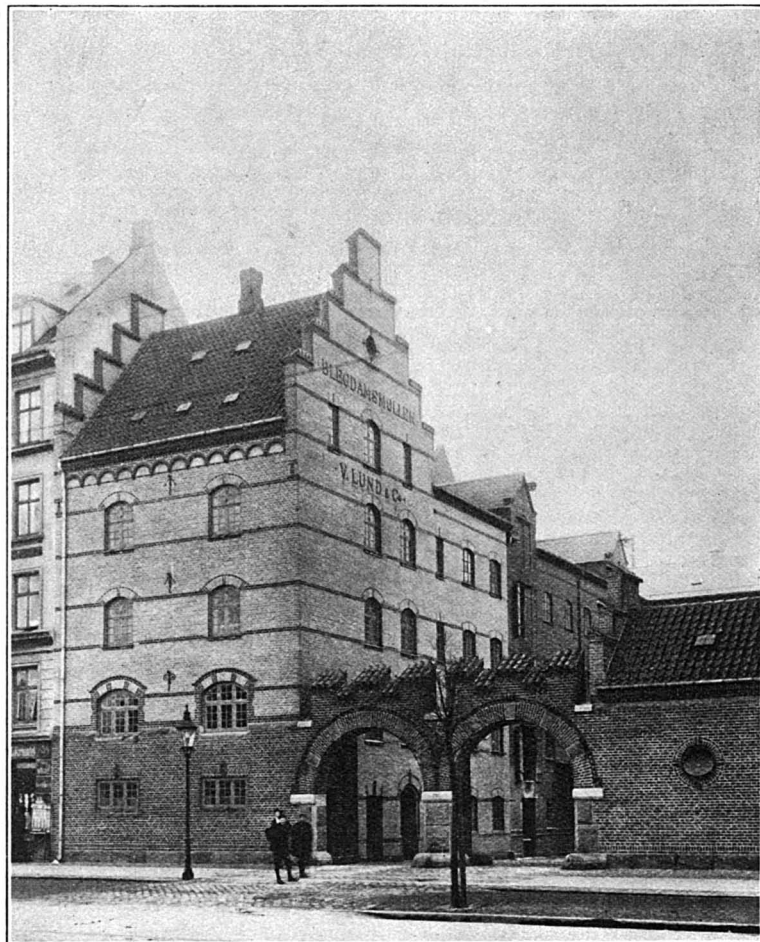
Architekturudstillingen paa Charlottenborg er trods sin Ufuldstændighed og sin paa mange Punkter tilfældige Sættelse et karakteristisk Udtryk for vor Tid.

Den viser, hvorledes det Arbejde, der gøres af vore Architekter, har sin Rod i Fortiden, og at det paa sin Vandring mod Fremtiden følger de rigtige Veje.

BLEGDAMSMØLLENS NYE BYGNING

PAA Møllens Grund laa indtil for nogle Aar siden en lille to Etagers Bygning, det Peronardske Hus. Det var et beskedent, men ganske tiltalende lille Landhus fra den Tid, da Blegdamsvejen svarede til sit Navn, og af en Type, af hvilke der snart kun er faa tilbage. Allerede i mange Aar havde Huset ligget indeklemmt mellem de høje Nabo-huses Gavle, og det kunde forudses, at den Tid ikke var fjærn, da Huset maatte vige Pladsen. Blegdamsvejens Bygninger udmærker sig som Helhed betragtet ikke ved arkitektonisk Skønhed. De faa gode Huse er snart talte, og med Ombygningen af Bindelsbølls Thing- og Arresthus i Erindring maatte man med Spænding afvente, hvad der kom i Stedet for det lille Landhus. Da Huset i Oktober 1912 stod færdig, var det derfor en Glæde at konstatere, at Blegdamsvejens kedelige Husrække her havde faaet en virkelig værdifuld Forøgelse. Architekten, nu afdøde VILHELM FISCHER, havde forstaaet, at Fortiden forpligtede, og havde til Erstatning for det nedrevne Peronardske Hus rejst en Fabriksbygning, der ved sin Anordning paa Grunden i

Forbindelse med den lille røde Mur, der binder Huset i Husrækken, er blevet en Pryd for hele Kvarteret.

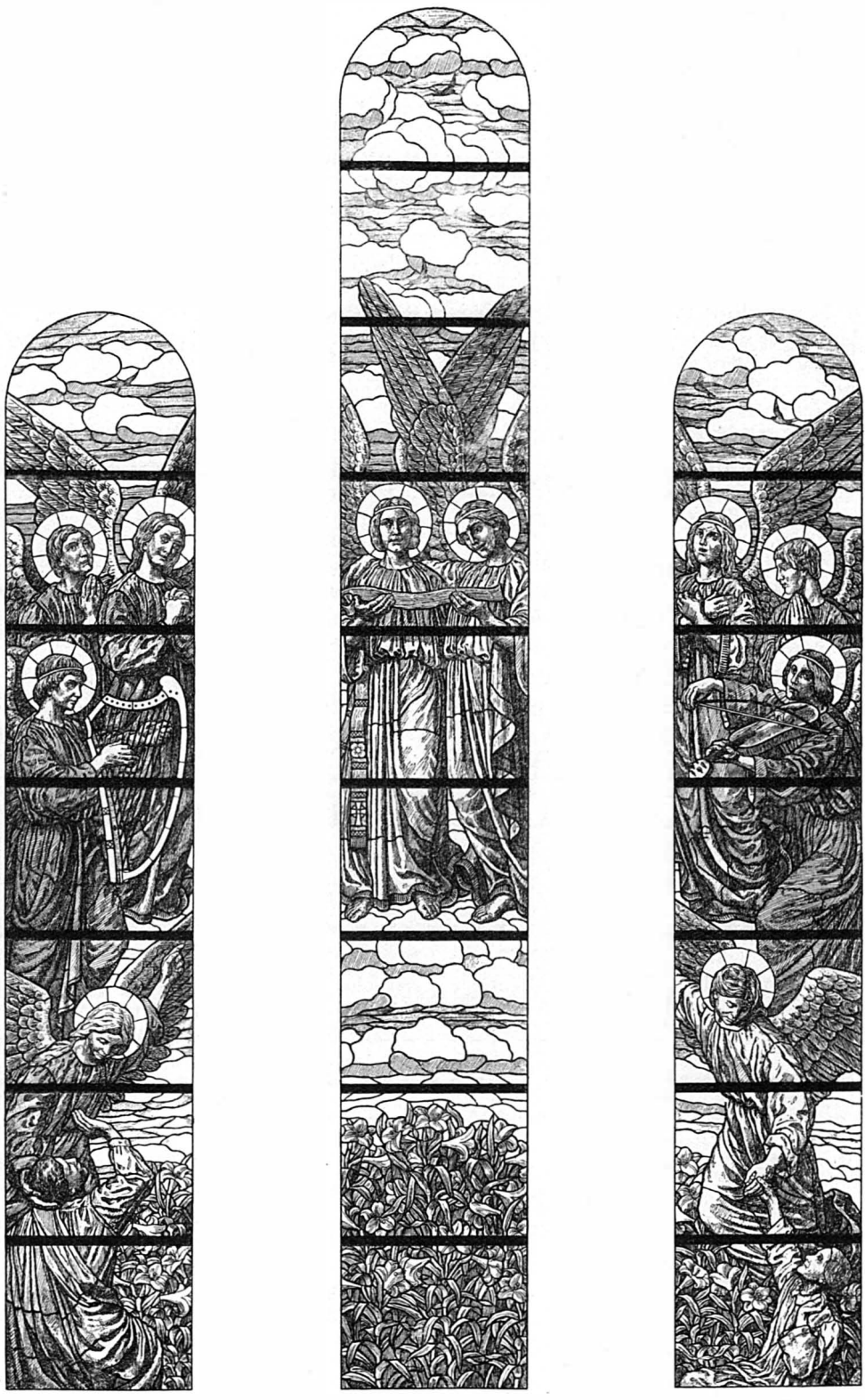
GLAS-MALERI

»GLASMALERIET blomstred og visned med Gotiken«, skriver Hans Dedekam i det fortræffelige norske Tidsskrift »Kunst og Kultur«. »Middelalderens stærke Farveglæde satte sin fuldmodne Frugt i Brødrene van Eycks Malerkunst, hvor Farven funkler med juvelagtig Glans og Lyset blinker som i Vanddraaber og Krystal. Men sit mest ækvivalente Udtryk fandt Middelalderens Farveinstinkt i de gotiske Kirkers Glasmalerier.

Den Intensitet i Farven, som opnaas, naar Lyset falder igennem et klart gennemsigtigt farvet Stof som Glas, er uopnaaelig ved Refleks af paafaldende Lys, selv fra den mest glansfulde og farvestraalende Overflade, det være Maleri, Silke, Glas, Fajance, Emalie eller Metal. Glasmalerierne, der ses under Virkningen af det fulde Dagslys, som vælder ind i en Kirkes mørke Indre, faar ved dette kraftige gennemfaldende Lys en Intensitet i Farven, som kun kan sammenlignes med Ædelstenes Farvespil. I Glasmalerierne, hvormed de gotiske Katedralers vældige Vinduesaabninger fyldtes, fandt Middelalderen sit højeste Udtryk for den Kærlighed til kraftig primær Farve, ordnet i en dekorativ Fladestil til store, enkle Harmonier, som svarede til en ung livskraftig Races Smag, til dens følelsesfulde Temperament, til Tidens religiøse Tilbøjelighed for Mystik og til at underkaste sig stærke Sandseindtryk, til dens Paavirkninger fra Orientens farvelskende Lande. I de gotiske Glasmaleriers mægtige Billedflader, med deres dybe funklende Farveglød, realiserede Middelalderen en Farvedrøm saa dristig, saa straalende, som ingen anden Tid i Kunstens Historie har drømt og virkeliggjort den.

Den gotiske Architektur med dens System af Stræbepiller indskrænkede Murfladerne til det mindst mulige. Mens de roman-

Axel Hou: Glasmalerier til Brorsons-Kirken.

ske Bygninger havde store Vægflader og smaa Vinduesaabninger, var det modsatte Tilfælde med Gotiken. I den romanske Tid udsmykkes de store Murflader med Malerier. I de gotiske Kirker var der ikke Plads for saadanne Vægmalier. Det blev i de store Vinduesaabningers Glasmalerier, at den gotiske Malerkunst kom til at udfolde sig rigest.

Mellem Vinduernes slanke søjleformede Sprosser, mellem deres Kløverblade og Roser, i hele dette fine Netværk af Sten blev Glasmalerierne indfældet som Juveler i deres Metalindfatning.

Paa de store Vinduesflader stod Ornamenter, Figurer og Begivenheder fra den hellige Historie malet i flammende Billeder. Mellem Pillernes graa Skov af Søjleknipper, og under de høje spidsbuede Krydshvælvinger, der laa sløret i Halvskyggernes Tasmørke, ind i de fjærne Gulvkroge, hvor den sorteste Nat rugede, strømmede der fra Vinduernes Glasmalerier en Regn af Farver, saa ofte de rette Solstreiftraf dem. I Kirkens mystiske Halvmørke, mellem de dystre Murmasser, mellem den stærkt profilerede Architekturs rige Skyggespil virkede Glasmaleriernes glødende Farver

paa Øjet med en mægtig Intensitet og paa Sindet med en betagende stemningsvækkende Magt som brusende Musik». — — — — —

Denne malende og godt karakteriserende Antydning af den Virkning, disse gamle Glasmaleriers Farvepragt kan udøve paa et modtageligt Sind, rinder En ihu ved Synet af AXEL HOU's 3 store smukke Glasmalerier, der for ganske nylig er blevet anbragt i Brorsonskirkens Korvinduer, og af hvilke vi her bringer en Gengivelse. Glasmalerierne gør en overordentlig smuk Virkning ved Figureernes rolige Linjeføring og ved Farvernes harmoniske Afstemthed. Det var at ønske, at denne ædle Kunst maatte opleve en Renaissance, og at det maatte blive almindeligt at pryde Kirkerne med saadanne Glasmalerier, der i langt højere Grad end selv nok saa pragtfulde Vægmalier og storslaede Loftsdekorationer bidrager til at gøre et Kirkerum festligt og stemningsrigt.

Det vanskelige Glarmesterarbejde er med megen Dygtighed udført af Glarmester CARL MØLLER.

Kartonerne til Glasmalerierne er udstillede paa Udstillingen af Architektur og dekorativ Kunst.

ARCHITEKTUR-UDSTILLINGEN PAA CHARLOTTENBORG

GRATIS ADGANG FOR FORENINGENS MEDLEMMER

VED velvillig Imødekommenhed fra Akademisk Arkitektforenings og Selskabet for dekorativ Kunsts Side vil vore Medlemmer have gratis Adgang til Udstillingen mod Forevisning af den Koupon, der findes paa 2. Side af dette Hæftes Omslag.

Vi anbefaler paa det varmeste de af vore Medlemmer, der endnu ikke har besøgt denne særdeles interessante, righoldige og lærerige Udstilling, at indhente det forsømte. Udstillingen er aaben i hvert Tilfælde indtil Søndag den 23. ds. incl. daglig fra 10—6.

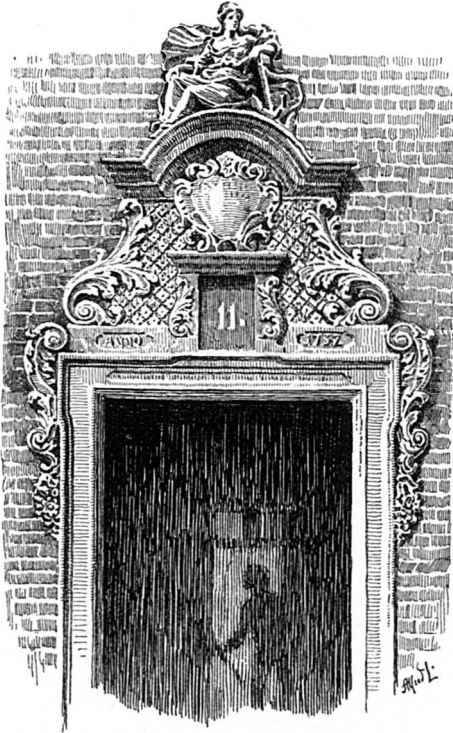
GAVER TIL FORENINGEN

Foreningen har haft den Glæde at modtage følgende Bidrag: H. P. 500 Kr., Grosserer Carl Christensen 10 Kr., Enkefru Elise Wessel 50 Kr.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

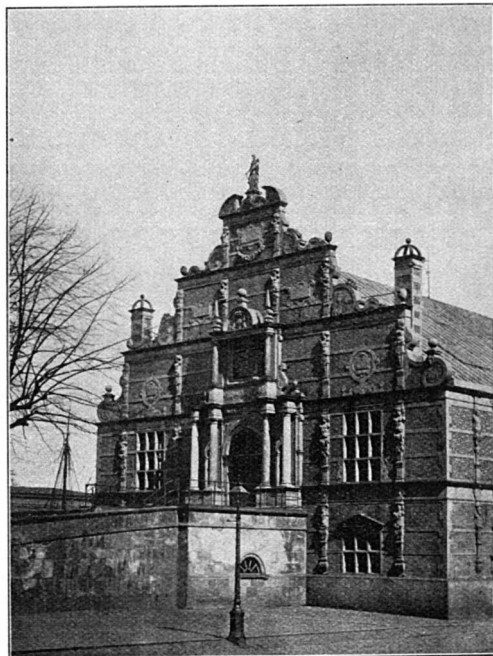

Gammel Dør i Walkendorfs-gade Nr. 11.
Efter Tegning af Alfr. Larsen.

DET er mærkeligt at se, hvor lidt der som Regel nu tildags gøres for at bringe noget smukt og værdifuldt ud af Indgangen til et Hus; dette hvadenten den er en Port eller simpelthen en Dør. Paa de Bygninger, der endnu er i Behold fra tidligere Tid — det gælder saa vel offentlige som private —, vil man finde Hovedindgangen markeret ved Udfoldelse af større eller mindre Kunstfærdighed, men altid med Sans for, hvad der tog sig ud og klædte Huset. I mange Tilfælde, som ved flere af de gamle Huse paa Christianshavn, er hele Udstyret kun en udhugget Slutsten over Døren og en profileret Kragsten paa hver Side af denne. — I den indre By vil man kunne finde Portpartier, hvor Vinduet paa 1ste Sal over Porten er inddraget i den rige Sandstensdekoration, som f. Eks. Portpartiet paa den nuværende Postgaard paa Kjøbmagergade — et af de smukkeste Portpartier i hele Byen. Desværre skæm-

PORTE OG DØRE

mes det af de i Portaabningen anbragte Frimærkeautomater, hvis lidt ubehjælpssomme Opstilling virker mindre heldigt. Eller man vil (vis å vis Postgaarden) i Walkendorfs-gade finde en herlig gammel Dør, hvis Sandstensdekoration afgiver det bedste Eksempel paa, med hvor faa Midler man i hine Dage skiltede for sin Forretning. I det lille Felt over Døren læses: »Hier verkaaft man allerhand goltschlagen Golt und Silber. Anno 1732. MELCHIOR FRIDERICH ZEISE, Goltschlager«. Hvis man vil vide, hvorledes en Forretning nutildags mener at maatte reklamere for sine Varer, behøver man blot at betragte Døren, som den nu ser ud: malet over med en fed, glinsende og prangende rød Farve, der fuldkommen skamskænder den virkelig smukke Dørdekoration. Selv denne er ganske vist ikke smurt over med Maling, og Husets nuværende Ejer vil sagtens anføre dette som Bevis paa sin Pietet

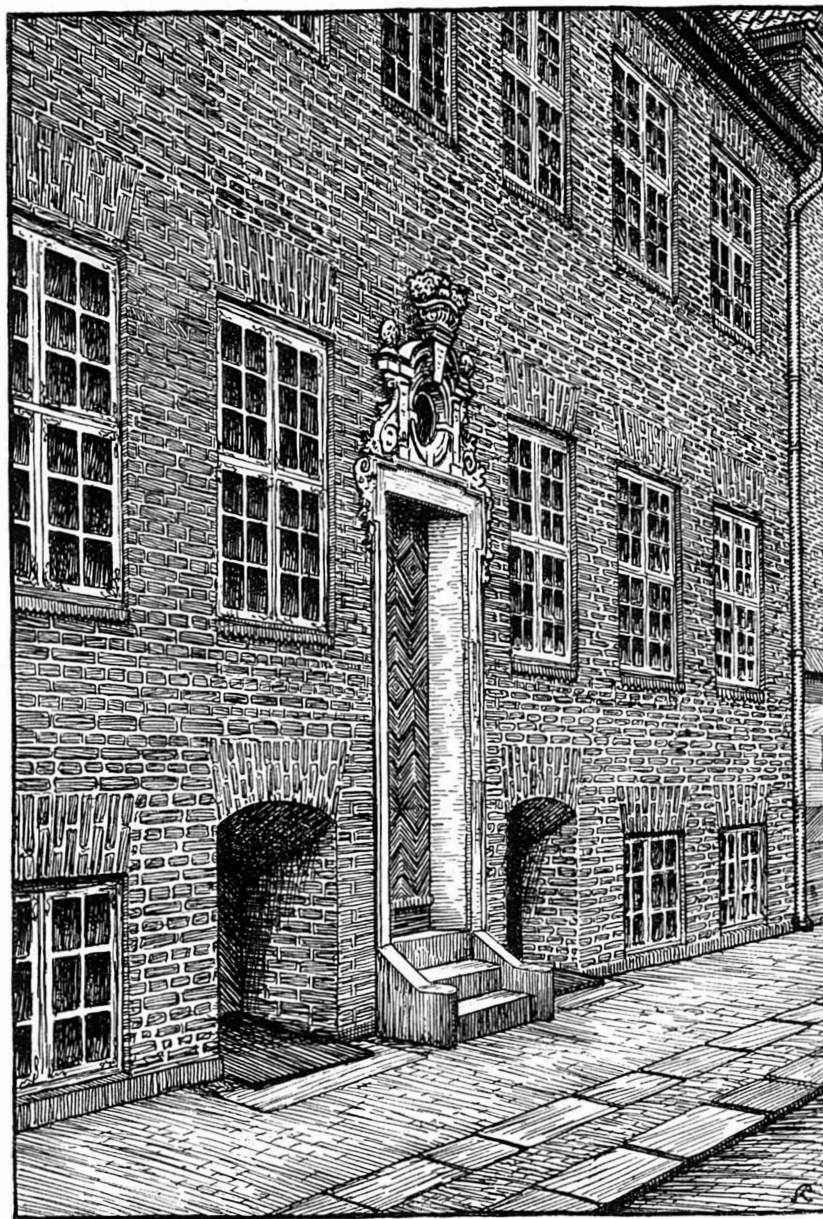
Børs-gavlen med Hovedportalen.

Postgaarden paa Kjøbmagergade.

Det MOLTKE'ske Palæ i Dronningens Tværgade.

Dor til Ejendommen Dronningensgade Nr. 64. Efter Tegning af Kr. Kongstad.

Dor til Ejendommen Gammelstrand Nr. 48. Efter Tegning af Alfr. Larsen.

Kirurgisk Akademi i Bredgade.

Den SOLDIN'ske Stiftelse i Skindergade.

Assistenshuset i Nybrogade.

overfor et Fortidsminde. En Pietet der dog er lige saa uægte som den, hvormed man har »bevaret« en, saa vidt man nu er i Stand til at afgøre det, oprindelig smuk Port i St. Kongensgade Nr. 108. Billedet paa Side 77 viser den i dens nuværende Skikkelse, paa alle Sider omgivet af en Skiltedekoration, hvisknaldenderøde Farve man desværre paa Billedet ikke 72

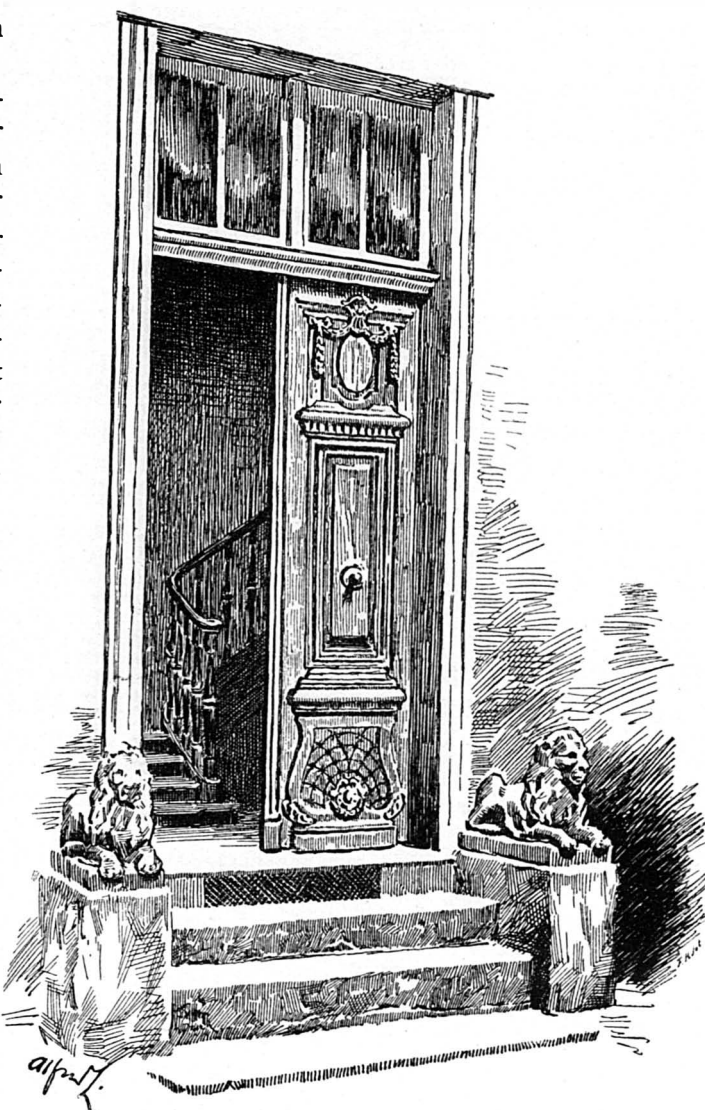
faar det rette Indtryk af. Musling-skallen over Porten med en Indskrift, der fortæller, at her havde Opfostringshuset engang sit Hjem, har man ganske vist ladet fri og dermed ment at have gjort sin Skyldighed, for saa vidt angaar Hensynet til det gamle! I Ejendommen Gammel Strand Nr. 48 har man ligeledes et ypperligt Eksempel paa et smukt gammelt Dør-

parti. Som i Postgaardsportalen er ogsaa her Vinduet paa 1ste Sal ovenover Døren inddraget i Kompositionen. Den smukke Dør med dens kraftigt profilerede Karm var i mange Aar misprydet af et Par Skilte. De er nu fjærnede, og Huset, der tidligere havde malede Mursten, bliver nu restaureret og tegner til at blive en virkelig Pryd for Kvarteret. Denne Del af Byen er jo i det Hele rig paa karakteristiske Bygninger. Vi behøver blot at minde om den prægtige Husrække i Nybrogade, hvor der ogsaa findes flere smukke Døre, bl. a. Assistenthusporten og den smukke Dør i Gaarden til Nr. 12.

Medens Talen er om at vise Hensyn til gamle Porte og Døre, hvor saadanne findes, vil vi minde om den Medfart, en smuk gammel Dør i Gotersgade ved Hjørnet af Grønnegade fik. Vedkommende Ejendoms Stueetage skulde ombygges i 1906. Hvorledes Døren saa ud inden Ombygningen, og hvorledes den kom til at se ud efter Ombygningen, fremgaar tilstrækkelig tydelig af Billederne paa Side 77. De siger mere end mange Ord.

Hensigten med disse Linjer er ikke at bringe en samlet Liste over dekorative Porte og Døre i Byen. Endnu maa dog nævnes de smukke Porte til Landmandsbanken i Holmens Kanal (PESCHNIERS Gaard). Denne Bygning har endog hele 2 smukke Porte, ordnet symmetrisk paa hver sin Side af Midterpartiet med Frontspicen. Ellers vil man almindeligvis finde, at Portene i mange gamle Bygninger er anbragt centralt i Huset under en Frontspice, som f. Eks. ved Finanshovedkassen, THOTTS Palæ o. fl. Disse Porte er i sig selv ikke særlig bemærkelsesværdige, men afgiver et godt Vidnesbyrd om, at man den Gang kunde faa anbragt Porten paa en saadan Maade paa Huset, at Virkningen

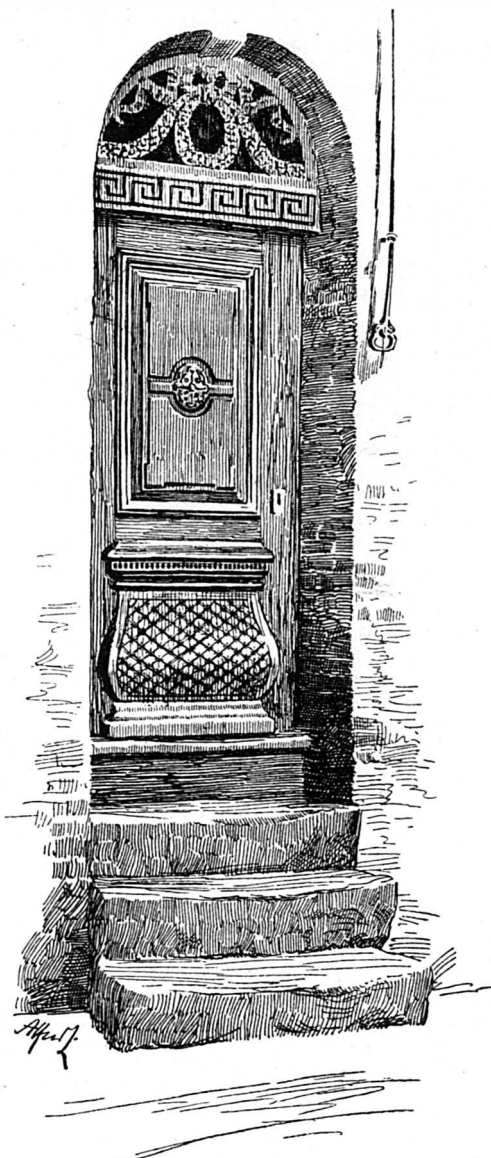
blev god. Porten paa Charlottenborg »sidder« ogsaa godt og virker med den ovenover anbragte lille Balkon ret monumentalt. Af andre Porte paa Bygninger, vi i denne Forbindelse vil kalde Monumentalbygninger, skal vi nævne Portalen i Børsgavlen og Portalen til Helligaandskirken. Ogsaa Hovedindgangen til Holmens Kirke virker pompøst, selv om Kirkens malede Murstens-Façader i nogen Grad svækker Virkningen. Indgangen til Rundetaarn virker kraftigt — især set inde fra Regensbuegangen. Og det

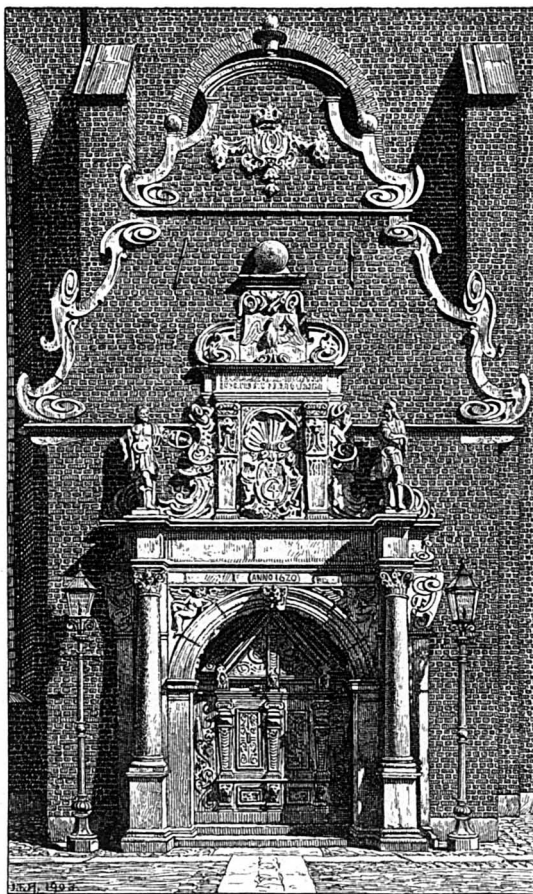
Dorparti fra Nybrogade Nr. 12.
Efter Tegn. af Alfr. Larsen.

gamle Raadhus' to Porte paa hver sin Side af det pompøse Midterparti er som bekendt et af de herligste Gadebilleder i vor By. Denne C. F. HANSENS Sans for det monumentale fremgaar ogsaa af hans kraftige og storstilede Port paa SOLDINS Stiftelse i Skindergade.

Af Eksempler paa smukke Porte paa Privathuse kan foruden SOLDINS Stiftelse nævnes Kjøbenhavns Brandforsikrings Ejendom i Stormgade (Den

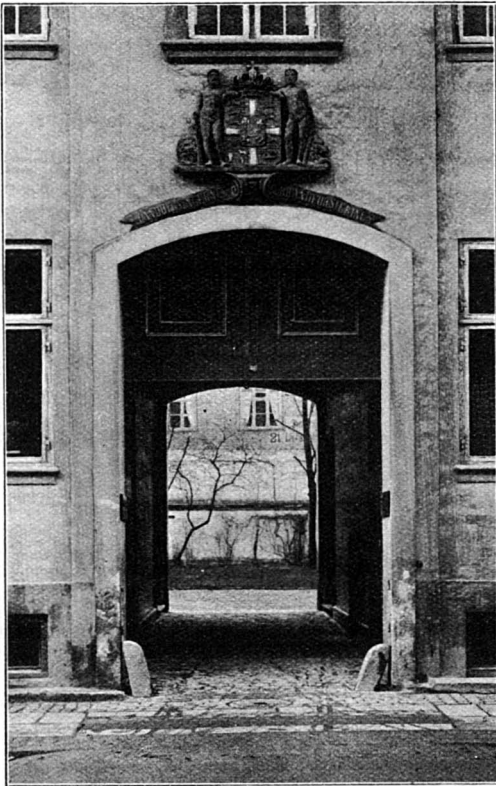
Gadedør fra den i disse Dage nedrevne Ejendom Sct. Pederstræde 7. Efter Tegning af Alfr. Larsen.

Helligaandskirken's Portal.

tidligere HOLSTEIN'ske Gaard), hvor en god Virkning er opnaaet ved Anbringelse af det HOLSTEIN'ske Adelsvaaben over Porten. Endvidere Det MOLTKE'ske Palæ i Dronningens Tværgade og Ejendommen Store Kongsgade 72.

Af Døre maa nævnes PETERSENS Jomfrukloster paa Amagertorv (af HARS-DORFF), Kirurgisk Akademii Bredgade (af MEYN), Haandværkerforeningen i Kronprinsensgade, Regensen samt Ejendommene Stormgade Nr. 6 og Dronningensgade Nr. 64. Døren til Ejendommen i Stormgade var i mange Aar dækket af et tykt Lag Maling. Ved Ejerskifte for et Par Aar siden blev Dørpartiet hugget fri og viser nu enganske smuk Sandstensdekoration, der i Forbindelse med den lille Stump Fritrappeløb gør helt godt i Gadebilledet.

Kjøbenhavns Brandforsikrings Bygning i Stormgade.

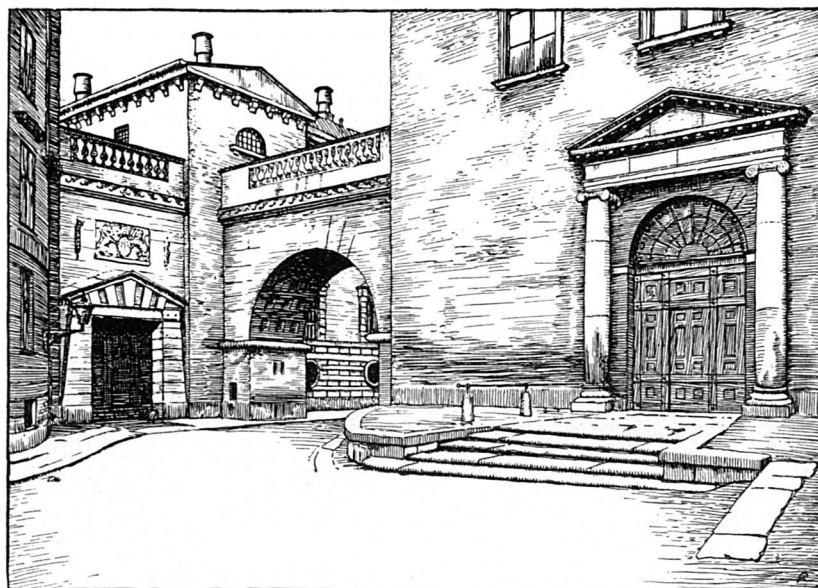
Huset i Dronningensgade henlæa længe i frygtelig forfalden Skikkelse, men er fornylig af Ejerinden Etatsraadinde OLSEN istandsat med en Pietet, der er adskillig mere ægte end den, Ejerne af Ejendommen Walkendorfs-gade Nr. 11 og St. Kongensgade Nr. 108 har vist overfor deres respektive Huse. Af Døre paa nu nedrevne Bygninger bør bevares Mindet om de her gengivne smukke Indgangsdøre fra »Nybørs« (De seks Søstre) og Sct. Pederstræde Nr. 7.

I det foregaaende er udelukkende nævnt Eksempler paa Porte og Døre fra ældre Bygninger. Dersom vi nu ønsker at se Eksempler fra moderne Bygninger, er Synet unægtelig mindre tilfredsstillende. Hyppigst vil vi se, at Husets Indgang ikke er kendetegnet ved noget som helst. I Stueetagen finder vi blot en firkantet Aabning i Muren, gennem hvilken man kommer

ind i Huset, og meget ofte skjuler Indgangen sig i den Grad, at man maa se sig vel for, at man ikke af en Fejltagelse kommer ind i en Butik. Et Billede af en moderne Ejendom med Butiker i hele Stueetagen vil derfor nærmest virke som et Fikserbillede — find Indgangen! Gaa ud paa Vesterbrogade, paa Østerbrogade eller paa Nørrebrogade, og De vil se, at man virkelig med stor Lethed kan gaa

Gadedør fra den nu nedrevne Ejendom »De 6 Søstre« i Børs-gade. Efter Tegning af Alfr. Larsen.

Del af det gamle Raadhus paa Nytorv. Efter Tegning af Kr. Kongstad.

Dorparti til Ejendommen Stormgade Nr. 6.

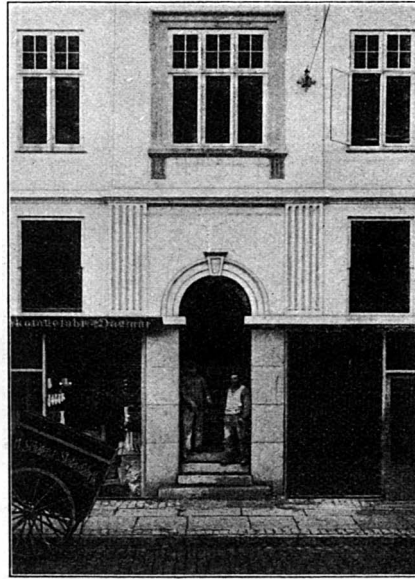
forbi Indgangen til et Hus uden at opdage den. Eller se paa Billedet af Ejendommen Bredgade Nr. 63, hvor Porten ganske vist er let at finde, men hvor Husets øverste Del med dets rige renæssance-agtige Udsmykning staar i et skrigende Misforhold til Stueetagens kummerlige Udseende.

Heldigvis har disse mindre lystelige Eksempler dog ogsaa deres lysere Modeksempele. At det er Tilfældet med vore nyere Monumentalbygninger, er en naturlig Selvfølge. At f. Eks. Raadhusets mange smaa og store Indgange afgiver lige saa mange Eksempler paa gode Portaabninger, vil ingen være i Tvivl om. Men ogsaa mange Privathuse afgiver gode Eksempler i denne Henseende: FR. L. LEVYS smukke Indgangsdør til Handelsbankens nye Bygning (Stueetagen af Ejendommen Nr. 8 paa Kongens Nytorv maa derimod nærmest sidestilles med den førnævnte Ejendom Nr. 63 i Bredgade), samme Kunstners morsomme Indgang til den PeltskeStiftelse i Larsleistræde, GOTFRED TVEDES Indgang til Østasiatisk Kompagnis Kontorbygning i Holbergsgade, FRITSKOCH og GOTFRED TVEDES kraftige Indgang

Dorparti til Ejendommen Gothersgade Nr. 21.

For Restaureringen.

Efter Restaureringen.

Indgangen til Ejendommen St. Kongensgade Nr. 108.

Ejendommen Bredgade Nr. 63.

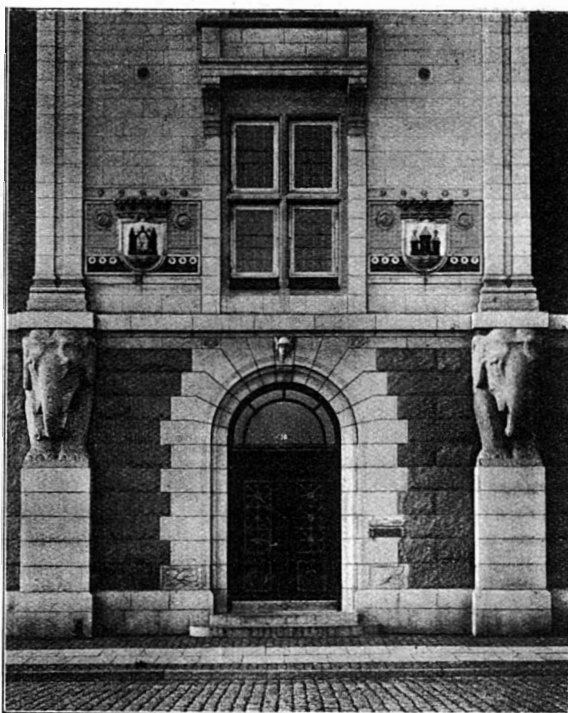
Indgangen til Handelsbanken i Holmens Kanal.

til det kgl. oktroyerede Brandassurance-Kompagnis Bygning paa Højbroplads (den skulpturelle Del er af CARL MORTENSEN), AXEL BERGS Bygning for Arbejdsgiverforeningen, ALBERT JENSENS HAGEMANN'S Kollegium, ROSENDAHL-LANGBALLES Port til OTTO MØNSTEDS Kontorbygning i Rysenstengade (lidt uroligt virkende ved Indfatningsstenblokkernes takkede Anordning) og VILH. FISCHERS to Indgange (henholdsvis i St. Kongensgade og Grønningen) til Nordisk Livsforsikringsselskabs Bygning. Vi har valgt at bringe Døren i St. Kongensgade, fordi vi derved er i Stand til at sige et Par Ord om de mange Ting, hvormed Byens Styrelse fylder vore Gader. Som man ser, viser Billedet (Side 79) en Sporvejsmast og en Lygtepæl, og man er i det Hele ude af Stand til at faa et Billede

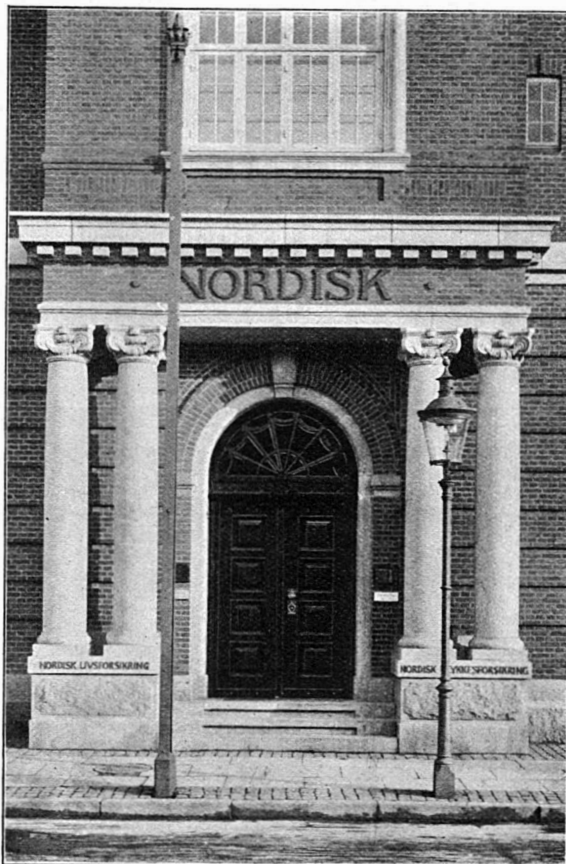
af Døren uden disse Genstande. Disses Nytte tør vi naturligvis ikke drage i Tvivl, skønt vi ikke kanse, hvorfor de elektriske Ledninger ikke ligesaa godt kunde bæres af Snore, der er fastgjorte paa Husene, og hvorfor ikke ogsaa Lygterne kunde anbringes paa disse. Men skal vi endelig have fritstaaende Master, kunde man mon saa ikke hitte paa en eller anden snedig Maade at forene Sporvejsmasten og Lygtepælen, f. Eks. anbringe Lygten paa Sporvejsmasten? Det skulde paa Forhaand ikke synes at være et uløseligt teknisk Problem, og saa slap vi med det halve Antal Stilladser. Men hvad disse angaar, kan man ganske vist se de vidunderligste Ting omkring i Byen. I Nordre Frihavnsgade, hvor denne udvider sig til en lille Plads, i hvilken Ribegade og Gustav Adolfsgade indmunder, findes et lille Helle omkring et Træ. Ved dette Helle findes anbragt: 1 Sporvejsmast, 2 Lygtepæle og 1 Stander, der angiver, at her er Stoppested for Sporvognene! Fire Opstandere, hvor een kunde gøre det.

Om alle de Genstande, hvormed man fylder op paa vore Gader, kunde der imidlertid siges andet og mere en anden Gang.

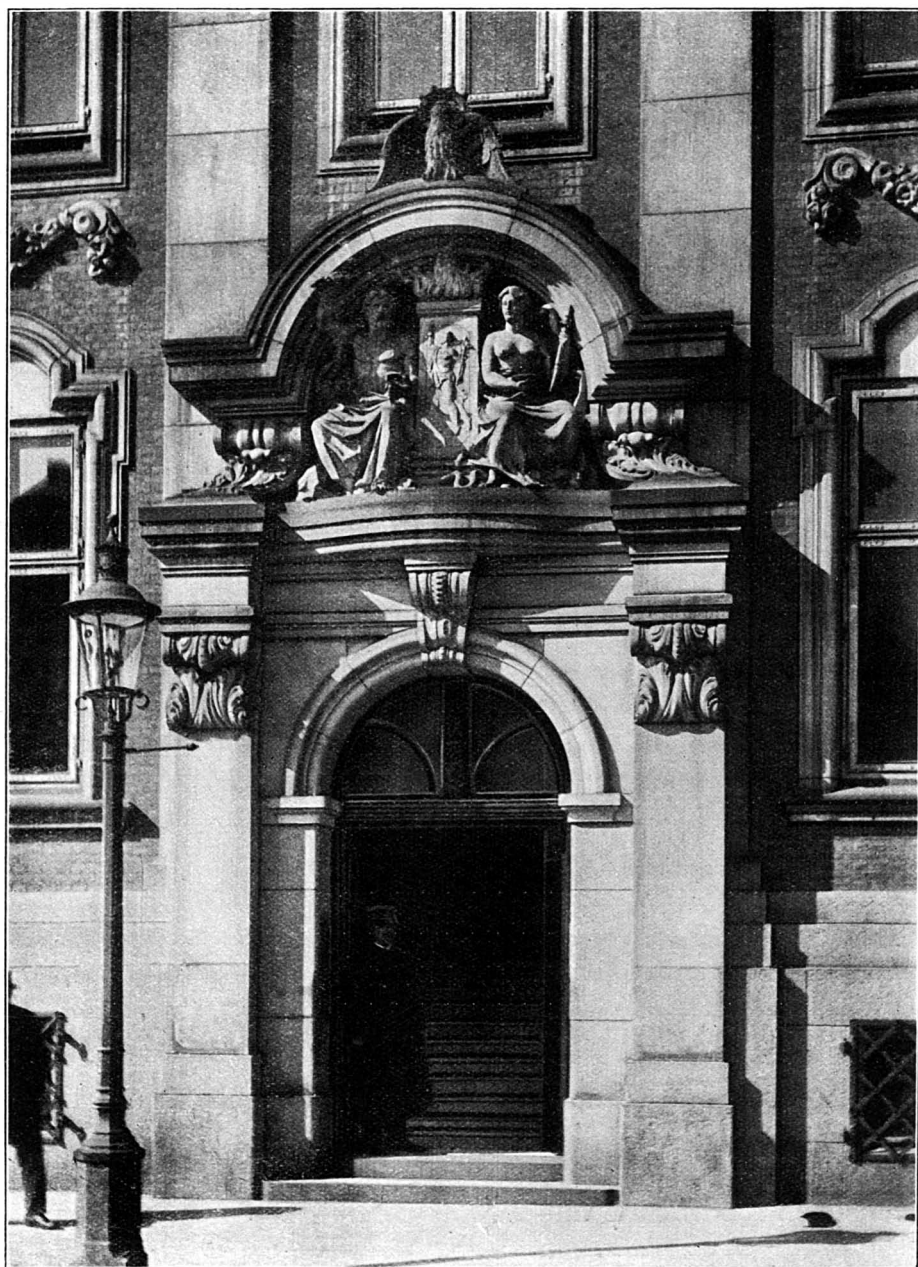
Disse Linjer handler om Porte og Døre. Ogsaa om disse kunde der siges mere, end der er sagt her. Hensigten med denne lille Opsats er ikke at præstere en kunsthistorisk Vurdering af de hernævnte Porte og Døre, skønt Emnet i og for sig maatte kunne friste en Kunsthistoriker. Hensigten har kun været gennem en Række Eksempler at pege paa, hvor stor Betydning Portene og Dørene har for det samlede Ga-

Indgang til OTTO MØNSTEDS Bygning i Rysenstengade.

»Nordisk Livsforsikring« i St. Kongensgade.

Indgang til Kgl. Oktroyerede Brandassurance Kompagnis Bygning paa Højbroplads.

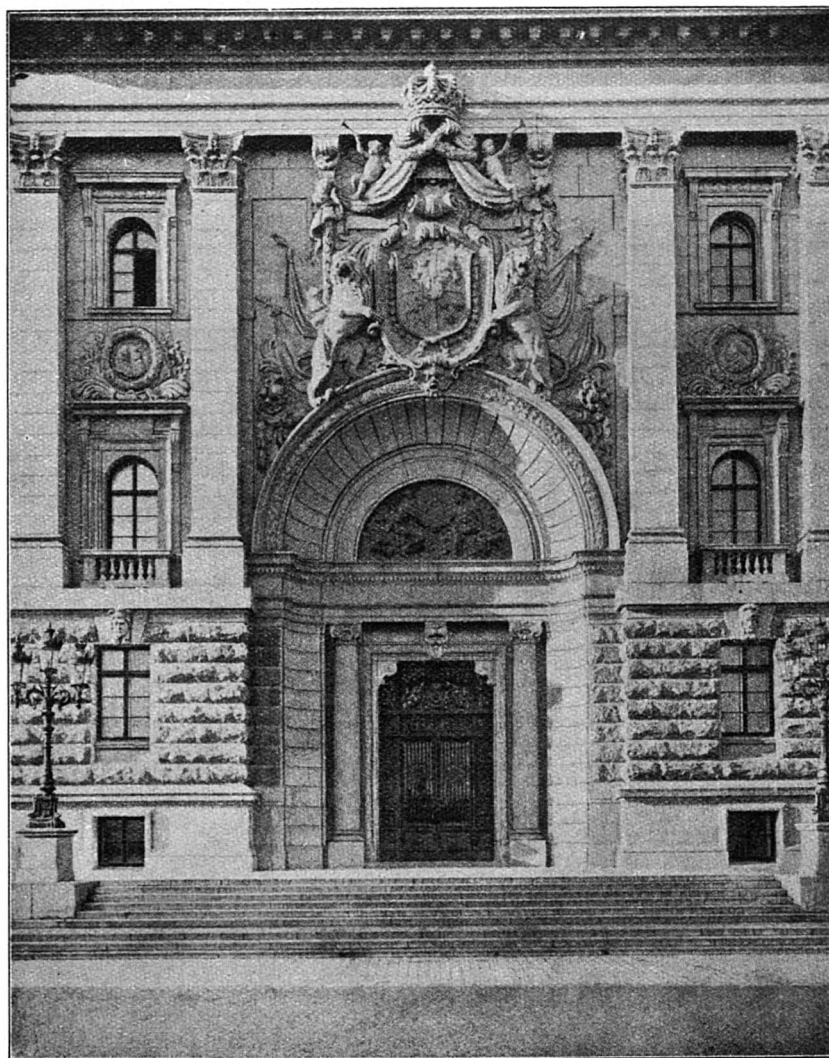
Indgang til Den PELT'ske Stiftelse i Larsleistræde.

debillede, dette Begreb, der ikke lader sig definere i en enkelt Formel, men er som en Mosaik af mange smaa Enkeltheder, der tilsammen giver et Indtryk, der virker paa os, naar vi færdes paa Gaden. Man kan tage et Led ud, man kan sætte et Led ind; man kan gøre Indtrykket fattigere, man kan gøre det rigere, vi er selv Herre over det. Vi har i de fleste Tilfælde gjort Gadebilledet fattigere eller tilført det negative Værdier. Vi har med denne lille Artikel villet vise dem, der bygger, og dem der

lader bygge, hvad der ved en lidt rigere Udformning af Porte og Døre kan tilføres Gadebilledet af positiv Værdi.

Dog vilde vi nødigt være den direkte Anledning til, at Udformningen af Porte i den Grad skulde føres over i sin Overdrivelse som det — set med danske Øjne — er Tilfældet med den nye Rigsdagsbygning i Stockholm, hvor Porten begynder oppe under Tagskæget.

Alt med Maade — og alt paa sin rette Plads, dette gælder ogsaa Porte og Døre.

Rigsdagsbygningen i Stockholm.

KJØBENHAVN

SOM DEN ER OG SOM DEN BURDE VÆRE

Kære Forskønnelse!

TIL Lykke med Bogen om København — baade med Ideen og med dens Udførelse! Og særlig til Lykke med Kongstad! Han har haft en vidunderlig heldig Haand til, alene ved Billedet paa Omslaget, at føre én lige midt ind i det rigtige København. En bedre Ouverture til en Bog om vor kære gamle By end dette Virvar af røde Teglstens-Tage, Bindingsværks-gavle og Skorstenspiber paa Baggrund af Trinitatis, Runde Taarn og Vor Frue kan næppe tænkes.

Det var i det hele en god Idee at faa Kongstad til at lave Tegningerne til Bogen. Hans ejendommelige Streg passer fortræffeligt til Billedet af det gamle København; den giver det en egen Charme, fremhæver paa en stilfærdig og inderlig Maade den Patina, som Aarene og Tidernes Gunst og Ugunst har lagt over Byen og dens Huse.

Billederne er gennemgaaende gode, enkelte — som Billedet af Sjællandssporten i Kastellet — henrivende. Og intetsteds har Kunstneren, hvad Malere ellers saa let kan forfalde til, givet sig til at romantisere, lagt andet og mere ind i sin Streg, end Virkeligheden bød paa. Men det københavnske Præg, den særlige, lidt nøgterne, stilfærdige Poesi, som er det gamle København egen, er det lykkedes ham at fange.

Paa et Sted, og saavidt jeg har kunnet se, kun paa dette ene Sted, har han ikke formaat at tvinge sin Pen ind under den haarde Virkelighed, nemlig i Billedet af det fine gamle Hus Sølvgade Nr. 38. Han har ikke kunnet bringe det over sit Hjærte at fæste den Vandalisme, dette Hus har været Genstand for, paa Papiret. Thi en Vandalisme er det at anbringe Skilt over Døren og at sætte moderne Vinduer ind i denne Façade. Paa Billedet staar Huset endnu urørt som i sin oprindelige Tilstand.

Og dog havde det maaske været et virksomt Middel i den gode Sags Tjeneste at vise i et enkelt staaende Eksempel, hvor lidt der skal til af Brutalitet og Smagløshed for at forstyrre oprindelig yndefulde og fine Forhold, — her blot Anbringelse af et Skilt og af store Glas i enkelte Vinduer med skiltende Bogstaver.

Det er paa denne Maade, København lidt efter lidt har mistet sit oprindelige, sit særlige københavnske Præg og meget af sin Skønhed.

Et saadant Eksempel vilde have dannet den fortræffeligste Illustration til Vilh. Lorenzens Ord (Side 26) i hans Artikel om Bevaring af gammel Bygningskunst, som jeg tillader mig

at citere: »Tilsyneladende betyder det saa lidt, at en gammel Façade hist og en anden her moderniseres. Men i en udviklingsivrig By løber det efterhaanden op. Og det er ved disse bestandige, altfor upaaagtede Smaarevolutioner i vor Bys Arkitektur, den store stille Revolution en skønne Dag vil være fuldbyrdet, hvor København helt igennem er bleven en temmelig ligegyldig europæisk Storstad af det almindelige Gennemsnit«

Bogens Billeder gaar ud paa at vise, hvad vi endnu ejer i København af smukt og ejendommeligt, — en Del af det, thi der er adskilligt mere, heldigvis, end der er bleven Plads til i Bogen, — dens Tekst gaar ud paa at fremstille, hvad vi bør gøre for at bevare det. Efter at have gaaet en malerisk Tur gennem Tre-sernes København med Kontorchef Sødring, præsenterer Arkitekt K. Varming paa en meget behagelig Maade de vigtigste af Københavns Nybygninger, Arkitekt Egil Fischer opruller et Billede for os af Byplanlægningens Love — mon ikke for Resten de Byer, der har udviklet sig paa Trods af alle Love, er de morsomste? P. Johansen, Akademiets Sekretær, siger i sin Artikel om »Gader og Pladser« mange forstandige Ord, som Borgmester og Husejer kan have besynderlig godt af at høre og lægge sig paa Sinde og mange Arkitekter med for den Sags Skyld, som naar han siger, at det ofte synes, som om Arkitekten aldeles ikke har taget Hensyn til sin Nabo, men arbejdet, som om hans Bygning skulde være den eneste i Gaden.

Redaktør Boesgaard lader »Gammelt og Nyt mødes«, men jeg frygter for, at han ikke har Ret, naar han mener, at Mødet paa Slotsholmens Grund vil blive af hjærtelig Natur. »Med de yndefulde Pavilloner ved Indgangen til Ridebanen, de gamle Broer, de brudte Tages Grønne, der staar saa lifligt til Lufttonerne, med Bryghusets dejlige djærve Knude og Perspektivets Afslutning af Christianshavn hinsides Havnen, med alt dette ejer Partiet en Skønhed, en rolig Fornemhed, som dog ingenlunde er uden Liv og Farver, og som maaske ikke har Sidestykke i nogen anden By i Verden«.

Det er saa sande Ord, som de er sørgelige. Thi er ikke netop dette ganske særlig københavnske Parti det skønneste, vi har, er ikke det ødelagt med Dødsdommen over Bryghusets dejlige, djærve Knude. Ja, Forskønnelse, kan

Du redde dette Parti, saa skal Dit Navn blive nævnt med Hæder til Verdens Ende.

I befriende og djærve Ord skriver Sigurd Müller om Monumenterne i Byen. I en nær Fremtid skal vi nok lyksaliggøres med et til — naturligvis i Kongens Have, der snart vil blive som et Rædselskabinet at skue. Professor Matzen skal staa ved Porten til Rigensgade, — mon han ogsaa skal skræmme Folk fra at gaa ind i Haven? Og mon vi skal have Borgbjerg ved Landemærkets Port og andre berømte Politikere ved Sølvgades og Kronprinsessegades Porte? Pigerne spjætter endnu paa Brønden foran Rosenborg i Forventning om kommende Glæder.

Men L. C. Nielsen gør Nutiden Uret i »Kjøbenhavn og Havet«. Kjøbenhavnerne har ikke i Aarhundreder haft saa mangfoldig Adgang til Hav og Havn som netop nu. I gamle Dage, indtil Halvfjerdserne, maatte man gaa til Told-

boden for at spytte i Vandet, det behøver man ikke nu.

I Erstad-Jørgensens »Træer og Blomster i Byen« faar man en lærerig Sammenligning mellem andre europæiske Byer og Kjøbenhavn som Parkby. Redaktør Gulmann haaber at kunne skabe en myndig offentlig Mening — gid det maa lykkes —, og Professor Nyrop skriver om Haandværkskunst og Kunsthaandværk, men det, som jeg er glædest for, er Johannes V. Jensens »Kjøbenhavns Omegn« med det aldeles dejlige i to-tre Linier henkastede Billede af en Kæmpehøj i Dyrehaven. Det er dansk, og det er Dyrehaven.

Alt i Alt, kære Forskønnelse, Tak for Bogen. Jeg er vis paa, at mangfoldige vil følge mig og sige Dig Tak. Det er en smuk Bog og en nyttig Bog, gid den maa gaa viden om og gøre Gavn, hvor den kommer.

Rosenborg, December 1914.

BERING LIISBERG.

BOGEN OM KJØBENHAVN

Den tidligere omtalte Bog »Kjøbenhavn — som den er — og som den burde være« er nu udkommen, og er, mens dette skrives, allerede udleveret eller sendt til et stort Antal gamle og nye Medlemmer.

Paa Grund af Kunstmalers KR. KONGSTADS Sygdom har det trukket noget i Langdrag med Udgivelsen, men nu, da Bogen foreligger, kan det allerede slaas fast, at den er blevet en Succes, og at Efterspørgslen kun har kunnet imødekommes rettidig ved, at Foreningens Kontor i den sidste Uges Tid har arbejdet under Højtryk fra Midtag til Midnat.

Vi gaar ud fra som givet, at alle vore Medlemmer ønsker at komme i Besiddelse af Bogen, og vi opfordrer derfor de af Medlemmerne, der endnu ikke har gjort Brug af den hvert enkelt Medlem i direkte Brev tilsendte Bestillingsblanket, om snarest muligt at indsende samme. Prisen paa Bogen er 2 Kr., en overordentlig ringe Betaling for et Værk, hvis Bogladepris — hvis det kunde faas i Boghandelen — vilde være c. 6 Kr. Og Medlemmerne kan endda faa Bogen ganske gratis ved blot at indmelde et nyt Medlem.

Vi har saa ofte før slaet fast, at
**ethvert Medlem kan skaffe
et nyt Medlem,**

og vi gentager det her. Ved en Lejlighed som denne vil det være en let Sag at skaffe et nyt Medlem, naar man ved at blive Medlem af Foreningen for det ringe Aarskontingent af 4 Kr. — foruden at støtte Foreningens Formaal: at arbejde for Hovedstadens Forskønnelse — kan erhverve Bogen om Kjøbenhavn og desuden i Tilgift faa FORSKØNNELSEN for Aarene 1913, 1914 og 1915. Af Aargangen 1913 var Rest-Oplaget kun 250 Stk., og da der ved Indmeldelse af nye Medlemmer allerede er gaaet stærkt Svind i dette Oplag, kan vi ikke i ret lang Tid endnu love at levere denne Aargang.

Nye Medlemmer har selvfølgelig samme Ret som gamle Medlemmer til ved at indmelde et andet nyt Medlem at faa Bogen om Kjøbenhavn gratis.

Foreningens Kontor, Store Kannekestræde Nr. 13 (Telefon Byen 7162 (4—6)) besvarer med Glæde alle Forespørgsler.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)